UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

17 päivänä toukokuuta 2011 *

Asiassa T-299/08,

Elf Aquitaine SA, kotipaikka Courbevoie (Ranska), edustajinaan asianajajat É. Morgan de Rivery ja S. Thibault-Liger,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään X. Lewis, É. Gippini Fournier ja R. Sauer,

vastaajana,

jossa vaaditaan ensisijaisesti [EY] 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/38.695 – Natriumkloraatti) 11.6.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 2626 lopullinen kumoamista siltä osin kuin se koskee kantajaa ja toissijaisesti tälle yhtiölle kyseisellä päätöksellä määrättyjen sakkojen kumoamista tai alentamista,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja I. Pelikánová sekä tuomarit K. Jürimäe (esittelevä tuomari) ja S. Soldevila Fragoso,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Kristensen,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 2.6.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1 Euroopan komissio on [EY] 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/38.695 – Natriumkloraatti) 11.6.2008 tekemässään päätöksessä K(2008) 2626 lopullinen (jäljempänä riidanalainen päätös) määrännyt seuraamuksia muiden yritysten ohella kantajalle eli Elf Aquitane SA:lle, joka oli vuoteen 2006 saakka Arkema Francen (aiemmin Atochem SA, sitten Elf Atochem SA ja tämän jälkeen Atofina SA ja Arkema SA) emoyhtiö, koska ne osallistuivat ETA-alueen natriumkloraattimarkkinoita koskeviin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ajanjaksolla, joka oli kantajan ja Arkema

Francen tapauksessa 11.5.1995–9.2.2000 (riidanalaisen päätöksen 12–15 perustelukappale ja 1 artikla).

2 Natriumkloraatti on voimakas hapetin, jota valmistetaan natriumkloridin vesiliuoksesta elektrolyysin avulla kloraattikennossa. Natriumkloraattia voidaan valmistaa joko kiteisessä muodossa tai liuoksena. Sitä käytetään eniten klooridioksidin valmistuksessa; klooridioksidia puolestaan käytetään sellun valkaisuun paperi- ja selluteollisuudessa. Muita, huomattavasti vähäisempiä käyttötarkoituksia ovat juomaveden puhdistus, tekstiilien valkaisu, rikkakasvien torjunta-aineet ja uraanin jalostus (riidanalaisen päätöksen toinen perustelukappale).

3 Tärkeimpiä kilpailijoita ETA:n natriumkloraattimarkkinoilla olivat vuonna 1999 seuraavat yritykset: ensinnäkin EKA Chemicals AB (jäljempänä EKA), jonka osakepääoma kuului kokonaan Akzo Nobel -konsernille ja jonka osuus natriumkloraattimarkkinoista oli 49 prosenttia; Finnish Chemicals Oy, jonka osakepääoma kuului välillisesti ja kokonaan Erikem Luxembourg SA:lle (jäljempänä ELSA) ja jonka osuus natriumkloraattimarkkinoista oli 30 prosenttia; Arkema France, jonka osakepääomasta 97,55 prosenttia kuului kantajalle vuosina 1992–2000 ja jonka osuus natriumkloraattimarkkinoista oli 9 prosenttia; Aragonesas Industrias y Energia SAU (jäljempänä Aragonesas), jonka osakepääoma kuului kokonaan tai suurimmaksi osaksi suoraan tai välillisesti Uralita SA:lle vuosina 1992–2000 ja jolla oli Solvay SA/NV:n tavoin 5 prosentin osuus natriumkloraattimarkkinoista; muiden valmistajien osuus näistä markkinoista oli yhteensä 2 prosenttia (riidanalaisen päätöksen 13, 14, 25–30, 42 ja 46 perustelukappale).

4 EKA jätti 28.3.2003 sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa 19.2.2002 annetun komission tiedonannon (EYVL C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) perusteella komissiolle natriumkloraattimarkkinoiden kartellia (jäljempänä kartelli) koskevan hakemuksen sakoista

vapauttamiseksi. EKA esitti hakemuksensa tueksi asiakirjatodisteita ja suullisen lausunnon (riidanalaisen päätöksen 54 ja 55 perustelukappale).

5 Komissio myönsi 30.9.2003 tekemällään päätöksellä EKA:lle ehdollisen vapautuksen sakoista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 15 kohdan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 55 perustelukappale).

6 Komissio lähetti 10.9.2004 Finnish Chemicalsille, Arkema Francelle ja Aragonesasille tietopyynnöt [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 18 artiklan 2 kohdan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 56 perustelukappale).

7 Kantaja esitti edellä 6 kohdassa mainittuun komission tietopyyntöön 18.10.2004 antamassaan vastauksessa vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuvan hakemuksen (riidanalaisen päätöksen 57 perustelukappale).

8 Finnish Chemicals jätti 29.10.2004 komissiolle vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuvan hakemuksen ja antoi sille suullisesti kartelliin liittyviä tietoja. Finnish Chemicals vahvisti tämän hakemuksen 2.11.2004 päivätyssä kirjeessään ja toimitti samanaikaisesti asiakirjatodisteita, jotka koskivat sen osallistumista kyseessä olevaan rikkomiseen (riidanalaisen päätöksen 58 perustelukappale).

9 Komissio esitti 4.11.2004 alkaen asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan 2 kohdan mukaisia tietopyyntöjä muun muassa Arkema Francelle, Aragonesasille, EKA:lle ja Finnish Chemicalsille. Se myös tapasi kahden viimeksi mainitun yrityksen edustajia. Kantajalle komissio esitti ensimmäisen kerran tietopyynnön 11.4.2008 (riidanalaisen päätöksen 59–65 perustelukappale).

10 Komissio ilmoitti 11.7.2007 päivätyssä kirjeessään Arkema Francelle aikovansa hylätä sen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella tekemän hakemuksen (riidanalaisen päätöksen 563 perustelukappale).

11 Samana päivänä päivätyssä kirjeessään komissio ilmoitti myös Finnish Chemicalsille aikovansa myöntää sille 30–50 prosentin alennuksen sille määrätystä sakosta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 583 perustelukappale).

12 Komissio antoi 27.7.2007 väitetiedoksiannon, joka oli kantajan lisäksi osoitettu EKA:lle, Akzo Nobel NV:lle, Finnish Chemicalsille, ELSA:lle, Arkema Francelle, Aragonesasille ja Uralitalle. Ne vastasivat siihen asetetussa määräajassa (riidanalaisen päätöksen 66 ja 67 perustelukappale).

13 Muun muassa Arkema France ja kantaja käyttivät 20.11.2007 oikeuttaan kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamaan suulliseen kuulemiseen (riidanalaisen päätöksen 68 perustelukappale).

14 Komissio teki 11.6.2008 riidanalaisen päätöksen, joka annettiin kantajalle tiedoksi 16.6.2008.

15 Riidanalaisessa päätöksessä komissio toteaa lähinnä, että Arkema France, EKA, Finnish Chemicals ja Aragonesas loivat natriumkloraattimarkkinoiden vakiinnuttamisstrategian lopullisena tavoitteenaan jakaa natriumkloraatin myyntimäärät keskenään, koordinoida asiakkaiden suuntaan harjoitettavaa hinnoittelupolitiikkaa ja siten maksimoida voittonsa. Komission mukaan kartellin toiminta perustui kilpailijoiden väliseen tiiviiseen yhteydenpitoon kahden- tai monenvälisissä kokouksissa ja puhelinkeskusteluissa muttei noudattanut tiettyä kaavaa. Komission mukaan kartellijärjestelyt

toteutettiin EKA:n ja Finnish Chemicalsin osalta 21.9.1994 alkaen, Arkema Francen osalta 17.5.1995 alkaen, Aragonesasin osalta 16.12.1996 alkaen ja ELSA:n osalta 13.2.1997 alkaen. Nämä järjestelyt kestivät komission mukaan 9.2.2000 saakka ainakin Arkema Francen, EKA:n, Finnish Chemicalsin ja Aragonesasin osalta (riidanalaisen päätöksen 69–71 perustelukappale).

16 Komissio toteaa erityisesti kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä Arkema Francen toiminnasta, että riidanalaisessa päätöksessä esitetyt tosiseikat osoittavat tämän osallistuneen suoraan kyseisiin kilpailunvastaisiin toimiin. Komissio toteaa myös, että kantaja omisti koko rikkomisen ajan yli 97 prosenttia Arkema Francen osakepääomasta. Tästä syystä komission mukaan voidaan perustellusti uskoa, että Arkema Francen oli noudatettava emoyhtiönsä määrittelemää toimintalinjaa ja että se ei siis voinut toimia itsenäisesti. Näin ollen komissio päättelee, että kantajalla voidaan olettaa olleen ratkaiseva vaikutusvalta Arkema Franceen, minkä komission luettelemat lisäseikat vahvistavat (riidanalaisen päätöksen 384 ja 386 perustelukappale).

17 Komissio on käyttänyt erityisesti Arkema Francelle ja kantajalle määrätyn sakon määrän laskentaperusteena asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettuja suuntaviivoja (EUVL 2006, C 210, s. 2; jäljempänä suuntaviivat) (riidanalaisen päätöksen 498 perustelukappale).

18 Aluksi komissio toteaa, että Arkema Francelle määrätyn sakon perusmäärän laskemiseksi on otettava huomioon määrä, joka vastaa 19:ää prosenttia niiden tuotteiden myynnin arvosta, joihin kartelli on vaikuttanut. Koska Arkema France on osallistunut rikkomiseen vähintään neljän vuoden ja kahdeksan kuukauden ajan, komissio katsoo yhtäältä, että tämä määrä on kerrottava viidellä rikkomisen keston huomioon ottamiseksi. Jotta kyseisiä yrityksiä ja erityisesti Arkema Francea estettäisiin osallistumasta

horisontaalisiin hintasopimuksiin, komissio pitää toisaalta välttämättömänä lisätä sakon määrää summalla, joka vastaa 19:ää prosenttia edellä mainitun myynnin arvosta. Komissio katsoo tämän perusteella, että kantajalle ja Arkema Francelle on määrättävä yhteisvastuullisesti 22 700 000 euron sakko (riidanalaisen päätöksen 510 ja 521–523 perustelukappale).

19 Sakon perusmäärään tehtävien mukautusten yhteydessä komissio mainitsee lisäksi raskauttavana seikkana, että se on riidanalaisen päätöksen tekopäivänä jo määrännyt Arkema Francelle seuraamuksia kolmessa päätöksessä, joissa tämän katsottiin olevan vastuussa aiemmasta kartellitoiminnasta. Yhtäältä komissio katsoo lähinnä, että Arkema Francelle määrätyn sakon perusmäärää on perusteltua korottaa 90 prosenttia rikkomisen uusimisen vuoksi. Toisaalta komissio ei tuo esiin Arkema Francen eikä kantajan hyväksi mitään lieventäviä seikkoja, jotka oikeuttaisivat sakkojen määrän alentamisen. Komissio katsoo erityisesti, että kun kaikki asian tosiseikat otetaan huomioon, ”mikään poikkeuksellinen seikka” ei oikeuta myöntämään Arkema Francelle sakosta alennusta, joka ei kuulu vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamisalaan (riidanalaisen päätöksen 525, 526, 538 ja 544 perustelukappale).

20 Komissio toteaa vielä lähinnä, että kun otetaan huomioon, että kantajan muiden kuin rikkomiseen liittyvien tuotteiden myynnistä saama liikevaihto on erityisen merkittävä ja ylittää absoluuttisesti mitattuna selvästi muiden kyseessä olevien yritysten liikevaihdon, kantajalle määrätyn sakon perusmäärää on korotettava 70 prosenttia, jotta varmistettaisiin sakkojen riittävä ehkäisevä vaikutus (riidanalaisen päätöksen 545, 548 ja 559 perustelukappale).

21 Lisäksi komissio toteaa, että Arkema Francelle ja erityisesti kantajalle määrättävät sakot ovat alle 10 prosenttia kummankin yrityksen vuoden 2007 kokonaisliikevaihdosta ja että sakot, joita niille voitiin määrätä ennen vuoden 2002

yhteistyötiedonannon soveltamista, ovat Arkema Francen osalta 43 130 000 euroa ja kantajan osalta 38 590 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 551 ja 552 perustelukappale).

22 Komissio katsoo vielä, ettei Arkema Francen sakkoja pidä alentaa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella, koska sen komissiolle toimittamilla tiedoilla ei ollut tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. Sitä vastoin komissio katsoo, että Finnish Chemicals on toimittanut sille todisteita, joilla on tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa. Näin ollen komissio myöntää sille 50 prosentin alennuksen sakosta, joka sille muussa tapauksessa olisi määrätty (riidanalaisen päätöksen 580, 588 ja 591 perustelukappale).

23 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 1 ja 2 artiklassa todetaan seuraavaa:

”*1 artikla*

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet EY 81 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla esitettyinä ajankohtina sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen tarkoituksenaan jakaa myyntimäärät, sopia hinnoista, vaihtaa arkaluonteisia kaupallisia tietoja hinnoista ja myyntimääristä sekä valvoa kilpailunvastaisten järjestelyjen toteuttamista natriumkloraatin ETA-markkinoilla:

a) [EKA], 21.9.1994–9.2.2000;

b) Akzo Nobel – –, 21.9.1994–9.2.2000;

c) Finnish Chemicals – –, 21.9.1994–9.2.2000;

d) [ELSA], 13.2.1997–9.2.2000;

e) Arkema France, 17.5.1995–9.2.2000;

f) [kantaja], 17.5.1995–9.2.2000;

g) Aragonesas – –, 16.12.1996–9.2.2000;

h) Uralita – –, 16.12.1996–9.2.2000.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainitusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

a) EKA – – ja Akzo Nobel – –, yhteisvastuullisesti: 0 EUR;

b) Finnish Chemicals – –: 10 150 000 EUR, josta yhteisvastuullisesti ELSA:n kanssa (joka on selvitystilassa): 50 900 EUR;

c) Arkema France – – ja [kantaja], yhteisvastuullisesti: 22 700 000 EUR;

d) Arkema France – –: 20 430 000 EUR;

e) [kantaja]: 15 890 000 EUR;

f) Aragonesas – – ja Uralita – – yhteisvastuullisesti: 9 900 000 EUR.

– –”

24 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 3 artiklassa komissio määrää päätöksen 1 artiklassa tarkoitetut yritykset yhtäältä lopettamaan kyseessä olevan rikkomisen, jos sitä ei ole vielä lopetettu, ja toisaalta pidättymään vastedes harjoittamasta päätöksen 1 artiklassa kuvatun kaltaista toimintaa ja toteuttamasta toimenpiteitä, joilla on samanlaisia tai vastaavia tavoitteita tai vaikutuksia.

25 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 4 artiklassa luetellaan yritykset, joille päätös on osoitettu; nämä ovat samat kuin päätöksen 1 artiklassa tarkoitetut yritykset.

Menettely ja asianosaisten vaatimukset

26 Kantaja nosti käsiteltävänä olevan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 1.8.2008 toimittamallaan kannekirjelmällä.

27 Unionin yleinen tuomioistuin (toinen jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Unionin yleinen tuomioistuin esitti kantajalle ja komissiolle tiettyjä kysymyksiä. Se pyysi lisäksi komissiota toimittamaan tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset vastasivat kysymyksiin asetetussa määräajassa, mutta komissio kieltäytyi toimittamasta jäljennöstä EKA:n suullisesta hakemuksesta sakoista vapauttamiseksi.

28 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen suullisiin kysymyksiin kuultiin 2.6.2010 pidetyssä istunnossa.

29 Unionin yleinen tuomioistuin yhtäältä määräsi asiassa T-299/08, Elf Aquitaine vastaan komissio, 11.6.2010 antamallaan määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa) komissiota toimittamaan jäljennöksen sakoista vapauttamista koskevasta EKA:n suullisesta hakemuksesta ja toisaalta antoi kantajan asianajajille luvan tutustua kyseiseen asiakirjaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamossa. Komissio toimitti asiakirjan asetetussa määräajassa, ja kantajan asianajajat tutustuivat siihen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamossa. Kantaja vastasi unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, että vaikka se ei voinut vahvistaa kyseisen asiakirjan identtisyyttä sen asiakirjan kanssa, johon se oli saanut tutustua komission hallinnollisessa menettelyssä, sillä ei ollut mitään syytä epäillä, ettei kyseessä ole sama asiakirja.

30 Suullinen käsittely päätettiin 16.7.2010.

31 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– ensisijaisesti kumoaa EY 230 artiklan nojalla riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin se koskee kantajaa

– toissijaisesti kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c ja e alakohdassa sille määrätyt sakot tai alentaa niitä EY 229 artiklan nojalla

– velvoittaa joka tapauksessa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

32 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– hylkää kanteen

– velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

1. *Ensisijainen vaatimus, joka koskee riidanalaisen päätöksen kumoamista*

33 Kantaja esittää kymmenen kanneperustetta, joilla se tukee vaatimustaan kumota riidanalaisen päätöksen sitä koskevat osat. Ensimmäisen perusteen mukaan komissio on rikkonut sääntöjä, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vastuun kohdentamista silloin, kun kyse on konsernista. Toisen perusteen mukaan komissio on rikkonut kuutta perusperiaatetta, kun se asetti kantajan vastuuseen kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta. Kolmannen perusteen mukaan kantajan esittämiä aihetodisteita on vääristelty. Neljännen perusteen mukaan riidanalaisen päätöksen perustelut ovat ristiriitaiset. Viidennen perusteen mukaan hyvän

hallinnon periaatetta on loukattu. Kuudennen perusteen mukaan oikeusvarmuuden periaatetta on loukattu. Seitsemännen perusteen mukaan komissio on käyttänyt harkintavaltaansa väärin. Kahdeksannen perusteen mukaan kantajalle henkilökohtaisesti määrätty sakko on perusteeton. Yhdeksännen perusteen mukaan Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon laskennassa ei ole noudatettu sakon laskentaa määrittäviä periaatteita ja sääntöjä. Kymmenennen perusteen mukaan vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa ei ole noudatettu.

Ensimmäinen peruste, jonka mukaan on rikottu rikkomista koskevan vastuun kohdentamisesta konsernissa annettuja sääntöjä

34 Kantajan ensimmäinen peruste, jonka mukaan komissio on riidanalaisessa päätöksessään rikkonut sääntöjä, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vastuun kohdentamista konsernissa, jakautuu viiteen osaan.

Ensimmäinen osa, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta

– Asianosaisten lausumat

35 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan riidanalaisen päätöksen 369 perustelukappaleessa, ettei sillä ollut velvollisuutta esittää seikkoja, jotka vahvistaisivat olettaman, jonka mukaan koko tytäryhtiönsä osakepääoman omistavalla emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutusvalta tähän tytäryhtiöönsä (jäljempänä ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama).

36 Runsaasta oikeuskäytännöstä ja komission aiemmasta päätöskäytännöstä käy kantajan mukaan ensinnäkin ilmi, että komission on vahvistettava ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama konkreettisin seikoin, jotka näyttävät tällaisen vaikutusvallan toteen. Näistä seikoista on kantajan mukaan käytävä ilmi, että emoyhtiö osallistui rikkomiseen, se oli tietoinen rikkomisesta tai sillä oli konsernin sisäisen rakenteen vuoksi käytännön mahdollisuus vaikuttaa tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan. Kantaja väittää erityisesti, että komissio on lähes neljänkymmenen vuoden ajan ennen [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/E-1/37.773 – MCAA) 19.1.2005 tehtyä päätöstä K(2004) 4876 lopullinen (EUVL 2006, L 353, s. 12; jäljempänä MCAA-päätös) ottanut konkreettiset seikat huomioon ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman vahvistamisessa. Kantaja väittää lisäksi, että komissio on [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/C.39181 – Kynttilävahat) 1.10.2008 tehdyn päätöksen (EUVL C 295, s. 17; jäljempänä kynttilävahoja koskeva päätös) 574 perustelukappaleessa myöntänyt, ettei se ennen vuotta 2005 asettanut emoyhtiöitä vastuuseen rikkomisesta esittämättä kyseisen olettaman vahvistavia konkreettisia seikkoja.

37 Kantaja huomauttaa toiseksi, ettei komissio ole [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/E-2/37.857 – Orgaaniset peroksidit) 10.12.2003 tekemässään päätöksessä (EUVL 2005, L 110, s. 44; jäljempänä orgaanisia peroksideja koskeva päätös) asettanut kantajaa vastuuseen päätöksessä määrättyjen seuraamusten perustana olleesta rikkomisesta, koska Arkema France toimi markkinoilla täysin itsenäisesti.

38 Kantaja väittää kolmanneksi lähinnä, että oikeuskäytäntö, joka koskee julkisen yrityksen toteuttaman toimen katsomista valtiosta johtuvaksi valtiontukilainsäädännössä, tukee komission velvollisuutta esittää lisäseikkoja ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman vahvistamiseksi EY 81 artiklan soveltamisen yhteydessä. Kantaja viittaa tässä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-482/99, Ranska vastaan komissio, 16.5.2002 antamaan tuomioon (Kok., s. I-4397) ja yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-442/03, SIC vastaan komissio, 26.6.2008 antamaan tuomioon (Kok., s. II-1161). Kantaja katsoo, että EY 295 artiklan mukaan yksityistä

osakkeenomistajaa ei voida yhdenvertaisen kohtelun periaatteen perusteella kohdella huonommin kuin julkista osakkeenomistajaa.

39 Neljänneksi kantaja väittää, että komission riidanalaisen päätöksen 369 perustelukappaleessa esittämä arviointi, jonka mukaan komission tehtävänä ei ole vahvistaa ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa sellaisten lisäseikkojen perusteella, jotka osoittavat tytäryhtiön toimivan emoyhtiön valvonnassa, on ristiriidassa sellaisten useimmissa unionin jäsenvaltioissa, kuten Belgiassa, Italiassa, Ranskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa, sekä Yhdysvalloissa annettujen ratkaisujen kanssa, joilla on ollut kiistaton vaikutus yhteisön kilpailulainsäädäntöön. Kantaja esittää yhtäältä, että kaikissa jäsenvaltioissa kansalliset kilpailuviranomaiset tukeutuvat aihetodisteiden kokonaisuuteen, joilla pyritään osoittamaan tytäryhtiön itsenäinen toiminta sen emoyhtiöön nähden. Toisaalta kun otetaan huomioon kilpailun alalla komission ja kilpailuviranomaisten välisissä suhteissa sovellettava tiiviimmän yhteistyön mekanismi, komission on kantajan mukaan otettava huomioon näiden viranomaisten tekemät ratkaisut, vaikka ne eivät sido sitä.

40 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

41 Aluksi on syytä tuoda esiin, että komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 369–372 perustelukappaleissa ensin oikeuskäytäntöön, joka koskee emoyhtiön asettamista

vastuuseen tytäryhtiönsä rikkomista merkitsevästä toiminnasta, ja toteaa sitten 386 ja 387 perustelukappaleessa seuraavaa:

”(386) [Kantaja] omisti koko rikkomisen ajan yli 97 prosenttia [Arkema Francen] osakepääomasta. Kun otetaan huomioon, että vastaavissa tilanteissa voidaan perustellusti uskoa, että tytäryhtiön on noudatettava emoyhtiönsä määrittelemään toimintalinjaa (ja että se ei voi siis toimia itsenäisesti) ja että emoyhtiöllä ei ole mitään esteitä määritellessään tytäryhtiönsä toimintalinjaa, [kantajalla] voidaan olettaa olleen ratkaiseva vaikutusvalta [Arkema Franceen]. Myös muut seikat vahvistavat olettaman, jonka mukaan [kantajan] vaikutusvalta on ollut hyvin ratkaiseva. Ensinnäkin [kantaja] nimitti kaikki [Arkema Francen] hallituksen jäsenet. [P] oli vuosina 1994–1999 samanaikaisesti [Arkema Francen] ja [kantajan] johtoryhmän jäsen sekä [Arkema Francen] hallituksen jäsen. [I] oli [Arkema Francen] hallituksen jäsen vuosina 1994–1998 ja [kantajan] johtoryhmän jäsen vuosina 1994–1997. [W] istui [Arkema Francen] hallituksessa vuosina 1994–1999, ja hänet nimitettiin [kantajan] johtoryhmään vuonna 1999. Myös monet muut henkilöt, kuten [D] (vuosina 1994–2000) ja [R] (vuosina 1994–1997) ovat olleet samanaikaisesti [Arkema Francen] ja [kantajan] hallituksen jäseniä. Kun otetaan huomioon henkilöstön monenlainen päällekkäisyys [Arkema Francen] johtavissa ja valvovissa elimissä, joiden jäsenet (johtavien elinten osalta) nimitti ja oletettavasti myös tarvittaessa erotti [kantaja], on selvää, että kantajalla oli tiedossa kaikki [Arkema Francen] tekemät päätökset ja että se saattoi vaikuttaa niihin milloin tahansa. Tytäryhtiöllä ei myöskään ollut muita merkittäviä osakkeenomistajia, jotka olisivat voineet vaikuttaa sen liiketoimintapolitiikkaan.

(387) Kun otetaan huomioon olettama, joka seuraa siitä, että [kantaja] omisti rikkomisen ajankohtana osuuden (yli 97 prosenttia) [Arkema Francesta], ja näiden yhtiöiden organisatorisista yhteyksistä, komissio katsoo, että [kantajalla] on ollut ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä [Arkema Francen] käyttäytymiseen.”

42 Komissio lisäksi hylkää riidanalaisen päätöksen 396–415 perustelukappaleessa väitteet, joita Arkema France ja kantaja esittivät väitetiedoksiantoon vastaukseksi antamissaan huomautuksissa ja joilla ne pyrkivät kiistämään sen, että kantaja asetetaan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta.

43 Edellä 41 ja 42 kohdassa esitetyistä riidanalaisen päätöksen perusteluista käy näin ollen ilmi, että komissio on asettanut kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta sen olettaman perusteella, että yli 97 prosenttia tytäryhtiönsä osakepääomasta omistavalla emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiöönsä. Komissio katsoi lisäksi, että sen riidanalaisessa päätöksessä esittämät lisäseikat vahvistivat tämän olettaman ja ettei olettamaa voitu kumota väitteillä, joita Arkema France ja kantaja esittivät väitetiedoksiantoon vastaukseksi antamissaan huomautuksissa.

44 Tämän perusteella on tutkittava, onko komissio tehnyt kantajan väitteen mukaisesti oikeudellisen virheen, kun se päätteli, että kantaja voidaan asettaa vastuuseen kyseisestä rikkomisesta pelkästään sillä perusteella, että se omistaa yli 97 prosenttia Arkema Francen osakepääomasta.

45 Yhteisöjen tuomioistuin muistutti asiassa C-97/08, Akzo Nobel ym. vastaan komissio 10.9.2009 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-8237, 54 kohta), että yhteisön kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa (ks. yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 59 kohta) ja että yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 112 kohta; asia C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze ym., tuomio 10.1.2006, Kok., s. I-289, 107 kohta ja asia C-205/03 P, FENIN v. komissio, tuomio 11.7.2006, Kok., s. I-6295, 25 kohta).

46 Unionin tuomioistuin on myös täsmentänyt, että yrityksen käsitteellä on tässä samassa asiayhteydessä katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym., tuomion 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

47 Kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

48 Yhteisön kilpailuoikeuden rikkominen on luettava yksiselitteisesti sen oikeushenkilön syyksi, jolle sakot mahdollisesti määrätään, ja väitetiedoksianto on osoitettava tälle oikeushenkilölle. On myös tärkeää, että väitetiedoksiannossa ilmaistaan, missä ominaisuudessa oikeushenkilöä syytetään väitetyistä rikkomisista (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

49 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä käy ilmi, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä toiminnasta erityisesti silloin, kun siitä huolimatta, että tytäryhtiö on erillinen oikeussubjekti, se ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan erityisesti huomioon taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet näiden kahden oikeudellisen yksikön välillä (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

50 Näin on siksi, että tällaisessa tapauksessa emoyhtiö ja tytäryhtiö kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen yhden ainoan tämän tuomion 45 ja 46 kohdassa viitatussa oikeuskäytännössä tarkoitetun yrityksen. Siten se, että emo- ja tytäryhtiö muodostavat yhden EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen, mahdollistaa sen, että komissio voi osoittaa sakkojen määräämispäätöksen emoyhtiölle

ilman, että sillä olisi velvollisuutta osoittaa tämän emoyhtiön itse osallistuneen rikkomiseen (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

51 Sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa kokonaan tytäryhtiönsä, joka on rikkonut unionin kilpailusääntöjä, yhtäältä kyseinen emoyhtiö voi vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiön käyttäytymiseen ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseinen emoyhtiö todella vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Näissä olosuhteissa riittää, että komissio osoittaa, että emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiön, voidakseen olettaa, että emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti tämän liiketoimintapolitiikkaan. Tämän perusteella komissio voi katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, ellei tämä emoyhtiö, jonka asiana on kumota tämä olettama, esitä riittäviä todisteita sen osoittamiseksi, että tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Vaikka pitää paikkansa, että yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio, 16.11.2000 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-9925, 28 ja 29 kohta) maininnut sen ohella, että emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, muita seikkoja, joihin kuuluu esimerkiksi se, että emoyhtiön vaikutusta tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan ei kiistetä, sekä kahden yhtiön yhteinen edustus hallinnollisessa menettelyssä, on kuitenkin niin, että yhteisöjen tuomioistuin mainitsi kyseiset seikat yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, eikä asettaakseen kyseessä olevan olettaman soveltamisen edellytykseksi sitä, että esitetään muita todisteita siitä,

että emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ollut vaikutusta (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

54 Kaikista näistä toteamuksista seuraa, että kun emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan tällä emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

55 Unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy lisäksi ilmi, että kun emoyhtiö omistaa lähes täysin tytäryhtiönsä, voidaan kohtuudella päätellä, että tämä tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti käyttäytymisestään markkinoilla ja että se muodostaa näin ollen emoyhtiönsä kanssa EY 81 artiklassa tarkoitetun saman yrityksen (ks. vastaavasti asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-4071, 290 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

56 Käsiteltävässä asiassa on todettava yhtäältä, että – kuten komissio riidanalaisen päätöksensä 386 perustelukappaleessa toteaa – kantaja ei kiistä omistaneensa tosiseikkojen tapahtuma-aikaan Arkema Francen osakepääomasta yli 97 prosenttia, tarkkaan ottaen 97,55 prosenttia, mikä käy ilmi riidanalaisen päätöksen 13 perustelukappaleesta. Vaikka toisaalta kantaja väittää, ettei ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa voida vahvistaa sillä perusteella, ettei Arkema Francen osakepääoma ollut muiden osakkeenomistajien kuin kantajan hallussa, kantaja ei kuitenkaan esitä väitteitä, joilla se kyseenalaistaisi komission riidanalaisen päätöksen 396 perustelukappaleessa tekemän arvioinnin, jonka mukaan se, että emoyhtiö omistaa tytäryhtiönsä osakepääoman lähes kokonaan, on verrattavissa koko osakepääoman omistamiseen, koska lähtökohtaisesti ”vähemmistöosakkailla ei tällaisessa tapauksessa ole erityisoikeuksia vaan pelkkä taloudellinen intressi tytäryhtiönsä liiketoimintaan”.

57 Tämän vuoksi komissio oli oikeassa olettaessaan riidanalaisessa päätöksessään edellä 45–55 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti, että kantajalla oli ratkaiseva vaikutusvalta Arkema Franceen, koska se omisti tämän osakepääoman lähes kokonaan.

58 Kantaja ei ole esittänyt mitään väitettä, joka kumoaisi tämän päätelmän.

59 Ensinnäkin on hylättävä perusteettomina väitteet, joiden mukaan sekä oikeuskäytännöstä että MCAA-päätöstä edeltävästä komission päätöskäytännöstä käy ilmi, että komission on vahvistettava ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama konkreettisten seikkojen perusteella. Kuten edeltävistä 45–55 kohdasta käy ilmi, yhteisöjen tuomioistuin muistutti asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa (edellä 45 kohta) vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella, ettei komission tarvitse esittää lisäseikkoja kyseisen olettaman vahvistamiseksi. Vaikka MCAA-päätöstä edeltävässä komission päätöskäytännössä ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama vahvistettiin lisäseikkojen avulla, kuten komissio on todennut kynttilävahoja koskevassa päätöksessään, tällainen toteamus ei myöskään voi horjuttaa edellä 57 kohdassa esitettyä päätelmää, jonka mukaan komissio oli oikeassa olettaessaan riidanalaisessa päätöksessään, että kantajalla oli ratkaiseva vaikutusvalta Arkema Franceen pelkästään sillä perusteella, että se omisti Arkema Francen osakepääoman lähes kokonaan.

60 Toiseksi on hylättävä perusteettomana väite, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, vaikka se ei ole kohdentanut vastuuta vastaavasti orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään. Ensinnäkin siltä osin kuin komissio asetti riidanalaisessa päätöksessään kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen käsitteen täsmällisen tulkinnan perusteella, kuten edeltävistä 45–55 kohdasta käy ilmi, pelkästään se seikka, että komissio

ei ole kohdentanut vastuuta tällä tavalla aikaisemmassa, Arkema Francelle määrättyjä seuraamuksia koskevassa päätöksessään, ei voi tässä yhteydessä horjuttaa riidanalaisen päätöksen legitiimiyttä. Koska toiseksi komissiolla on mahdollisuus muttei velvollisuutta asettaa emoyhtiö vastuuseen rikkomisesta (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-125/07 P, C-133/07 P ja C-135/07 P, Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomio 24.9.2009, Kok., s. I-8681, 82 kohta ja yhdistetyt asiat T-259/02-T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. II-5169, 331 kohta), pelkästään se seikka, ettei komissio ole tehnyt niin orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään, ei velvoita komissiota tekemään samanlaista arviointia myöhemmissä päätöksissään (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio (ns. PVC II), tuomio 20.4.1999 (Kok., s. II-931, 990 kohta).

61 Kolmanneksi on hylättävä tehottomana kantajan esittämä väite, jonka mukaan edellä 38 kohdassa mainitussa asiassa Ranska vastaan komissio annettu tuomio (50–52, 55 ja 56 kohta) ja edellä 38 kohdassa mainitussa asiassa SIC vastaan komissio (94, 95, 98, 99, 101–105 ja 107 kohta) annettu tuomio näyttävät vahvistavan, että komission on esitettävä lisäseikkoja vahvistaakseen ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, jonka perusteella se soveltaa EY 81 artiklaa. Tuomioiden kyseiset kohdat, joissa käsiteltiin kysymystä siitä, johtuuko julkisen yrityksen toteuttama toimenpide valtiosta ja voidaanko tällaista toimenpidettä siten pitää EY 87 artiklassa tarkoitettuna valtiontukena, eivät itse asiassa liity edellytyksiin, joiden mukaisesti emoyhtiö voidaan asettaa vastuuseen EY 81 rikkomisesta, eivätkä estä ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan oletaman soveltamista EY 81 artiklan rikkomisen yhteydessä, minkä lainmukaisuuden unionin tuomioistuimet ovat nimenomaisesti tunnustaneet, kuten edellä 45–55 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi.

62 Neljänneksi on hylättävä tehottomana väite, jonka mukaan useiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Yhdysvaltojen oikeuskäytäntö edellyttää, että emoyhtiön tytäryhtiöönsä käyttämä ratkaiseva vaikutusvalta on vahvistettava konkreettisten seikkojen

perusteella. Sen lisäksi, ettei kyseisten valtioiden oikeuskäytäntö sido komissiota eikä riidanalaisen päätöksen laillisuutta pidä tutkia niiden muodostamassa oikeudellisessa kehyksessä, ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama ei missään tapauksessa ole vastoin yhteisön oikeutta sillä perusteella, ettei tätä olettamaa tunnusteta näiden valtioiden oikeuskäytännössä, vaikka se näytettäisiinkin toteen.

63 Edellä esitettyjen toteamusten perusteella kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä osittain perusteettomana ja osittain tehottomana.

Toinen osa, joka koskee yhtiöiden oikeudellisen ja taloudellisen autonomian periaatteen loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

64 Kantaja väittää, että – kuten MCAA-päätöstä edeltäneessä komission päätöskäytännössä vahvistettiin – kun ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman vahvistamiseksi ei ole esitetty lisäseikkoja, jotka osoittavat emoyhtiön osallistuneen tytäryhtiönsä toimintaan rikkomisen kohteena olleilla markkinoilla, kyseinen olettama on ristiriidassa oikeushenkilön autonomian periaatteen kanssa, sillä sen perusteella emoyhtiö on automaattisesti vastuussa tytäryhtiöidensä rikkomisista.

65 Kantaja väittää ensinnäkin, että ainoastaan asianmukaisesti perustellusta syystä voidaan oikeushenkilön taloudellisen autonomian periaatteesta poiketa ja todeta emoyhtiön kuuluvan tytäryhtiönsä kanssa läheisesti yhteen EY 81 artiklassa tarkoitetulla

tavalla. Ainoastaan tällaisessa poikkeustapauksessa emoyhtiö voidaan kantajan mukaan asettaa vastuuseen sen tytäryhtiön tekemästä rikkomisesta ja velvoittaa maksamaan yhteisvastuullisesti sakko, joka on määrätty kyseiselle tytäryhtiölle, mutta sille ei voida määrätä henkilökohtaista sakkoa.

66 Kantaja huomauttaa, että Euroopan unionin jäsenvaltioiden yhtiöoikeus sisältää oikeushenkilöiden taloudellisen autonomian periaatteen, joka pätee myös tytäryhtiöihin, joiden koko osakepääoman niiden emoyhtiö omistaa. Tämä periaate johtuu kantajan mukaan oikeushenkilön ominaisuuksista, ja sen mukaisesti kullakin yhtiöllä on täysi oikeushenkilöllisyys ja omat varat, ja kukin yhtiö vastaa täysimääräisesti omista toimistaan, myös markkinoilla toteuttamiensa taloudellisten toimien seurauksista. Kantaja täsmentää tässä yhteydessä, että oikeuskäytännössä on tunnustettu tytäryhtiön taloudellisen autonomian periaate, joka johtuu tytäryhtiön oikeudellisesta autonomiasta. Tämä periaate on kantajan mukaan myös keskeinen perusta modernien talouksien asianmukaiselle toiminnalle. Kantaja katsoo näin ollen, että kantajalla ja Arkema Francella, jotka ovat kaksi erillistä oikeushenkilöä, on kummallakin oma oikeudellinen ja taloudellinen autonomia.

67 Kantaja väittää toiseksi, että tytäryhtiön taloudellisen autonomian periaate ilmentää käytännössä tytäryhtiön oikeushenkilöllisyyden kaikkien oikeudellisten ominaisuuksien käyttöä. Yhtäältä Euroopan unionin useimpien jäsenvaltioiden oikeuden analyysi osoittaa kantajan mukaan, että oikeushenkilön autonomian periaate on osa keskeistä oikeudellista perustaa, johon näiden yhteiskuntien rakenne nojaa, ja että tästä periaatteesta voidaan poiketa ainoastaan poikkeuksellisissa olosuhteissa, kuten kansallisista oikeuskäytännöistä käy ilmi. Kantaja väittää toisaalta, että komissio ei voi kilpailulainsäädäntöä soveltaessaan jättää huomiotta unionin jäsenvaltioiden tuomioistuinten oikeuskäytäntöä, sillä muutoin se vaarantaisi eri kilpailulainsäädäntöjen tarvittavan lähentymisen eurooppalaisissa ja kansainvälisissä kilpailuverkostoissa.

68 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

69 Kantaja väittää lähinnä, että asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta komissio on loukannut yritysten oikeudellisen ja taloudellisen autonomian periaatteita.

70 Yritysten oikeudellisen ja taloudellisen autonomian periaatteiden ulottuvuudesta tai edes jälkimmäisen periaatteen olemassaolosta ei ole tarpeen lausua, sillä riittää kun todetaan, etteivät ne missään tapauksessa merkitse sitä, että yhtiö, jonka osakepääoma on kokonaan tai lähes kokonaan toisen yhtiön omistuksessa, toimisi väistämättä autonomisesti markkinoilla ainoastaan sillä perusteella, että sillä on oikeuskelpoisuus ja omat varat. Tällainen oletus jättäisi nimittäin kokonaan huomiotta ne monet todelliset mahdollisuudet, joilla emoyhtiö voi käytännössä vaikuttaa virallisesti tai epävirallisesti kokonaan tai lähes kokonaan omistamansa tytäryhtiön käyttäytymiseen.

71 Komissio ei näin ollen ole loukannut väitettyjä oikeudellisen ja taloudellisen autonomian periaatteita, joihin kantaja käsiteltävässä asiassa vetoaa.

72 Kantajan esittämät väitteet eivät voi menestyä. Ensinnäkin väitteet, joiden mukaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama olisi vastoin joissakin unionin jäsenvaltioissa sovellettavaa oikeutta, on hylättävä perusteettomia edellä 62 esitetyistä syistä eli erityisesti siksi, ettei näiden valtioiden oikeus muodosta merkityksellistä oikeudellista kehystä riidanalaisen päätöksen lainmukaisuuden arvioinnille. Toiseksi

kantajan väitteestä, jonka mukaan asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta komissio on rikkonut unionin jäsenvaltioissa sovellettavaa yhtiöoikeutta ja siten toissijaisuusperiaatetta, on syytä todeta, että kun taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen on EY 81 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastattava tästä rikkomisesta, josta komissio voi määrätä sille seuraamuksia asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla.

73 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen perusteen toinen osa on hylättävä perusteettomana.

Kolmas osa, jonka mukaan komissio on tehnyt virheen, koska sen riidanalaisessa päätöksessä esittämillä seikoilla ei vahvisteta ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa

– Asianosaisten lausumat

74 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen ja ilmeisiä arviointivirheitä katsoessaan, että riidanalaisen päätöksen 386 perustelukappaleessa (ks. edellä 41 kohta) esitetyt kolme lisäseikkaa vahvistavat ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman. Kantaja väittää tässä yhteydessä pääasiallisesti, ettei kyseistä olettamaa vahvista se, että kantaja on nimittänyt tytäryhtiönsä hallituksen jäsenet tai että

Arkema Francen johtoryhmän tai hallituksen viisi jäsentä kuuluvat myös kantajan johtoryhmään tai hallitukseen.

75 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 Edellä 52–55 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaan komissiolla ei ole velvollisuutta esittää lisäseikkoja vahvistaakseen ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan oletaman, jonka se voi perustellusti esittää, kun emoyhtiö omistaa tytäryhtiönsä osakepääoman kokonaan tai lähes kokonaan, mutta kantajan, jolle kuuluu kyseisen oletaman kumoaminen, on sen sijaan näytettävä riittävällä tavalla toteen, että sen tytäryhtiö käyttäytyy itsenäisesti markkinoilla.

77 Vaikka näin ollen katsottaisiin kantajan väitteen mukaisesti, että komissio olisi riidanalaisen päätöksensä 386 perustelukappaleessa virheellisesti käyttänyt perustana seikkoja, joilla ei voida vahvistaa ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa, tällainen virhe ei missään tapauksessa voisi kyseenalaistaa sitä seikkaa, että komissio saattoi perustellusti olettaa kantajan ratkaisevan vaikutusvallan tytäryhtiöönsä pelkästään sen perusteella, että kantaja omisti tytäryhtiönsä osakepääoman lähes kokonaan.

78 Ensimmäisen perusteen kolmas osa on näin ollen hylättävä tehottomana, eikä kantajan väitteitä, joilla pyritään lähinnä kyseenalaistamaan niiden seikkojen merkityksellisyys, joita komissio on esittänyt riidanalaisessa päätöksessään ratkaisevaa toimivaltaa koskevan olettaman vahvistamiseksi, ole tarpeen tutkia.

Neljäs osa, jonka mukaan komissio on virheellisesti katsonut, ettei kantaja ole esittänyt aihetodisteita ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi

– Asianosaisten lausumat

79 Kantaja väittää lähinnä komission katsoneen virheellisesti, ettei kantaja ole esittänyt aihetodisteita, joilla se olisi kumonnut ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman ja joilla se olisi näyttänyt toteen Arkema Francen itsenäisen toiminnan markkinoilla ja sen, ettei kantaja puuttunut tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan. Kantaja täsmentää, että toisin kuin komissio väittää, kantajan esittämillä aihetodisteilla näytetään toteen muitakin seikkoja kuin se, ettei kantaja ole osallistunut kartelliin ja ettei se ollut tietoinen siitä.

80 Kantaja väittää ensiksi näyttäneensä johdonmukaisen aihetodisteiden kokonaisuuden avulla toteen, että Arkema France toimi markkinoilla itsenäisesti.

81 Kantaja muistuttaa ensinnäkin, kuten se on huomauttanut ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan yhteydessä (ks. edellä 37 kohta), että komissio on orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään todennut Arkema Francen toimineen markkinoilla itsenäisesti. Kantaja väittää lisäksi, että komissio ei ole 3.5.2006 tekemässään vetyperoksidia koskevassa päätöksessä (asia COMP/F/38.620) (EUVL L 353, s. 54; jäljempänä vetyperoksidia koskeva päätös) missään vaiheessa pyrkinyt vahvistamaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa konkreettisten seikkojen avulla, koska se katsoi, ettei ollut mitään seikkoja, jotka olisivat voineet vahvistaa tämän olettaman. Koska lisäksi natriumkloraatti kuuluu samaan tuoteryhmään kuin orgaanisia

peroksideja koskevassa päätöksessä ja vetoperoksidia koskevassa päätöksessä tarkoitetut tuotteet ja koska natriumkloraattia hallinnoitiin Elf Aquitane -konsernissa täsmälleen samalla tavoin kuin näissä kahdessa päätöksessä tarkoitettuja tuotteita, komissio ei voi käsiteltävässä asiassa perustellusti väittää, että kantaja vaikutti Arkema Francen kaupalliseen strategiaan.

82 Kantaja väittää toiseksi, että Arkema France kuului konserniin, jonka hallinto oli hajautettu sen tytäryhtiöihin ja että kantaja toimi tämän vuoksi konsernin johdossa ainoastaan holdingyhtiönä, jolla ei ole operatiivista toimintaa ja joka ei puuttunut tytäryhtiöidensä operatiiviseen johtamiseen. Komission ei olisi tästä syystä pitänyt asettaa kantajaa vastuuseen kyseisestä rikkomisesta, sillä samasta syystä se ei asettanut emoyhtiötä vastuuseen [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/C.38.238 – Espanjan raakatupakka-ala) 20.10.2004 tekemässään päätöksessä (EUVL 2007, L 102, s. 14; jäljempänä Espanjan raakatupakka-alaa koskeva päätös).

83 Kantaja väittää kolmanneksi, että Arkema France on määritellyt kaupallisen strategiansa aina itsenäisesti.

84 Toisin kuin komissio toteaa väitetiedoksiantonsa 324 kohdassa ja kuten komissio on myöntänyt kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuuntelussa, kantaja ei ole koskaan hyväksynyt tai vahvistanut Arkema Francen toimintoja koskevia suunnitelmia tai talousarvioita, jotka liittyisivät erityisesti natriumkloraattiin. Arkema Francella oli kantajan mukaan tosiseikkojen tapahtuma-aikaan käytössään kaikki tarvittavat organisatoriset, oikeudelliset ja taloudelliset välineet ja resurssit natriumkloraattia koskevien toimintojen kaupallisen strategian määrittelemiseksi ja näiden toimintojen hallinnoimiseksi.

85 Kantaja esittää useita väitteitä, joilla se pyrkii osoittamaan Arkema Francen itsenäisen toiminnan markkinoilla. Kantajan mukaan Arkema Francella oli ensinnäkin täydet valtuudet tehdä sopimuksia ilman emoyhtiön ennakkohyväksyntää, minkä ansiosta se saattoi johtaa liiketoimintapolitiikkaansa täysin itsenäisesti. Lisäksi Arkema France määritteli aina vapaasti, mitä tuotteita tai palveluita se tarjosi natriumkloraattimarkkinoilla, eikä kantaja koskaan antanut tytäryhtiölleen ohjeita tai määräyksiä tytäryhtiön tuotannosta, hinnoittelukäytännöstä tai tuotannonaloista. Arkema France saattoi kantajan mukaan vapaasti, ilman emoyhtiön puuttumista, määritellä myyntitavoitteensa ja kokonaiskatteet, koska kantajan henkilöstöllä ei ollut valmiuksia osallistua tämänkaltaiseen päätöksentekoon. Kantaja ei myöskään koskaan toiminut samoilla markkinoilla, joilla sen tytäryhtiö toimi, ei edes niiden alku- tai loppupäässä. Kantaja tuo lopuksi esiin, että Arkema France toimi natriumkloraattimarkkinoilla omissa nimissään ja omaan lukuunsa eikä kantajan edustajana tai kaupallisena edustajana.

86 Kantaja väittää neljänneksi, että Arkema France oli taloudellisesti täysin itsenäinen. Tämä käy ilmi edellä 81–85 kohdassa esitetyistä huomautuksista ja siitä, että Arkema Francen natriumkloraattia koskeva toiminta oli riidanalaisten tosiseikkojen tapahtuma-aikaan hyvin vähäistä koko konsernissa. Kantaja toteaa lisäksi, että sen Arkema Franceen kohdistama rahoituksellinen valvonta oli luonteeltaan hyvin yleistä eikä se siten voinut kohdistua natriumkloraattiin liittyviin toimintoihin.

87 Kantaja väittää viidenneksi, ettei Arkema France tiedottanut sille markkinatoiminnastaan ja että toimittaessaan sille kirjanpitotiedot Arkema France noudatti ainoastaan sovellettavien kirjanpitosääntöjen ja rahoitussääntelyn mukaisia holdingyhtiön velvollisuuksia. Kirjanpitotietojen toimittaminen tapahtui kantajan mukaan näin ollen hyvin yleisellä tasolla eikä se koskenut Arkema Francen liiketoimintapolitiikkaa.

88 Kantaja huomauttaa kuudenneksi yhtäältä, että edellä 81–87 kohdassa esitettyjen huomautusten perusteella komission olisi pitänyt todeta, ettei Arkema France toiminut emoyhtiönsä ohjeiden mukaisesti. Kantaja katsoo toisaalta, että sekä oikeuskäytännöstä ja komission päätöskäytännöstä käy ilmi, että todisteet, joita kantaja esitti ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi, ovat ratkaisevia näytettäessä toteen, että kantajan tytäryhtiö on itsenäinen. Hylätessään kantajan sille esittämät todisteet komissio on kantajan mukaan tosiasiallisesti kieltänyt tällaisen todistustavan kyseisen olettaman kumoamiseksi.

89 Kantaja huomauttaa toiseksi, että komissio on riidanalaisen päätöksen 370 perustelukappaleessa virheellisesti hylännyt kantajan vastuuvapautta koskevat todisteet, jotka perustuvat siihen, ettei kantaja ole osallistunut tytäryhtiönsä rikkomiseen eikä se ollut tietoinen kyseisestä rikkomisesta, vaikka komissio on riidanalisessa päätöksessään nimenomaisesti myöntänyt, ettei kantaja ole missään vaiheessa osallistunut suoraan tai välillisesti kyseiseen rikkomiseen. Komissio ja unionin tuomioistuimet ovat pitäneet rikkomiseen osallistumista tai tietoa rikkomisesta ratkaisevana seikkana asetettaessa emoyhtiötä vastuuseen rikkomisesta.

90 Kantaja väittää kolmanneksi, että komissio on katsonut riidanalaisen päätöksensä 403 perustelukappaleessa virheellisesti, ettei se, ettei kantaja toiminut ETA-alueen natriumkloraattimarkkinoilla edes näiden markkinoiden alku- tai loppupäässä, osoittanut kantajan itsenäisyyttä. Kantajan mukaan tällainen näkemys on ristiriidassa asiassa T-30/05, Prym ja Prym Consumer vastaan komissio, 12.9.2007 annettuun tuomioon (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa) perustuvan oikeuskäytännön kanssa.

91 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

92 Kantaja väittää lähinnä esittäneensä aihetodisteet, jotka näyttävät toteen Arkema Francen itsenäisen toiminnan natriumkloraattimarkkinoilla ja sen, ettei kantaja puuttunut tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan.

93 On syytä palauttaa mieliin yhtäältä, kuten erityisesti edellä 52–55 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi, että kun komissio asettaa emoyhtiön vastuuseen rikkomisesta ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman perusteella, emoyhtiön, jolle kuuluu kyseisen olettaman kumoaminen, on näytettävä riittävällä tavalla toteen, että sen tytäryhtiö käyttäytyy itsenäisesti markkinoilla. Tytäryhtiönsä itsenäisyyden osoittamiseksi ja siten kyseisen olettaman kumoamiseksi emoyhtiön on esitettävä kaikki sellaiset sen ja tytäryhtiön organisatorisia, taloudellisia ja oikeudellisia suhteita koskevat seikat, joilla voidaan osoittaa, ettei se muodosta tytäryhtiönsä kanssa yhtä taloudellista yksikköä.

94 Pääasiassa on näin ollen syytä tutkia, onko komissio ollut oikeassa katsoessaan, ettei kantajan esittämien aihetodisteiden perusteella voida päätellä Arkema Francen toimivan markkinoilla itsenäisesti ja kumota ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa.

95 Ensinnäkin on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komission orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessä ja vetyperoksidia koskevassa päätöksessä omaksuma näkemys osoittaa, että Arkema France toimi markkinoilla itsenäisesti. Aluksi on syytä yhtäältä huomauttaa kantajan tulkitsevan näitä päätöksiä

virheellisesti, sillä komissio ei ole todennut niissä, että Arkema France toimisi itsenäisesti erityisesti natriumkloraattimarkkinoilla tai yleisemmin muilla markkinoilla, joilla se piti tuotteita kaupan. Orgaanisia peroksideja koskevan päätöksen 1 artiklasta käy erityisesti ilmi, että komissio määräsi päätöksessään ainoastaan seuraamuksia Arkema Francelle (tuohon aikaan Atofina), eikä se lausunut siitä, oliko kantaja asetettava vastuuseen kyseisestä rikkomisesta. On syytä todeta toisaalta, että komissio totesi vetoperoksidia koskevassa päätöksessään ja erityisesti sen 427 perustelukappaleessa lähinnä, että kantaja oli asetettava vastuuseen kyseisen päätöksen kohteena olleesta rikkomisesta. Kummankaan mainitun päätöksen perusteella ei näin ollen voida päätellä komission katsoneen, että Arkema France toimi käsiteltävän asian kaltaisissa olosuhteissa markkinoilla itsenäisesti.

96 Kun otetaan lisäksi huomioon, kuten edellä 60 kohdassa on todettu, että komissiolla on mahdollisuus muttei velvollisuutta asettaa emoyhtiö vastuuseen rikkomisesta ja että komissio on käsiteltävässä asiassa asettanut kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta EY 81 artiklan täsmällisen tulkinnan perusteella, mahdollinen toteamus, jonka mukaan komissio olisi aiemmissa asioissa joko katsonut, ettei vastaava vastuuseen asettaminen ole tarpeen, tai vahvistanut ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman lisäseikkojen avulla, ei kuitenkaan käsiteltävässä asiassa tue päätelmää siitä, että komissio olisi tehnyt oikeudellisen virheen asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta.

97 Toiseksi on hylättävä perusteettomina myös kantajan väitteet, joiden mukaan Elf Aquitane -konsernin hajautettu hallinto ja se, että kantaja toimi ainoastaan ”holdingyhtiönä, jolla ei ole operatiivista toimintaa”, osoittaisivat Arkema Francen itsenäisyyden, eikä komission olisi näin ollen pitänyt asettaa kantajaa vastuuseen rikkomisesta, mitä se ei tehnyt myöskään Espanjan raakatupakka-alaa koskevassa päätöksessä kyseessä olleen emoyhtiön tapauksessa.

98 Aluksi on huomautettava yhtäältä, että väitettä, jonka mukaan kantaja on ”holdingyhtiö, jolla ei ole operatiivista toimintaa”, ei tue mikään konkreettinen seikka, joka osoittaisi, ettei emoyhtiö käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöönsä. Kuten toisaalta edellä 60 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä käy ilmi, se, että komissio ei ole Espanjan raakatupakka-alaa koskevassa päätöksessään asettanut emoyhtiötä vastuuseen rikkomisesta, ei millään tavalla vaikuta toteamukseen, jonka mukaan riidanalaisessa päätöksessä edellytykset tällaiselle vastuuseen asettamiselle täyttyivät.

99 Kun lisäksi kyse on konsernista, holdingilla tarkoitetaan joka tapauksessa yhtiötä, jonka tarkoituksena on koota yhteen osakkuudet eri yhtiöissä ja jonka tehtäviin kuuluu varmistaa niiden johdon yhtenäisyys. Näin ollen ei voida sulkea pois sitä, että kantajalla olisi ollut ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä käyttäytymiseen erityisesti, kun se koordinoi Elf Aquitane -konsernin rahoitusinvestointeja. Kantajan eri toimintojen sisäinen jako hajautetun hallinnon periaatteiden mukaisesti eri yksiköihin tai osastoihin on tavallista sen kaltaisissa yritysryhmittymissä, jonka johdossa kantaja on. Tämä väite ei näin ollen voi kumota olettamaa, jonka mukaan kantaja ja Arkema France muodostivat EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen.

100 Kolmanneksi on hylättävä perusteettomina myös kantajan väitteet, joiden mukaan Arkema France on aina määritellyt itsenäisesti kaupallisen strategiansa natriumkloraattimarkkinoilla, eikä kantaja ole koskaan hyväksynyt tai vahvistanut Arkema Francen toimintoja koskevia suunnitelmia tai talousarvioita, jotka liittyisivät erityisesti natriumkloraattiin, ja Arkema Francella on ollut pääasiallisesti käytössään valmiudet toimia markkinoilla itsenäisesti, ja joiden mukaan Arkema France oli taloudellisesti riippumaton, sillä kantajan tytäryhtiöönsä kohdistama valvonta oli hyvin yleisluonteista.

101 Sen lisäksi, etteivät mitkään konkreettiset seikat tue kantajan väitteitä, on aivan aluksi huomautettava, että se seikka, ettei kantaja ole koskaan hyväksynyt tai vahvistanut Arkema Francen toimintoja koskevia suunnitelmia tai talousarvioita, ei tarkoita, ettei se voisi muuttaa tai hylätä niitä tai valvoa niiden soveltamista.

102 Ei voida myöskään sulkea pois sitä, ettei kantaja olisi vaikuttanut ratkaisevasti tytäryhtiönsä käyttäytymiseen koordinoidessaan erityisesti Elf Aquitane -konsernin rahoitusinvestointeja.

103 Lisäksi kantaja valvoi tytäryhtiönsä tärkeimpiä sitoumuksia, kuten se esitti välitiedoksiantoon antamassaan vastauksessa (ks. vastauksen s. 71) ja kuten riidanalaisen päätöksen 392 perustelukappaleesta käy ilmi, mikä tukee komission päätelmää siitä, ettei kyseinen tytäryhtiö ollut itsenäinen suhteessa kantajaan.

104 Neljänneksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan Arkema France ei tiedottanut kantajalle toiminnastaan markkinoilla ja raportoi sille kirjanpidostaan ainoastaan hyvin yleisellä tasolla Ranskan oikeuden ja yhtiöjärjestysten mukaisesti. Tätä väitettä tue mikään konkreettinen seikka, minkä lisäksi on pantava merkille, että edellä 103 kohdassa esitetty kantajan toteamus, jonka mukaan se valvoi tytäryhtiönsä tärkeimpiä sitoumuksia, vaikuttaa olevan ristiriidassa mainitun väitteen kanssa.

105 Siltä osin kuin kantaja väittää, ettei se ole missään vaiheessa osallistunut rikkomiseen tai ollut siitä tietoinen, ettei se toiminut natriumkloraattimarkkinoilla edes sen alku- tai loppupäässä ja että kyseisten markkinoiden merkitys oli sille vähäinen, on viidenneksi todettava, ettei Arkema Francen itsenäisyyttä voida näyttää toteen tällaisten

seikkojen avulla. Aivan aluksi on muistutettava, että kuten oikeuskäytännössä todetaan, perusteena sille, että komissio voi määrätä päätöksellään tietyn konsernin emoyhtiölle sakkoa, ei ole se, että emoyhtiö olisi yllyttänyt tytäryhtiötään kilpailusääntöjen rikkomiseen, eikä varsinkaan se, että emoyhtiö on osallistunut kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaan se, että ne muodostavat edellä tarkoitetulla tavalla yhden ainoan yrityksen, millä perusteella komissio voi osoittaa sakkojen määräämistä koskevan päätöksen konsernin emoyhtiölle (edellä 55 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 290 kohta). Mitään päätelmiä ei voida myöskään tehdä sen seikan perusteella, että kantaja ja Arkema France toimivat eri markkinoilla ja että natriumkloraattimarkkinoiden merkitys oli kantajalle vähäinen. On nimittäin katsottava, että sen kaltaisessa konsernissa, jonka johdossa kantaja oli, tehtävien jakaminen on tavanomainen ilmiö, joka ei kumoa olettamaa, jonka mukaan kantaja ja Arkema France muodostivat yhden ainoan EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen. Nämä väitteet on siten hylättävä tehottomina.

106 Kuudenneksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komissio on tosiasiassa estänyt sitä kumoamasta ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, kun se on katsonut, ettei Arkema Francen itsenäisyyttä voitu osoittaa kantajan esittämien aihetodisteiden avulla. Sen lisäksi, ettei komissio ole riidanalaisessa päätöksessään evännyt kantajalta oikeutta esittää aihetodisteita ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi, komissio on kantajan sille esittämät todisteet tutkittuaan todennut perustellusti, kuten edeltä 95–105 kohdassa esitetyistä toteamuksista käy ilmi, ettei kyseistä olettamaa voida kumota mainittujen todisteiden avulla.

107 Edellä esitetyn perusteella voidaan päätellä komission katsoneen aivan oikein, ettei kantaja ole esittänyt todisteita, joilla voitaisiin kumota ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama.

108 Ensimmäisen perusteen neljäs osa on näin ollen hylättävä osittain perusteettomana ja osittain tehottomana.

Viides osa, jonka mukaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevasta olettamasta on tehty olettama, jota ei voida kumota

– Asianosaisten lausumat

109 Kantaja väittää, että hylätessään sen esittämät aihetodisteet komissio on muuttanut ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, joka pitäisi olla kumottavissa, kumoamattomaksi olettamaksi.

110 Kantaja väittää ensinnäkin, että kumottavissa olevan olettaman muuttaminen kumoamattomaksi olettamaksi loukkaa syyttömyysolettaman periaatetta. Olettaman muuttaminen johtaa kantajan mukaan ylivoimaiseen näyttövelvollisuuteen (probatio diabolica) eli vaatimukseen negatiivisesta todistustaakasta joka on oikeuskäytännössä kielletty. Kantaja täsmensi istunnossa, että tällainen olettama on vastoin syyttömyysolettaman periaatetta, joka on vahvistettu yhtäältä Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa yleissopimuksessa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus), sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on sitä tulkinnut asiassa Salabiaku vastaan Ranska, 7.10.1988 antamassaan tuomiossa (A-sarja nro 141-A, 28 kohta), ja toisaalta 7.12.2000 Nizzassa julistetussa Euroopan unionin perusoikeuskirjassa (EYVL C 364, s. 1), jolla on SEUT 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla. Vastauksissaan unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin kantaja

täsmensi katsovansa, että edellä 45 kohdassa mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio annettu tuomio on ristiriidassa edellä mainittujen määräysten kanssa.

111 Kantaja väittää toiseksi, että komissio on tehnyt riidanalaisessa päätöksessään esittämästään ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevasta olettamasta mahdottoman kumota.

112 Riidanalaisen päätöksen 396 ja 412 perustelukappaleesta käy ensinnäkin kantajan mukaan ilmi, että komissio tunnustaa ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamisen olevan käytännössä lähes mahdotonta, sillä se toteaa erityisesti, että ”tämä olettama käy toteen lähes kaikissa tapauksissa”.

113 Komissio on kantajan mukaan toiseksi kieltäytynyt ottamasta huomioon todisteita, jotka kantaja on esittänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi, vaikka komissio itse voisi tällaisiin todisteisiin vetoamalla vahvistaa kyseisen olettaman.

114 Riidanalaisen päätöksen 401 perustelukappaleen lopusta käy kantajan mukaan kolmanneksi ilmi, että komissio on virheellisesti katsonut, että emoyhtiö voidaan asettaa vastuuseen rikkomisesta riippumatta siitä, onko se puuttunut tytäryhtiönsä toimintaan, onko se antanut tytäryhtiönsä toimia vapaasti tai onko se ollut tietoinen tytäryhtiönsä tekemistä rikkomisista.

115 Kantaja katsoo neljänneksi, ettei komissio ole tehnyt asianmukaisia päätelmiä kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuulemisessa myöntämästään tulkintavirheestä, jossa se sekoitti Elf Atochemin ja kantajan keskenään huomautuksissa, jotka Arkema France esitti 18.10.2004 vastauksena komission sille 10.9.2004 esittämään tietopyyntöön.

116 Kantaja väittää viidenneksi, ettei komissio ole riidanalaisessa päätöksessään esittänyt konkreettisia seikkoja, jotka tukisivat olettamaa kantajan ratkaisevasta vaikutusvallasta Arkema Francen kaupalliseen johtamiseen, vaan pelkkiä perusteettomia väitteitä, jotka synnyttävät uusia olettamia ja otaksumia, joita komissio ei ole missään vaiheessa näyttänyt toteen.

117 Kantajan väittää kuudenneksi, että koska komissio on hylännyt kantajan esittämän aihetodisteiden kokonaisuuden, se vaatii negatiivisten asiakirjatodisteiden esittämistä siitä, ettei emoyhtiö ole puuttunut tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan.

118 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

119 Kantaja väittää lähinnä, että hylätessään sen esittämät todisteet komissio on tehnyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevasta olettamasta kumoamattoman. Kantajan mukaan kumoamaton olettama on kielletty Euroopan ihmisoikeussopimuksen, Euroopan unionin perusoikeuskirjan sekä Euroopan unionin tuomioistuinten ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella.

120 Tästä on syytä huomauttaa, että edellä 52 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaan kantajalla ei ole velvollisuutta esittää todisteita siitä, ettei se puuttunut tytäryhtiönsä hallintoon, vaan kantajan on ainoastaan näytettävä riittävällä tavalla toteen, että sen tytäryhtiö toimi itsenäisesti kyseisillä markkinoilla.

121 Se, ettei kantaja ole käsiteltävässä asiassa esittänyt todisteita, joilla voitaisiin kumota ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama, kuten ensimmäisen perusteen neljännen osan tarkastelusta (ks. edellä 95–106 kohta) käy ilmi, ei merkitse, ettei mainittua olettamaa voitaisi missään tapauksessa kumota.

122 Tästä syystä on ensinnäkin hylättävä tehottomana edellä 110 kohdassa esitetty kantajan väite, jonka mukaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama, jonka komissio on esittänyt riidanalaisessa päätöksessään ja jonka lainmukaisuuden unionin tuomioistuin on tunnustanut edellä 45 kohdassa mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa, on vastoin syyttömyysolettamaa koskevaa periaatetta yhtäältä sellaisena kuin se on tunnustettu Euroopan unionin perusoikeuskirjassa ja toisaalta sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja unionin tuomioistuimet ovat sitä tulkinneet. Perusteettomina on hylättävä myös edellä 111–117 kohdassa esitetyt väitteet, jotka koskevat lähinnä sitä, että komissio katsoi virheellisesti kantajan esittämien todisteiden osoittavan, ettei tällä ollut ratkaisevaa vaikutusvaltaa Arkema Franceen, sillä – kuten ensimmäisen perusteen neljännen osan tarkastelussa (ks. edellä 95–106 kohta) todettiin – komissio asetti kantajan vastuuseen rikkomisesta siksi, ettei käsiteltävässä asiassa voitu minkään kantajan esittämän seikan perusteella päätellä Arkema Francen toimivan markkinoilla itsenäisesti.

123 Näin ollen ensimmäisen perusteen viides osa on hylättävä osittain perusteettomana ja osittain tehottomana, ja ensimmäinen peruste on siten hylättävä kokonaisuudessaan.

Toinen peruste, joka koskee kuuden perusperiaatteen loukkaamista asetettaessa kantaja vastuuseen kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta

124 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on loukannut kuutta perusperiaatetta, kun se on asettanut kantajan vastuuseen Arkema Francen rikkomista merkitsevästä toiminnasta. Käsiteltävänä oleva väite jakautuu kuuteen osaan.

Ensimmäinen osa, joka koskee kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

125 Kantaja katsoo, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu ennen väitetiedoksiannon antamista ja sen jälkeen.

126 Kantaja väittää ensiksi, että komission riidanalaisen päätöksen 406 perustelukappaleessa tekemä arviointi, jonka mukaan komissiolla ei ollut velvollisuutta noudattaa erityistä huolellisuutta kantajan suhteen ennen väitetiedoksiannon antamista, on vastoin asiassa C-194/99, Thyssen Stahl vastaan komissio, 2.10.2003 annettuun tuomioon (Kok., s. I-10921) ja asiassa C-105/04 P, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied vastaan komissio, 21.9.2006 annettuun tuomioon (Kok., s. I-8725) perustuvaa oikeuskäytäntöä. Kantaja katsoo nimittäin, että komission olisi pitänyt käyttää tutkintavaltuuksiaan ennen väitetiedoksiannon antamista hankkiakseen todisteita kantajan ratkaisevaa vaikutusvaltaa

koskevan olettaman vahvistamiseksi sen sijaan, että se tyytyi Arkema Francen esittämiin todisteisiin. Istunnossa kantaja täsmensi, että tällainen velvollisuus johtuu myös asiassa T-99/04, AC-Treuhand vastaan komissio, 8.7.2008 annetusta tuomiosta (Kok., s. II-1501) ja SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan mukaisista menettelyissä sovellettavista komission käytännesäännöistä (jäljempänä käytännesäännöt), jotka olivat istunnon ajankohtana saatavilla komission Internet-sivuilta.

127 Koska lisäksi kantajaan ei kohdistettu tutkintatoimia, siltä evättiin oikeus selittää ennen väitetiedoksiannon antamista Elf Aquitane -konsernin toimintatapaa, sen yhteyksiä Arkema Franceen ja sen täysin passiivista roolia Arkema Francen natriumkloraattitoimintojen johtamisessa. Kantajalla ei myöskään ollut mahdollisuutta varmentaa Arkema Francen esittämien tietojen tai niiden tietojen oikeellisuutta, joita Arkema France oli vaatinut käsiteltäviksi luottamuksellisina, kuten kantajan liikevaihto, jonka Arkema France oli esittänyt komissiolle vastaukseksi sen esittämään tietopyyntöön.

128 Koska lisäksi tutkinta kohdistui Arkema Francen Elf Aquitane -konsernista 18.5.2006 tapahtuneen irtautumisen jälkeiseen aikaan, komissio ei kantajan mukaan ole voinut saada täydellisiä vastauksia kysymyksiinsä Arkema Francelta. Kantaja on näin ollen mielestään menettänyt mahdollisuuden yhtäältä muuttaa sitä vastaan esitettyjä väitteitä osoittamalla jo tutkintavaiheessa, ettei sitä voida asettaa vastuuseen Arkema Francen tekemästä rikkomisesta, ja toisaalta estää kahden erillisen sakon määräämistä. Kantaja täsmensi istunnossa, että koska se sai väitetiedoksiannon ajankohtana, jona Arkema France ei enää kuulunut Elf Aquitane -konserniin, ja koska tutkinnan aloittamisesta oli tuolloin ehtinyt kulua jo neljä vuotta, sillä ei ollut enää hallussaan todisteita, joiden avulla se olisi pystynyt tehokkaasti puolustautumaan mainitun tiedoksiannon antamisen ajankohtana.

129 Kantaja katsoo lisäksi, että sen heikentynyttä puolustautumiskykyä haittasi entisestään komission MCAA-päätöksessä, [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/F/38.64 – Metakrylaatit) tehdyssä päätöksessä K(2006) lopullinen (EUVL 2006, L 322, s. 20; jäljempänä metakrylaatteja koskeva päätös), vetyperoksidia koskevassa päätöksessä ja riidanalaisessa päätöksessä vahvistama epäjohdonmukainen ja ristiriitainen kanta.

130 Kantaja huomautti istunnossa lisäksi yhtäältä, että yhteisöjen tuomioistuin on tunnustanut kilpailuasioissa määrättävien sakkojen rikosoikeudellisen luonteen asiassa C-199/92 P, Hüls vastaan komissio, 8.7.1999 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-4287), asiassa C-266/06 P, Evonik Degussa vastaan komissio, 22.5.2008 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-12073) ja asiassa C-45/08, Spector Photo Group ja Van Raemdonck, 23.12.2009 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-12073), ja toisaalta, että 1.12.2009 voimaan tullutta Euroopan unionin perusoikeuskirjaa oli sovellettava välittömästi unionin yleisessä tuomioistuimessa vireillä oleviin asioihin. Kantaja väittää tässä yhteydessä, että sen perusoikeuksia on loukattu, kun komissio on virheellisesti katsonut, että ”perusoikeuksista on nautittava yrityksen, eikä erikseen kunkin oikeudellisen henkilön”.

131 Kantaja väittää toiseksi, että riidanalaisen päätöksen 402–406 perustelukappaleista käy ilmi, että vastoin oikeuskäytännössä asetettuja vaatimuksia komissio ei ole tutkinut huolellisesti kaikkia todisteita, jotka kantaja on esittänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi, koska se on hylännyt nämä aihetodisteet esittämällä perusteettomia väitteitä sekä puhtaasti teoreettisia olettamia ja otaksumia, jotka eivät vastanneet Elf Aquitane -konsernin tosiasiallista toimintaa tosiseikkojen tapahtuma-aikaan.

132 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

133 Kantaja väittää, että komissio on loukannut sen puolustautumisoikeuksia yhtäältä siksi, ettei se ole toteuttanut kantajaa koskevia tutkintatoimia ennen kuin se antoi tälle väitetiedoksiannon, ja toisaalta siksi, ettei se ole väitetiedoksiannon antamisen jälkeen tutkinut huolellisesti aihetodisteita, jotka kantaja on esittänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi.

134 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan puolustautumisoikeuksien noudattaminen edellyttää myös sitä, että asianomainen yritys saa hallinnollisen menettelyn kuluessa ilmaista asianmukaisesti näkemyksensä esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt perustamissopimuksen rikkomista koskevan väitteensä tukena (yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 10 kohta ja asia C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok., s. I-865, 21 kohta).

135 Asetuksella N:o 1/2003 kumottiin ja korvattiin 6.2.1962 annettu perustamissopimuksen [EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus N:o 17 (EYVL 1962, 13, s. 204), ja edeltäjänsä tapaan sen 27 artiklan 1 kohdassa säädetään siitä, että osapuolille on lähetettävä väitetiedoksianto, jossa on esitettävä selkeästi kaikki ne olennaiset seikat, joihin komissio menettelyn tässä vaiheessa perustaa näkemyksensä (edellä 45 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 67 kohta), jotta ne, joita asia koskee, voisivat tosiasiallisesti saada tiedon, mihin toimintaan komissio väittää niiden syyllistyneen, ja jotta ne pystyvät tehokkaasti puolustautumaan, ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen. Tällainen väitetiedoksianto on yhteisön oikeuden perusperiaatteen, joka edellyttää puolustautumisoikeuksien kunnioittamista kaikissa menettelyissä, soveltamista koskeva menettelyllinen tae (yhdistetyt asiat C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7191, 35 kohta).

136 Tämän periaatteen mukaan komission yritykselle, jolle se aikoo määrätä seuraamuksen kilpailusääntöjen rikkomisesta, osoittamaan väitetiedoksiantoon on sisällytettävä tätä yritystä vastaan esitetyt olennaiset seikat, kuten tosiseikat, joista yritystä moititaan, niiden oikeudellinen luonnehdinta ja todistusaineisto, johon komissio tukeutuu, jotta tämä yritys voisi esittää hyödyllisesti väitteensä ja perustelunsa sitä vastaan käydyssä hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 135 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

137 Väitetiedoksiannossa on erityisesti yksiselitteisesti täsmennettävä se oikeushenkilö, jolle sakot mahdollisesti määrätään, se on osoitettava tälle oikeushenkilölle ja siinä on ilmaistava, missä ominaisuudessa yritystä syytetään väitetyistä tosiseikoista (ks. vastaavasti edellä 135 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, tuomion 37 ja 38 kohta).

138 Asianomaiselle yritykselle ilmoitetaan juuri väitetiedoksiannossa kaikista niistä olennaisista seikoista, joihin komissio menettelyn tässä vaiheessa perustaa näkemyksensä. Tästä seuraa, että asianomainen yritys voi vasta tämän tiedoksiannon lähettämisen jälkeen täysimääräisesti käyttää puolustautumisoikeuksiaan (ks. asia C-407/04 P, Dalmine v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-829, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä 126 kohdassa mainittu asia AC-Treuhand v. komissio, tuomion 48 kohta).

139 Kantajan ensimmäisestä väitteestä, jonka mukaan komissio on loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia, kun se ei ole toteuttanut kantajaa koskevia tutkintatoimia ennen väitetiedoksiannon antamista, on syytä huomauttaa, että vaikka asianosaiset eivät ole esittäneet väitetiedoksiantoa unionin yleiselle tuomioistuimelle, kantajan väitetiedoksiantoon 27.9.2007 antamassa vastauksessa esittämistä huomautuksista käy kiistatta ilmi, että komissio on ilmoittanut kantajalle aikovansa asettaa tämän vastuuseen Arkema Francen kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman perusteella. Kantaja on näin ollen ollut tietoinen sitä vastaan väitetiedoksiannossa esitetyistä väitteistä ja sillä oli

mahdollisuus vastata ja se vastasikin kirjallisesti tähän tiedoksiantoon. Kantaja ei myöskään kiistä sitä, että sille annettiin mahdollisuus esittää ja se tosiasiassa esittikin väitetiedoksiantoa koskevia huomautuksia kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuulemisessa.

140 Se seikka, ettei komissio toteuttanut kantajaa koskevia tutkintatoimia ennen väitetiedoksiannon toimittamista tälle tai se, kuten kantaja myös huomauttaa, onko komissio aiemmissa päätöksissään asettanut kantajan vastuuseen muista tytäryhtiönsä tekemistä rikkomisista, ei horjuta päätelmää siitä, että komissio voi tiedottaa kantajalle sitä vastaan esittämistään väitteistä ensimmäisen kerran väitetiedoksiannossa. Kantajalle on tosiasiassa annettu sekä vastaukseksi kyseiseen väitetiedoksiantoon esittämissään huomautuksissa että kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuulemisessa mahdollisuus esittää tehokkaasti kantansa hallinnollisen menettelyn aikana komission väitetiedoksiannossa esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä.

141 Komissio ei näin ollen ole loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia, kun se ei toteuttanut kantajaa koskevia tutkintatoimia ennen kuin se toimitti tälle väitetiedoksiannon.

142 Kantajan muut väitteet eivät muuta tätä päätelmää.

143 Ensinnäkin on hylättävä perusteettomana kantajan istunnossa esittämä väite, jonka mukaan komissio on loukannut unionin oikeuskäytännössä ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa taattuja kantajan perusoikeuksia katsoessaan virheellisesti, että perusoikeuksista on nautittava yrityksen eikä erikseen kunkin oikeudellisen henkilön. Sen lisäksi, ettei riidanalaisesta päätöksestä eikä komission asiakirjoista käy ilmi, että se olisi esittänyt tällaisen näkemyksen, on syytä panna merkille, että kuten riidanalaisen päätöksen 66 perustelukappaleesta ja sen päätösosan 4 artiklasta käy ilmi,

komissio on osoittanut väitetiedoksiannon ja riidanalaisen päätöksen kantajalle ja Arkema Francelle kummallekin erikseen, minkä perusteella komissio noudatti kummankin yhtiön puolustautumisoikeuksia tässä hallinnollisessa menettelyssä ja sen jälkeen.

144 Toiseksi on hylättävä perusteettomana väite, jonka mukaan edellä 126 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi, että komissio on käsiteltävässä asiassa virheellisesti katsonut, ettei sillä ollut velvollisuutta noudattaa erityistä huolellisuutta kantajan suhteen ennen väitetiedoksiannon antamista.

145 Unionin tuomioistuin on edellä 126 kohdassa mainitussa asiassa Thyssen Stahl vastaan komissio antamansa tuomion 31 kohdassa ensinnäkin todennut, että komissio on loukannut yhtiön puolustautumisoikeuksia, jos on olemassa mahdollisuus, että komission säännöstenvastaisen toiminnan vuoksi sen toteuttama hallinnollinen menettely olisi saattanut johtaa erilaiseen tulokseen. Unionin tuomioistuin totesi samassa kohdassa lisäksi, että yritys voi näyttää toteen, että tällainen loukkaaminen on tapahtunut, jos se voi osoittaa riittävällä tavalla, että riippumatta komission päätöksen sisällöstä se olisi voinut puolustautua paremmin, jos säännöstenvastaisuutta ei olisi tapahtunut, esimerkiksi siksi, että se olisi voinut käyttää puolustuksessaan asiakirjoja, joihin se ei saanut tutustua hallinnollisen menettelyn aikana. Käsiteltävässä asiassa on kuitenkin todettava, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että se, ettei komissio ole toteuttanut sitä koskevia tutkintatoimia ennen väitetiedoksiannon antamista, olisi saattanut johtaa komission erilaiseen tulokseen riidanalaisessa päätöksessä. Toisin kuin kantaja nimittäin väittää, kantajalla on ollut mahdollisuus esittää väitetiedoksiannon perusteella huomautuksia Elf Aquitane -konsernin toimintatavoista, yhteyksistään Arkema Franceen sekä väitetysti täysin passiivisesta roolistaan natriumkloraattimarkkinoiden toimintojen johtamisessa.

146 Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi edellä 126 kohdassa mainitussa asiassa Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied vastaan komissio antamansa tuomion 48–50 ja 56 kohdassa nimenomaan todennut, että on vältettävä se, että puolustautumisoikeudet voisivat korjaamattomalla tavalla vaarantua tutkintavaiheen liiallisen keston takia ja että tämä kesto voisi estää sellaisten todisteiden esittämisen, joilla pyritään osoittamaan vääräksi sellaisten kilpailukäyttäytymisten olemassaolo, joista kyseessä olevat yritykset joutuvat vastuuseen. Käsiteltävässä asiassa kantaja ei kuitenkaan ole esittänyt konkreettisia seikkoja, jotka näyttäisivät toteen, että riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtanut tutkintavaiheen kesto olisi ollut liiallinen ja että tämä kesto olisi estänyt kantajaa esittämästä todisteita ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi.

147 Unionin yleinen tuomioistuin on edellä 126 kohdassa mainitussa asiassa AC-Treuhand vastaan komissio antamansa tuomion 56 kohdassa todennut, että komissio on velvollinen tiedottamaan asianomaista yritystä käynnissä olevan tutkimuksen kohteesta ja tarkoituksesta, kun se ryhtyy kyseisen yrityksen osalta ensimmäiseen toimenpiteeseen, mukaan luettuna asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla yritykselle lähettämissä tietojensaantipyynnöissä. Kyseisen tuomion 58 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin huomautti lisäksi, että oikeuskäytännön mukaan komission sääntöjenvastainen toiminta voi johtaa komission lopullisen päätöksen kumoamiseen, jos tämä toiminta on omiaan vaikuttamaan konkreettisesti kyseisen yrityksen puolustautumisoikeuksiin hallinnollisessa menettelyssä. Sen lisäksi, ettei tästä tuomiosta voida päätellä, että komissiolla olisi velvollisuus toteuttaa yritystä koskevia tutkintatoimia ennen väitetiedoksiannon antamista, kuten kantaja väittää, koska komissiolla on näkemyksensä mukaan muutoin käytettävissään tiedot, joiden perusteella se voi antaa tällaisen tiedoksiannon, käsiteltävässä asiassa on syytä huomauttaa, ettei kantaja ole esittänyt konkreettisia seikkoja, jotka näyttäisivät toteen, että sitä tällä tavoin estettiin esittämästä todisteita siitä, ettei sillä ollut ratkaisevaa vaikutusvaltaa Arkema Franceen.

148 Kolmanneksi väitteestä, jonka mukaan komissio on rikkonut käytännesääntöjä, kun se ei ole toteuttanut kantajaa koskevia tutkintatoimia, on todettava yhtäältä, että käytännesäännöt, joita on niiden 5 kohdan mukaan sovellettava niiden Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaisemisen jälkeen ainoastaan vireillä oleviin ja tuleviin

asioihin, on annettu riidanalaisen päätöksen tekemisen jälkeen eikä niitä näin ollen sovelleta käsiteltävän asian tosiseikkoihin. Toisaalta on joka tapauksessa pantava merkille, että menettelysääntöjen 14 kohdassa viitataan edellä 126 kohdassa mainitussa asiassa AC-Treuhand vastaan komissio annetun tuomion 56 kohtaan ja todetaan, että ”aloitettaessa ensimmäistä tutkintatoimea (tavanomaisesti tietojensaantipyyntö tai tarkastus) yrityksille tiedotetaan niihin kohdistuvasta alustavasta tutkinnasta ja tämän tutkinnan tarkoituksesta”. Ilman että on tarpeen lausua näiden sääntöjen oikeudellisesta ulottuvuudesta, edellä esitetyn perusteella on joka tapauksessa todettava, ettei säännöissä aseteta komissiolle velvollisuutta toteuttaa yrityksiä koskevia tutkintatoimia ennen välitiedoksiannon antamista.

149 Kantajan ensimmäinen väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

150 Kantajan toisesta väitteestä, jonka mukaan komissio on loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia, kun se ei ole tutkinut huolellisesti kantajan esittämiä aihetodisteita, joilla tämä pyrki kumoamaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, on todettava yhtäältä, kuten komissio huomauttaa, ettei kantaja yksilöi mitään riidanalaisen päätöksen tosiseikkaa tai oikeudellista seikkaa, josta sillä ei olisi ollut mahdollista esittää selitystä väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Toisaalta riidanalaisen päätöksen 397–415 perustelukappaleen perusteella voidaan todeta, että komissio on vastannut perustellusti ja tyhjentävästi Arkema Francen ja kantajan esittämiin väitteisiin, jotka sisältyivät vastaukseksi väitetiedoksiantoon annettuihin huomautuksiin. Komission ei näin ollen voida katsoa tässä yhteydessä loukanneen kantajan puolustautumisoikeuksia.

151 Näin ollen kantajan toinen väite ja toisen perusteen ensimmäinen osa on hylättävä kokonaisuudessaan perusteettomina.

Toinen osa, joka koskee menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatteen loukkaamista

Asianosaisten lausumat

152 Kantaja väittää komission loukanneen menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatetta. Tämä johtuu kantajan mukaan käsiteltävässä asiassa siitä, ettei komissio ole tuonut esiin konkreettisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin tulkita eri tavalla käsiteltävän asian tosiseikkoja sellaisina kuin ne käyvät ilmi kantajan esittämästä aihetodisteiden kokonaisuudesta, vaan se on ainoastaan esittänyt uusia olettamia ja otaksumia, vaikka kantaja on oikeuskäytännön mukaisesti esittänyt tosiseikoista toisen uskottavan, komission esityksestä poikkeavan selityksen.

153 Istunnossa kantaja totesi lisäksi, että koska komissio ei ole aloittanut kantajaan kohdistuvaa tukintaa, se on loukannut menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatetta siltä osin kuin kantaja olisi voinut ”säilyttää todisteet” ja ”suojautua syytöksiltä, joiden mukaan se on puuttunut tytäryhtiönsä toimintaan”.

154 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

155 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on loukannut menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatetta, sillä komission olisi pitänyt esittää konkreettisia seikkoja vahvistaakseen ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, koska kantaja oli esittänyt aihetodisteiden kokonaisuuden, jotka muodostivat uskottavan selityksen sille, että Arkema France toimi itsenäisesti.

156 On myös muistutettava, että menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaate, kuten kontradiktorisen menettelyn periaatekin, on vain oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin käsitteen välitön seuraus (ks. analogisesti asia C-305/05, Ordre des barreaux francophones et germanophone ym., tuomio 26.6.2007, Kok., s. I-5305, 31 kohta; asia C-89/08 P, komissio v. Irlanti ym., tuomio 2.12.2009, Kok., s. I-11245, 50 kohta ja asia C-197/09 RX-II, uudelleenkäsittely asiassa M v. lääkevirasto, tuomio 17.12.2009, Kok., s. I-12033, 39 ja 40 kohta). Se merkitsee velvollisuutta tarjota kullekin asianosaiselle kohtuullista mahdollisuutta esittää asiansa sellaisten edellytysten vallitessa, jotka eivät saata tätä vastapuoltaan selvästi epäedullisempaan asemaan (ks. asia Dombo Beheer BV v. Alankomaat, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.10.1993, A-sarja nro 274, 33 kohta; asia Ernst ym. v. Belgia, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 15.7.2003, 60 kohta ja asia Vezon v. Ranska, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 18.4.2006, 31 kohta).

157 Toisin kuin kantaja väittää, se ei ollut käsiteltävässä asiassa selvästi komissiota epäedullisemmassa asemassa siksi, että komissio oli esittänyt tätä vastaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, joka perustui kantajan ja Arkema Francen pääomayhteyksiin.

158 Koska komissio oli oikeassa, kuten edellä 57 kohdassa on todettu, olettaessaan, että kantajalla oli ratkaiseva vaikutusvalta Arkema Franceen, koska se omisti tämän osakepääoman lähes kokonaan, ja koska kantajalla oli mahdollisuus, kuten edellä 139 ja 140 kohdassa esitetyistä toteamuksista käy ilmi, esittää vastaukseksi väitetiedoksiantoon antamissaan huomautuksissa ja kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuulemisessa kaikki oikeudelliset seikat ja tosiseikat tämän olettaman kumoamiseksi, komissio ei ole käsiteltävässä asiassa loukannut menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatetta.

159 Kantajan istunnossa esittämä väite, jonka mukaan komissio on loukannut menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatetta siltä osin kuin kantaja olisi voinut, mikäli sitä kohtaan olisi käynnistetty tutkinta, ”säilyttää todisteet” Arkema Francen itsenäisestä toiminnasta ja siten ”suojautua syytöksiltä, joiden mukaan se on puuttunut tytäryhtiön

toimintaan”, on hylättävä perusteettomana. Ensinnäkin on muistettava, että kantaja oli Arkema Francen emoyhtiö 10.9.2004, jolloin komissio esitti Arkema Francelle tietopyynnön, ja tästä päivästä alkaen kantaja saattoi hankkia mahdollisia todisteita tytäryhtiönsä itsenäisyydestä. Kantajan tätä väitettä ei myöskään tue mikään konkreettinen seikka, joka osoittaisi, että sen puolustautumisen kannalta hyödyllisiä todisteita olisi kadonnut tai että riidanalainen päätös olisi voinut olla toisenlainen, jos kantajaan olisi kohdistettu tutkintatoimia ennen väitetiedoksiannon antamista. Joka tapauksessa kantajan väite ei muuta edellä 158 kohdassa esitettyä päätelmää, jonka mukaan kantajalla oli mahdollisuus esittää vastaukseksi väitetiedoksiantoon antamissaan huomautuksissa ja kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuulemisessa kaikki oikeudelliset seikat ja tosiseikat ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi.

160 Toisen perusteen toinen osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Kolmas osa, joka koskee syyttömyysolettaman loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

161 Kantaja väittää, että komissio on loukannut syyttömyysolettamaa, joka on EY:n perustamissopimuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa taattu perusoikeus.

162 Kantaja huomauttaa ensiksi, että komissio on riidanalaisen päätöksen 409–411 perustelukappaleessa määrännyt sille seuraamuksen EY 81 artiklan rikkomisesta sellaisen olettaman perusteella, jonka tueksi ei ole esitetty konkreettisia seikkoja ja jonka vuoksi komissio ei ole ottanut huomioon kantajan esittämiä toisensuuntaisia todisteita. Tällainen muodollinen toteamus vastuusta perustuu pelkkiin vihjailuihin, mitä ei voida hyväksyä yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-22/02 ja T-23/02, Sumitomo Chemical ja Sumika Fine Chemicals vastaan komissio 6.10.2005 antaman tuomion perusteella (Kok., s. II-4065, 106 kohta).

163 Kantaja katsoo nimittäin, että komission olisi pitänyt näyttää toteen sekä Arkema Francen että kantajan syyllisyys erityisesti ja erikseen. Kantajan syyllisyyttä ei kuitenkaan olisi voitu näyttää toteen, koska sen vastuu todettiin vastoin niitä sääntöjä, jotka koskevat emoyhtiön vastuuseen asettamista kilpailusääntöjen rikkomisesta, ja näin sen puolustautumisoikeuksia loukattiin.

164 Kantaja huomautti istunnossa, että se, ettei komissio kohdistanut kantajaan tutkintaa, osoittaa komission toimineen ennakkoasenteen perusteella. Kantajan mukaan riidanalainen päätös pohjautuu ennakkoasenteeseen, jota ”pidettiin yllä komissiossa vireillä olleessa menettelyssä, joka ei nykyisin ole missään tapauksessa hyväksyttävää Euroopan unionin perusoikeuskirjan vaatimusten valossa,” sillä että lopullisen päätöksen teki toimielin, joka on samalla ”vastuussa tutkinnasta, syytteeseen asettamisesta ja päätöksenteosta”.

165 Kantaja väittää toiseksi, että soveltaessaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa automaattisesti kantajaan komissio on tehnyt kantajan syyllisyydestä kumoamattoman olettaman, mikä synnyttää negatiivisen näyttövelvollisuuden (probatio diabolica) ja mitä ei voida hyväksyä. Kantaja huomauttaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kaikkia olettamia vastaan on voitava käyttää puolustautumisoikeuksia (ks. edellä 110 kohdassa mainittu asia Salabiaku v. Ranska, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion 28 kohta ja asia Janosevic v. Suède, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.7.2002, nro 34619/97,

101 kohta). Lisäksi yhteisön oikeuskäytännön mukaan syyllisyysolettaman järjestelmällinen käyttö on estettävä, ja syyllisyysolettaman kohteena olevalla henkilöllä on oltava aina mahdollisuus kumota tehokkaasti tämä olettama.

166 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

167 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on loukannut syyttömyysolettamaa, kun se on määrännyt kantajalle seuraamuksia Arkema Francen tekemästä rikkomisesta ilman, että se on vahvistanut ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa, ja ilman, että se on ottanut huomioon kantajan sille esittämiä aihetodisteita kyseisen olettaman kumoamiseksi, ja kun se on loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia.

168 Oikeuskäytännön mukaan syyttömyysolettama tarkoittaa sitä, että jokaista syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen. Sen kanssa ristiriidassa ovat näin ollen sellaiset päätöksessä, jolla asian käsittely päätetään, esitetyt nimenomaiset toteamukset ja jopa vihjailut, jotka koskevat tietystä rikkomisesta syytetyn henkilön vastuuta, silloin kun kyseinen henkilö ei ole saanut hyväkseen kaikkia niitä takuita, jotka kuuluvat puolustautumisoikeuksien käyttämiseen menettelyssä, joka on edennyt tavanomaiseen tapaan ja jossa on tehty päätös vastaväitteen perusteltavuudesta (asia T-474/04, Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse v. komissio, tuomio 12.10.2007, Kok., s. II-4225, 76 kohta).

169 Käsiteltävässä asiassa on kiistatonta, että kantajan tytäryhtiö on tunnustanut rikkomisen. Kuten edellä 57 kohdassa on esitetty, komissio oli tämän vuoksi oikeassa olettaessaan riidanalaisessa päätöksessä, että kantaja oli vastuussa tytäryhtiönsä

käyttäytymisestä, kun otetaan huomioon, että kantaja omisti 97 prosenttia tämän osakepääomasta. Koska kantaja ei ole kumonnut ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa, kuten edellä 107 kohdasta käy ilmi, komissio on perustellusti asettanut sen vastuuseen kyseisestä rikkomisesta.

170 Kuten puolustautumisoikeuksien väitettyä loukkaamista koskevan toisen perusteen ensimmäisen osan tarkastelussa (ks. edellä 139 ja 140 kohta) esitettiin, kantajalle on lisäksi tosiasiassa annettu mahdollisuus esittää tehokkaasti kantansa hallinnollisen menettelyn aikana sekä vastaukseksi kyseiseen väitetiedoksiantoon esittämissään huomautuksissa että kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan toimittamassa suullisessa kuulemisessa komission väitetiedoksiannossa esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä, minkä vuoksi kantaja on saanut hyväkseen kaikki ne takuut, jotka kuuluvat puolustautumisoikeuksien käyttämiseen menettelyssä, joka on edennyt tavanomaiseen tapaan ja jossa on tehty päätös vastaväitteen perusteltavuudesta.

171 Kuten ensimmäisen perusteen viidennen osan tarkastelussa (ks. edellä 121 kohta) todettiin, se, ettei kantaja ole käsiteltävässä asiassa esittänyt todisteita, joilla voitaisiin kumota ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama, ei merkitse, ettei mainittua olettamaa voida missään tapauksessa kumota ja, kuten myös kantaja huomauttaa, että komissio olisi tehnyt kantajan syyllisyydestä kumoamattoman olettaman, joka synnyttää negatiivisen näyttövelvollisuuden (probatio diabolica), tai että komissio olisi määrännyt kantajalle seuraamuksen ainoastaan sellaisen ”ennakkoasenteen” perusteella, jota kantajalla ei ole ollut mahdollisuutta kumota.

172 Tästä seuraa, ettei komissio ole loukannut syyttömyysolettamaa olettaessaan kantajan vaikuttaneen ratkaisevasti tytäryhtiöönsä.

173 Siltä osin kuin kantaja väitti istunnossa lähinnä, että käsiteltävässä asiassa on loukattu Euroopan unionin perusoikeuskirjassa vahvistettua syyttömyysolettamaa, koska komissio on toimielin, joka vastaa ”tutkinnasta, syytteeseen asettamisesta ja päätöksenteosta”, on lisäksi todettava, kuten komissio esitti suullisessa käsittelyssä, että tämä väite esitettiin myöhässä, sillä se esitettiin ensimmäisen kerran asian istuntokäsittelyssä, eikä sen voida katsoa täydentävän tarkastelun kohteena olevaa kanneperustetta, jonka mukaan komission riidanalaisen päätöksen perustana käyttämä ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama on ristiriidassa syyttömyysolettaman kanssa. Tämä väite on näin ollen jätettävä tutkimatta unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

174 Toisen perusteen kolmas osa on näin ollen osittain hylättävä ja osittain jätettävä tutkimatta.

Neljäs osa, joka koskee yksilöllistä vastuuta ja seuraamusten yksilökohtaista määräämistä koskevien periaatteiden loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

175 Kantaja väittää, että komissio on loukannut yksilöllisen vastuun periaatetta ja siitä seuraavaa seuraamuksen yksilökohtaisen määräämisen periaatetta, kun se hyväksyi kantajan ja Arkema Francen väitetysti muodostaman yrityksen olemassaolon ja vastuun ja kun se määräsi kantajan maksamaan sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon ja sille henkilökohtaisesti määrätyn sakon, vaikka komission olisi pitänyt tunnustaa kahden toisistaan erillisen taloudellisen yksikön olemassaolo, sillä ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa ei voitu vahvistaa konkreettisin seikoin. Kantajan mukaan näiden periaatteiden loukkaaminen vahvistetaan

riidanalaisen päätöksen 313 ja 315 artiklassa, joissa viitataan rikkomisen varsinaisen tekijän ja tämän kumppanin käsitteisiin. Kantaja väittää, että komissio on näin ollen virheellisesti pitänyt kantajaa kumppanina kyseisessä rikkomisessa.

176 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

177 Kantaja väittää lähinnä, että asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta komissio on loukannut yksilöllistä vastuuta ja seuraamusten yksilökohtaista määräämistä koskevia periaatteita.

178 Rangaistusten ja seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatteen mukaan luonnolliselle henkilölle tai oikeudelliselle henkilölle voidaan määrätä seuraamus vain teoista, joihin sen itsensä katsotaan syyllistyneen (yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok., s. II-3757, 63 kohta), ja tätä periaatetta sovelletaan kaikissa hallinnollisissa menettelyissä, jotka saattavat johtaa seuraamusten määräämiseen kilpailusääntöjen nojalla (asia T-304/02, Hoek Loos v. komissio, tuomio 4.7.2006, Kok., s. II-1887, 118 kohta).

179 Kuten kuitenkin edellä 45–50 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi, tämä periaate on sovitettava yhteen EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen käsitteen kanssa. Kun siis yritys rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta.

180 Kuten edellä 105 kohdassa on jo todettu, kyse ei ole yllytyksestä rikkomiseen emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välillä eikä varsinkaan edellisen syyllistymisestä kyseiseen rikkomiseen vaan siitä, että ne muodostavat EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen, mikä antaa komissiolle toimivallan osoittaa päätös, jossa määrätään sakkoja, konsernin emoyhtiölle (ks. vastaavasti edellä 55 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 292 kohta). Kantajalle on näin ollen yksilökohtaisesti määrätty seuraamus rikkomisesta, jonka sen oletetaan tehneen itse, kun otetaan huomioon ne taloudelliset ja oikeudelliset yhteydet, joita sillä oli Arkema Franceen ja joiden kautta se pystyi määrittämään Arkema Francen käyttäytymistä markkinoilla.

181 Tästä seuraa, ettei kantajan asettaminen vastuuseen kyseisestä rikkomisesta loukkaa rangaistusten ja seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatetta.

182 Tässä yhteydessä on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen 313 ja 315 perustelukappaleesta käy ilmi, että komissio on virheellisesti pitänyt kantajaa kumppanina rikkomisessa. Sen lisäksi, ettei komissio luonnehdi kantajaa näin kyseisissä perustelukappaleissa, erityisesti riidanalaisen päätöksen 367–375, 386, 387, 396 ja 415 perustelukappaleesta käy yhdessä luettuina selvästi ilmi komission katsoneen, että sikäli kuin kantajalla oli ratkaiseva vaikutusvalta Arkema Franceen ja nämä muodostivat yhdessä EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen, nämä yhtiöt, jotka muodostivat EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen, joka oli syyllistynyt rikkomiseen, oli asetettava siitä vastuuseen.

183 Toisen perusteen neljäs osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Viides osa, joka koskee nullum crimen, nulla poena sine lege -periaatteen loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

184 Kantaja väittää, että loukatessaan teon ja seuraamusten henkilökohtaisuutta koskevia periaatteita komissio on loukannut myös nullum crimen, nulla poena sin lege -periaatetta. Kantaja väittää, että se asetettiin vastuuseen rikkomisesta, vaikka ei ole olemassa oikeudellisia säännöksiä, joiden perusteella yritykselle voitaisiin määrätä seuraamuksia rikkomisesta, jota ei ole tämän yrityksen osalta näytetty toteen. Kantaja huomauttaa lisäksi, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi määrätä sakon ainoastaan rikkomiseen osallisille yrityksille. Lisäksi suuntaviivojen mukaan komission on käytettävä seuraamuksia koskevaa toimivaltaansa ”[asetuksessa N:o 1/2003] säädetyissä rajoissa.”

185 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

186 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on loukannut nullum crimen, nulla poena sin lege -periaatetta määrätessään sille seuraamuksia, vaikka tällaisista seuraamuksista ei säädetä asetuksen 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa eikä suuntaviivoissa.

187 Oikeuskäytännön mukaan nullum crimen, nulla poena sine lege -periaate edellyttää, että laissa määritellään selvästi rikokset ja niistä määrättävät rangaistukset. Tämä edellytys täyttyy, kun yksityinen oikeussubjekti voi tietää kyseessä olevan säännöksen tai määräyksen sanamuodon ja tarvittaessa tuomioistuinten siitä tekemän tulkinnan perusteella, mitkä toimet tai laiminlyönnit synnyttävät sen rikosoikeudellisen vastuun (edellä 130 kohdassa mainittu asia Evonik Degussa v. komissio ja neuvosto, tuomion 39 kohta).

188 On syytä huomauttaa, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille sakon, jos ne rikkovat erityisesti EY 81 artiklan määräyksiä.

189 Kun otetaan huomioon edellä 188 kohdassa mainitut säännökset ja se, että kantajan ja Arkema Francen katsottiin muodostavan EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen, käsiteltävässä asiassa komissio saattoi edellä 50 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti määrätä tämän yrityksen muodostaville oikeushenkilöille sakon ilman, että se loukkasi nullum crimen, nulla poena sin lege -periaatetta.

190 Toisen kanneperusteen viides osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Kuudes osa, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomista

– Asianosaisten lausumat

191 Kantaja väittää, että käsiteltävässä asiassa on rikottu kahdesti oikeuskäytännössä vahvistettua yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, jonka mukaan toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei pidä kohdella eri tavalla.

192 Kantaja väittää ensiksi, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se ei ole asettanut orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään Arkema

Francea vastuuseen rikkomisesta, johon tämä on ollut osallisena, vaikka tämän päätöksen kohteena olevien tosiseikkojen tapahtuma-aikaan Elf Aquitaine -konsernia johdettiin samalla tavoin kuin riidanalaisen päätöksen kohteena olevien tosiseikkojen tapahtuma-aikaan. Kantaja toteaa lisäksi, että komissio on loukannut tässä yhteydessä myös oikeusvarmuuden periaatetta.

193 Kantaja huomauttaa erityisesti, että komission väitteet, joiden mukaan se, ettei komissio ole aiemmin asettanut kantajaa vastuuseen kyseisestä rikkomisesta, ei estä sitä asettamasta kantajaa vastuuseen riidanalaisessa päätöksessä, joiden mukaan komissiolla on harkintavalta sakkojen määräämisessä ja joiden mukaan komission oma päätöskäytäntö ei sido sitä, on hylättävä. Kantajan mukaan on epäjohdonmukaista, että komissio voi toisiinsa verrattavissa tilanteissa asettaa tai olla asettamasta kantajan vastuuseen rikkomisesta. Komissiolla ei kantajan mukaan ole tällaista valtaa sen harkintavallan perusteella, joka sille on myönnetty kilpailusääntöjen tehokkaan soveltamisen varmistamiseksi, vaan kyse on silkasta mielivallasta, johon ei voida kohdistaa unionin tuomioistuinvalvontaa.

194 Kantaja väittää toiseksi, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta on loukattu yhtäältä sen ja toisaalta Akzo Nobelin ja ELSA:n välillä. Kantaja huomauttaa tästä, että riidanalaisen päätöksen 378–382 ja 481–483 perustelukappaleessa komissio esittää konkreettisia aihetodisteita ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman vahvistamiseksi EKA:n ja ELSA:n osalta mutta ei esitä niitä kantajan osalta asettaessaan sen vastuuseen Arkema Francen tekemästä rikkomisesta. Tällaista erilaista kohtelua ei kantajan mukaan kuitenkaan voida mitenkään perustella.

195 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

196 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tapauksia ei kohdella eri tavoin eikä erilaisia tilanteita kohdella samalla tavoin, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella (ks. asia C-303/05, Advocaten voor de Wereld, tuomio 3.5.2007, Kok., s. I-3633, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

197 Kantajan ensimmäinen väite, jonka mukaan komissio on loukannut sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta että oikeusvarmuuden periaatetta, kun se ei asettanut kantajaa vastuuseen kyseisestä rikkomisesta orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään, on hylättävä perusteettomana. Koska komissio oli orgaanisia peroksideja koskevan päätöksen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen välisenä aikana jo asettanut kantajan vastuuseen kolmessa päätöksessä, eli MCAA-päätöksessä, vetyperoksidia koskevassa päätöksessä ja metakrylaatteja koskevassa päätöksessä, todetuista rikkomisista, kantajan täytyi olla tietoinen tällaisen vastuun kohdentamisen edellytyksistä. Lisäksi on palautettava mieliin, kuten edellä 60 kohdassa esitettiin, että koska komissiolla on mahdollisuus muttei velvollisuutta asettaa emoyhtiö vastuuseen rikkomisesta ja koska edellytykset tällaiselle vastuun kohdentamiselle ovat käsiteltävässä asiassa täyttyneet, pelkästään se seikka, ettei komissio ole todennut emoyhtiön vastuuta orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään, ei velvoita komissiota tekemään samanlaista arviointia riidanalaisessa päätöksessä.

198 Lisäksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite siitä, että komission harkintavalta, jonka mukaisesti se voi asettaa emoyhtiön vastuuseen tämän tytäryhtiön rikkomisesta, on mielivaltainen. Vaikka komissiolla on edellä 60 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti harkintavalta päättää, onko emoyhtiö asetettava vastuuseen rikkomisesta, on kuitenkin niin, ettei vastuun tällainen kohdentaminen jää unionin tuomioistuinvalvonnan ulkopuolelle, kuten ei tässäkään asiassa, jolloin unionin

tuomioistuinten on varmistettava, että edellytykset tällaiselle vastuun kohdentamiselle täyttyvät.

199 Kantajan ensimmäinen väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

200 Perusteettomana on hylättävä myös kantajan toinen väite, jonka mukaan kantajaa on kohdeltu riidanalaisessa päätöksessä syrjivästi suhteessa Akzo Nobeliin ja ELSA:han, koska komissio ei ole kantajan osalta, toisin kuin viimeksi mainittujen osalta, esittänyt konkreettisia seikkoja saattaakseen tämän vastuuseen kyseisestä rikkomisesta.

201 Tämä väite perustuu ensinnäkin riidanalaisen päätöksen virheelliseen tulkintaan. Samaan tapaan kuin komissio on esittänyt lisäseikkoja vahvistaakseen olettaman Akzo Nobelin ratkaisevasta vaikutusvallasta tytäryhtiöönsä EKA:han (riidanalaisen päätöksen 378 perustelukappale) ja ELSA:n ratkaisevasta vaikutusvallasta tytäryhtiöönsä Finnish Chemicalsiin (riidanalaisen päätöksen 481 perustelukappale), se on myös tuonut esiin seikkoja, joiden tarkoituksena on vahvistaa olettama kantajan ratkaisevasta vaikutusvallasta Arkema Franceen (riidanalaisen päätöksen 386 perustelukappale).

202 Toiseksi vaikka komissio olisikin vahvistanut riidanalaisessa päätöksessä ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettaman ainoastaan Akzo Nobelin ja sen tytäryhtiön EKA:n sekä ELSA:n ja sen tytäryhtiön Finnish Chemicalsin osalta muttei kantajan ja sen tytäryhtiön osalta, se ei horjuttaisi riidanalaisen päätöksen laillisuutta. Kuten edellä 77 kohdassa esitetystä arvioinnista käy ilmi, komissiolla ei nimittäin ollut velvollisuutta vahvistaa tätä olettamaa, kun otetaan huomioon, että Elf Aquitaine omisti tytäryhtiönsä osakepääoman lähes kokonaan. Vaikka oletettaisiin, että mainitut yritykset olisivat olleet toisiinsa verrattavissa tilanteissa, pelkästään se seikka, että komissio on päättänyt vahvistaa ainoastaan joidenkin näiden yritysten välistä

ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman, ei näin ollen voisi johtaa riidanalaisen päätöksen kumoamiseen.

203 Kantajan toinen peruste ja koko kuudes osa on näin ollen hylättävä perusteettomina.

204 Koska toisen perusteen kuusi osaa on osittain hylättävä perusteettomina, osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä tehottomina, käsiteltävä peruste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kolmas peruste, joka koskee kantajan esittämän aihetodisteiden kokonaisuuden vääristelyä

Asianosaisten lausumat

205 Kantaja väittää, että komission riidanalaisen päätöksensä 400–404 perustelukappaleessa esittämät perustelut kantajan esittämien aihetodisteiden hylkäämiseksi osoittavat, että komissio on vääristellyt osaa näistä todisteista esittämällä toteen näyttämättömiä yleistyksiä, otaksumia ja olettamia. Kantaja väittää lisäksi, että komission riidanalaisen päätöksensä 404 perustelukappaleessa esittämä väite, jonka mukaan käsiteltävän asian tosiseikat vastaavat tällaisia olettamia, vahvistaa sen vääristelleen kyseisiä todisteita.

206 Komissio kiistää tämän väitteen.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

207 Ensinnäkin on todettava, ettei kantaja esitä käsiteltävän perusteen tueksi konkreettisia seikkoja tukeakseen väitettään siitä, että komissio on vääristellyt aihetodisteita, jotka kantaja on esittänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi. Kantajan väitteestä, jonka mukaan komissio on tehnyt virheen katsoessaan, etteivät kantajan esittämät aihetodisteet kumoa ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa, on syytä todeta, että tässä perusteessa on muotoiltu uudelleen ensimmäisen perusteen neljäs osa ja että se on näin ollen hylättävä edellä 95–107 kohdassa esitetyistä syistä, joiden mukaisesti todettiin, ettei kantajan esittämillä aihetodisteilla voitu kumota kyseistä olettamaa.

208 Kolmas peruste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Neljäs peruste, joka koskee riidanalaisen päätöksen perustelujen ristiriitaisuutta

209 Kantaja väittää riidanalaisen päätöksen sisältävän kolme ristiriitaisuutta, jotka tekevät sitä mitättömän. Unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin istunnossa esittämässään vastauksessa kantaja vahvisti, että se viittasi tässä yhteydessä perusteluiden puuttumiseen. Neljäs peruste jakautuu kolmeen osaan.

Ensimmäinen osa, joka koskee EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen käsitteen soveltamisperusteiden ristiriitaisuutta

– Asianosaisten lausumat

210 Kantaja väittää, että riidanalaisessa päätöksessä esitetyt perusteet EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen käsitteen soveltamiselle ovat ristiriitaiset.

211 Kantaja huomauttaa ensiksi, että vaikka komissio katsoo riidanalaisen päätöksen 1 ja 320 perustelukappaleessa, että päätöksen adressaateille määrättiin seuraamuksia, koska ne olivat osallistuneet kyseiseen rikkomiseen, komissio toteaa samalla ristiriitaisesti saman päätöksen 69, 384 ja 385 perustelukappaleessa, ettei kantaja ole missään vaiheessa osallistunut kyseiseen rikkomiseen.

212 Kantaja väittää toiseksi, että EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ja komission soveltaman yrityksen käsitteen ulottuvuutta koskevat riidanalaisen päätöksen perustelut ovat ristiriitaiset.

213 Komissio määrittelee kantajan mukaan riidanalaisen päätöksen 16 ja 385 perustelukappaleessa ainoastaan Arkema Francen rikkomisesta vastuussa olevaksi yritykseksi, kun taas päätöksen 375 ja 415 perustelukappaleessa komissio katsoo, että kantaja oli asetettava vastuuseen Arkema Francen rikkomisesta.

214 Kantajan mukaan riidanalaisessa päätöksessä perustellaan ristiriitaisesti myös kantajalle määrättyjen sakkojen laskenta. Kantaja väittää tästä, että komissio määräsi sille riidanalaisessa päätöksessä henkilökohtaisen sakon, vaikka se ei ollut osallistunut rikkomiseen eikä ollut siitä tietoinen, ja että kantajalle määrätyn kahden sakon laskennassa sovellettiin Arkema Franceen päteviä perusteita, joihin kantaja ei voinut vaikuttaa.

215 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

216 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että EY 253 artiklan mukainen perusteluvelvollisuus määräytyy kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaan, ja perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä toimenpiteen tehneen unionin toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja että toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, koska tutkittaessa sitä, täyttävätkö päätöksen perustelut EY 253 artiklan vaatimukset, on otettava huomioon päätöksen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (ks. asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok., s. I-1719, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä kohdassa 178 mainittu asia Hoek Loos v. komissio, tuomion 58 kohta).

217 Oikeuskäytännöstä käy myös ilmi, että jos EY 81 artiklan soveltamispäätös koskee useaa adressaattia ja vastuun kohdistaminen kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheuttaa ongelmia, päätöksessä on oltava riittävät perustelut kunkin adressaatin osalta, erityisesti niiden osalta, joiden on päätöksen sanamuodon mukaan kannettava vastuu kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta (asia T-38/92, AWS Benelux v. komissio,

tuomio 28.4.1994, Kok., s. II-211, 26 kohta). Tästä seuraa, että komission päätöstä on rikkomiseen syyllistyneiden tytäryhtiöiden emoyhtiöiden kannalta perusteltu riittävästi vain, jos siinä on yksityiskohtainen selvitys niistä syistä, joiden vuoksi on perusteltua, että näiden yhtiöiden katsotaan olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. vastaavasti asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1373, 80 kohta).

218 Ilman että on tarpeen tutkia kaikkia niitä riidanalaisen päätöksen perustelukappaleita, joihin kantaja vetoaa, käsiteltävässä asiassa voidaan todeta, että edellä 41 ja 42 kohdassa esitetyistä riidanalaisen päätöksen 386 ja 387 perustelukappaleesta käy yksiselitteisesti ilmi, että komissio päätti asettaa kantajan vastuuseen Arkema Francen tekemästä rikkomisesta ja määrätä kantajalle sakon sillä perusteella, että se muodosti yhdessä Arkema Francen kanssa EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen.

219 Vaikka kantajan väittämä riidanalaisen päätöksen perustelujen ristiriitaisuus näytettäisiin toteen, on kuitenkin niin, että päätökseen sisältyneiden perustelujen ansiosta yhtäältä kantajan selvillä ovat ne syyt, joiden perusteella se oli asetettu vastuuseen ja sille oli määrätty sakot, minkä vahvistaa se, että kantaja riitauttaa erityisesti kahdessa ensimmäisessä kanneperusteessaan riidanalaisen päätöksen laillisuuden siltä osin kuin komissio on asettanut kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta sekä kahdeksannessa ja yhdeksännessä kanneperusteessaan sen seikan, että kantajalle ja Arkema Francelle määrättiin yhteisvastuullisesti sakko ja kantajalle henkilökohtainen sakko, ja toisaalta unionin yleinen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden.

220 Kantajan väite, jonka mukaan perustelut ovat ristiriitaiset, koska kantajalle riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c ja e alakohdassa määrätyt sakot laskettiin Arkema Franceen ”soveltuvien perusteiden” mukaisesti, on niin ikään hylättävä perusteettomana. Tästä on nimittäin syytä tuoda esiin, ettei kantaja ole ensinnäkään täsmentänyt, miten tämä sakkojen laskentatapa on ristiriitainen, ja lisäksi henkilökohtaisen sakon määrääminen ja sen laskeminen Arkema Franceen soveltuvien muuttujien mukaisesti perustuvat suoraan suuntaviivoihin, eikä niitä ole tarpeen perustella erityisesti

riidanalaisessa päätöksessä. Neljännen perusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Toinen osa, joka koskee riidanalaisen päätöksen ristiriitaisia perusteluja siitä, oliko kantaja tietoinen kyseisestä rikkomisesta

– Asianosaisten lausumat

221 Kantaja väittää, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat ristiriitaiset sen osalta, saattoiko kantaja olla tietoinen Arkema Francen tekemästä rikkomisesta. Komissio toteaa ensin päätöksessään, että kantaja oli väistämättä tietoinen Arkema Francen toiminnasta, koska samoja henkilöitä kuului sekä kantajan että Arkema Francen henkilöstöön, mutta toteaa myöhemmin riidanalaisen päätöksen 401 perustelukappaleessa ristiriitaisesti, ettei kantaja välttämättä tiennyt kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä tytäryhtiönsä toiminnasta.

222 Komissio kiistää kantajan väitteen.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

223 Kantajan väitteestä, jonka mukaan tietyt riidanalaisessa päätöksessä esitetyt perustelut olivat ristiriitaisia sen osalta, oliko kantaja tietoinen kyseisestä rikkomisesta, on

todettava, että vaikka tällaiset ristiriitaisuudet osoittautuisivat paikkansa pitäviksi, se ei muuttaisi sitä tosiasiaa, että koska Arkema France ja kantaja muodostavat EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen, komissiolla saattoi edellä 45–55 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti asettaa kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta riippumatta siitä, oliko tämä tietoinen rikkomisesta tai oliko tämä suoraan osallisena rikkomisessa, mitä komission ei ollut tarpeen näyttää toteen. Riidanalaisen päätöksen perustelujen mahdollinen ristiriitaisuus tältä osin ei joka tapauksessa vaikuta päätöksen laillisuuteen.

224 Näin ollen neljännen perusteen toinen osa on hylättävä tehottomana.

Kolmas osa, joka koskee ristiriitaisia perusteluja sen valvonnan laadusta, jota emoyhtiön on kohdistettava tytäryhtiöönsä, jotta emoyhtiö voidaan asettaa vastuuseen tytäryhtiön tekemästä rikkomisesta

– Asianosaisten lausumat

225 Kantaja väittää, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat kahdella tapaa ristiriitaiset.

226 Kantaja huomauttaa ensiksi komission toteavan aivan oikein riidanalaisen päätöksen 407 perustelukappaleessa, että emoyhtiön asettaminen vastuuseen rikkomisesta edellyttää sen osoittamista, että emoyhtiö tosiasiassa valvoo tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaa. Kantajan esittämiä aihetodisteita koskevasta komission tarkastelusta

riidanalaisen päätöksen 403 ja 404 perustelukappaleissa käy kuitenkin ilmi, että komissio laajensi tämän kantajan harjoittaman tosiasiallisen valvonnan soveltamisalaa tytäryhtiön liiketoimintapolitiikan ulkopuolelle.

227 Kantaja väittää toiseksi, että riidanalaisen päätöksen 403 ja 404 perustelukappale on ristiriidassa 413 perustelukappaleen kanssa, sillä jälkimmäisessä perustelukappaleessa komissio väittää tukeutuneensa vetyperoksidia koskevassa päätöksessään ainoastaan olettamaan, jonka mukaan kantajalla oli ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan.

228 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

229 Kantaja esittää kahdessa väitteessään lähinnä, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat ristiriitaiset sen valvonnan luonteen osalta, jota emoyhtiön on kohdistettava tytäryhtiöönsä, jotta komissio voi asettaa emoyhtiön vastuuseen rikkomisesta.

230 Käsiteltävässä asiassa on todettava, että vaikka riidanalaisen päätöksen perustelujen ristiriitaisuus näytettäisiin toteen, se ei vaikuttaisi toteamukseen, jonka mukaan komissio ei ole tässä yhteydessä rikkonut perusteluvelvollisuuttaan yhtäältä, koska kuten ensimmäisen kanneperusteen neljännen osan tarkastelusta (ks. edellä 95–107 kohdat) käy ilmi, kantaja on saanut tietoonsa syyt, joiden perusteella komissio päätteli, ettei tämän esittämillä todisteilla voitu kumota ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa

olettamaa ja näin ollen kyseenalaistaa sen laillisuutta, ja toisaalta, koska toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden.

231 Neljännen perusteen kolmas osa on näin ollen hylättävä perusteettomana, ja neljäs peruste on hylättävä osittain perusteettomana ja osittain tehottomana.

Viides peruste, joka koskee hyvän hallinnon periaatteen loukkaamista

Asianosaisten lausumat

232 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on loukannut hyvän hallinnon periaatetta.

233 Kantajan mukaan komissio ei ole ensiksikään tutkinut huolellisesti ja puolueettomasti kaikkia merkityksellisiä tosiseikkoja eikä erityisesti tietoja, jotka kantaja esitti sille vastaukseksi väitetiedoksiantoon esittämissään huomautuksissa ja jotka osoittivat selkeästi ja täsmällisesti Arkema Francen taloudellisen itsenäisyyden markkinoilla. Kantaja väittää lisäksi, ettei komissio ole tutkinut erikseen ja konkreettisesti kantajan tilannetta.

234 Kantaja väittää toiseksi, että hyvän hallinnon periaatteen mukaisesti komission on sovellettava yrityksiin samoja sääntöjä kuin se soveltaa itseensä. Riidanalaisen päätöksen 358 perustelukappaleessa komissio kuitenkin huomauttaa, että sillä oli oikeus näyttää rikkominen todisteiden avulla toteen, vaikka se tosiasiassa kieltää käsiteltävässä

asiassa tällaisten aihetodisteiden esittämisen kantajalta. Kantaja viittaa tässä yhteydessä ensimmäisen perusteensa neljänteen ja viidenteen osaan.

235 Kantaja väittää kolmanneksi, että toisin kuin komissio riidanalaisen päätöksen 314 perustelukappaleessa esittää, hyvän hallinnon periaate edellyttää, kuten kantaja on vastaukseksi väitetiedoksiantoon esittämissään huomautuksissa todennut, että komissio keskeyttää riidanalaisen päätöksen soveltamisen, kunnes unionin yleinen tuomioistuin ratkaisee kanteet, jotka kantaja on nostanut MCAA-päätöksestä, vetyperoksidia koskevasta päätöksestä ja metakrylaatteja koskevasta päätöksestä. Kantaja huomauttaa tästä, että kantajan velvoittaminen nostamaan komission päätöksestä uuden kumoamiskanteen voi olla vastoin prosessiekonomian vaatimusta, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut asiassa T-36/99, Lenzig vastaan komissio, 21.10.2004 antamassaan tuomiossa (Kok., s. II-3597).

236 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

237 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tilanteessa, jossa unionin toimielimillä on tehtäviensä hoitamisen edellyttämää harkintavaltaa, unionin oikeusjärjestyksen sisältämien takeiden noudattamisella hallintomenettelyssä on erityisen perustavanlaatuinen merkitys. Näihin takeisiin kuuluu erityisesti toimivaltaisen toimielimen velvollisuus tutkia huolellisesti ja puolueettomasti kaikki kyseiseen asiaan liittyvät merkitykselliset seikat (ks. asia C-269/90, Technische Universität München, tuomio 21.11.1991, Kok., s. I-5469, Kok. Ep. XI, s. I-485, 14 kohta; asia T-44/90, La Cinq v. komissio, tuomio 24.1.1992, Kok., s. II-1, 86 kohta ja asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1881, 99 kohta).

238 Käsiteltävässä asiassa on tutkittava kaikki kantajan esittämät kolme väitettä, joilla se pyrkii näyttämään toteen, että komissio on loukannut hyvän hallinnon periaatetta.

239 Ensiksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komissio ei ole tutkinut huolellisesti ja puolueettomasti kaikkia todisteita, jotka kantaja on esittänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi, ja jonka mukaan komissio ei ole tutkinut kantajan konkreettista tilannetta. Sen lisäksi, ettei kantaja ole esittänyt mitään perusteita tai todisteita, jotka tukisivat tätä väitettä, riidanalaisen päätöksen 396–415 perustelukappaleesta käy ilmi, että komissio on tutkinut ja nimenomaisesti hylännyt väitteet, jotka kantaja on esittänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi.

240 Toiseksi on hylättävä perusteettomana väite, jonka mukaan komissio on loukannut hyvän hallinnon periaatetta, kun se on käsiteltävässä asiassa tosiasiallisesti kieltänyt näytön esittämisen aihetodisteiden kokonaisuuden avulla ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi, vaikka komissio on itse käyttänyt tällaista todistustapaa. Tästä on todettava, että – kuten ensimmäisen perusteen neljännen osan yhteydessä todettiin (edellä 95–107 kohta) – komissio tutki ensin kantajan esittämät aihetodisteet ja katsoi sen jälkeen, ettei niillä voitu kumota ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa. Komissio ei näin ollen ole tässä yhteydessä loukannut hyvän hallinnon periaatetta.

241 Kolmanneksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komission olisi hyvän hallinnon periaatteen ja prosessiekonomian periaatteen mukaisesti pitänyt keskeyttää käsiteltävässä asiassa kantajaa vastaan vireillä oleva menettely, kunnes unionin yleinen tuomioistuin on ratkaissut kanteet, jotka on nostettu MCAA-päätöksestä, vetoperoksidia koskevasta päätöksestä ja metakrylaatteja koskevasta päätöksestä. Aluksi on huomautettava, että sen lisäksi, että komission päätöksiä koskee

laillisuusolettama ja ne tuottavat oikeusvaikutuksia niin kauan kuin niitä ei ole kumottu tai peruutettu (asia C-137/92 P, komissio v. BASF ym., tuomio 15.6.1994, Kok., s. I-2555, 48 kohta), mikään oikeussääntö ei vaadi komissiota lykkäämään päätöksentekoa muita seikkoja koskevissa asioissa. Toisin kuin kantaja väittää, edellä 256 kohdassa mainitussa asiassa Lenzing vastaan komissio annetun tuomion 56 kohdasta ei johdu, että komission olisi käsiteltävässä asiassa prosessiekonomian vuoksi keskeytettävä riidanalaisen päätöksen täytäntöönpano, kunnes unionin yleinen tuomioistuin ratkaisee kanteet, jotka kantaja on nostanut sille määrättyjä seuraamuksia koskevista päätöksistä. Unionin tuomioistuin on itse asiassa todennut kyseisen tuomion 58 kohdassa lähinnä, että kun kanteen kohteena olevaa päätöstä on muutettu, osapuolet voivat mukauttaa päätelmiään tämän uuden tapahtuman mukaisesti, sillä ”olisi itse asiassa hyvän oikeudenhoidon ja prosessiekonomian asettamien vaatimuksen vastaista edellyttää, että kantaja nostaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa uuden kumoamiskanteen” tällaisessa tilanteessa.

242 Kantajan kolmas väite ja koko viides peruste on näin ollen hylättävä perusteettomina.

Kuudes peruste, joka koskee oikeusvarmuuden periaatteen loukkaamista

Asianosaisten lausumat

243 Kantaja väittää lähinnä, että riidanalaisella päätöksellä vaarannetaan vakavasti oikeusvarmuus, johon se saattoi perustellusti luottaa sen ensimmäisen perusteen yhteydessä esiin tuomansa vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella.

244 Kantaja väittää ensiksi, että se asetetaan riidanalaisessa päätöksessä vastuuseen kyseisestä rikkomisesta sellaisen uuden ja käsittämättömän perusteen mukaisesti, joka on riippuvainen komission hyväntahtoisuudesta, sillä mitään konkreettista näyttöä emoyhtiön osallisuudesta tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan ei ole.

245 Kantaja väittää toiseksi, että komissio on määrännyt riidanalaisessa päätöksessä ensimmäisen kerran ja ilman oikeudellista perustaa kantajalle samojen tosiseikkojen perusteella kaksi erillistä mutta kumulatiivista sakkoa, joista toinen on osoitettu sille henkilökohtaisesti.

246 Kantaja väittää kolmanneksi, kuten se teki jo neljännen perusteen ensimmäisen osan yhteydessä, että koska sen yhteydet Arkema Franceen ovat käsiteltävässä asiassa samanlaiset kuin orgaanisia peroksideja koskevan päätöksen perustana olevassa asiassa, on käsittämätöntä, että komissio on antanut näissä kahdessa asiassa kaksi täysin erilaista ratkaisua.

247 Komissio kiistää nämä väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

248 Ensinnäkin on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komissio on loukannut oikeusvarmuuden periaatetta, kun se on päättänyt asettaa kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta ”uuden” ja ”käsittämättömän” perusteen mukaisesti. Kuten edellä 197 kohdassa on todettu, komissio on ennen riidanalaisen päätöksen antamista yhtäältä asettanut kantajan vastuuseen rikkomisista, joista on määrätty seuraamuksia kolmessa päätöksessä: MCAA-päätöksessä, vetyperoksidia koskevassa

päätöksessä ja metakrylaatteja koskevassa päätöksessä. Kantaja ei näin ollen voi perustellusti väittää, ettei se tiennyt, millä edellytyksillä emoyhtiö asetetaan vastuuseen rikkomisesta. Toisaalta kuten edellä 45–55 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi, ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama, jonka perusteella komissio määräsi kantajalle seuraamuksia riidanalaisessa päätöksessään, ei joka tapauksessa ole ”uusi” eikä ”käsittämätön”.

249 Toiseksi kantajan väitteestä, jonka mukaan komissio on loukannut oikeusvarmuuden periaatetta, kun se määräsi ensimmäisen kerran ja ilman oikeudellista perustaa kantajalle samojen tosiseikkojen perusteella kaksi erillistä mutta kumulatiivista sakkoa, joista toinen on osoitettu sille henkilökohtaisesti, on todettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen seuraamusten mukaisesti komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille sakon, jos ne rikkovat EY 81 artiklan määräyksiä. Kiistatonta on, että asetuksen N:o 17 15 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklassa säädettyjen rangaistusten tarkoituksena on päättää lainvastaiset toiminnat ja estää niiden uudistaminen (ks. asia T-15/02, BASF v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-497, 218 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

250 Oikeuskäytännön mukaan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön, joka johti yritystä silloin, kun kilpailusääntöjä rikottiin, on lähtökohtaisesti vastattava kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka toinen henkilö vastaisi yrityksen toiminnan harjoittamisesta silloin, kun päätös, jossa kilpailusääntöjen rikkominen todetaan, tehdään (ks. asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9693, 78 kohta).

251 Päätösten soveltamiseksi ja täytäntöön panemiseksi on tarpeen yksilöidä sellainen kokonaisuus, joka on oikeussubjekti ja jolle päätös osoitetaan (ks. vastaavasti edellä 45 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. vastaan komissio, tuomion 59 kohta ja edellä 60 kohdassa mainittu asia PVC II, tuomion 978 kohta). Näin ollen kun komissio

tekee EY 81 artiklan 1 kohdan nojalla päätöksen, sen on yksilöitävä se luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö taikka luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, joiden voidaan katsoa olevan vastuussa kyseisen yrityksen menettelystä ja joille voidaan tällä perusteella määrätä seuraamuksia, ja se osoittaa päätöksen tälle henkilölle tai näille henkilöille (ks. vastaavasti asia 170/83, Hydrotherm Gerätebau, tuomio 12.7.1984, Kok., s. 2999, 11 kohta).

252 Lisäksi on muistutettava, että komission hyväksymillä sakkojen laskennassa noudatettavilla suuntaviivoilla taataan yritysten oikeusvarmuus, koska niissä määritetään menetelmä, jonka komissio on asettanut itselleen sakkojen määrän vahvistamiseksi (ks. vastaavasti asia C-3/06 P, Groupe Danone v. komissio, tuomio 8.2.2007, Kok., s. I-1331, 23 kohta; jäljempänä Danone-tuomio). Hallinto voi poiketa niistä erityistapauksissa, mutta näin tehdessään sen on esitettävä poikkeamiselle syyt, jotka ovat sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa (asia C-397/03 P, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 18.5.2006, Kok., s. I-4429, 91 kohta).

253 Suuntaviivojen 9–11 kohdan mukaan sakon laskennassa käytetään kaksivaiheista menettelyä. Suuntaviivojen 12–26 kohdan mukaan ensimmäisessä vaiheessa komissio laskee perusmäärän osuutena kyseisten yritysten myyntiarvosta, joka kerrotaan niiden vuosien lukumäärällä, joina kartelli on ollut olemassa, ja johon se lisää osuutta kyseisestä myyntiarvosta vastaavan summan estääkseen yrityksiä osallistumasta kartelleihin. Suuntaviivojen 27–29 kohdan mukaan komissio voi toisessa vaiheessa ottaa huomioon seikkoja, joiden perusteella sakon määrää voidaan alentaa tai korottaa. Suuntaviivojen 28 kohdassa todetaan erityisesti lähinnä, että rikkomisen uusimisen perusteella sakon perusmäärää voidaan korottaa 100 prosenttia kutakin sellaista rikkomista kohden, joka on samanlainen tai vastaava kuin aiemmin todettu rikkominen. Suuntaviivojen 30 ja 31 kohdassa todetaan lisäksi, että sakkoa voidaan joissakin tapauksissa korottaa ylimääräisellä summalla. Suuntaviivojen 30 kohdan mukaan erityisesti ”komissio kiinnittää erityistä huomiota sen varmistamiseen, että

sakoilla on riittävä pelotevaikutus", ja "se voi tämän vuoksi korottaa sellaisille yrityksille määrättävää sakkoa, joilla on huomattavan suuri liikevaihto siitä riippumatta, kuinka suuri osa siitä kertyy rikkomiseen liittyvien tavaroiden ja palvelujen myynnistä". Tästä on syytä muistuttaa, että unionin yleinen tuomioistuin on katsonut, että yritys, jonka liikevaihto on selvästi kartellin muiden yritysten liikevaihtoa suurempi, voi hankkia helpommin sakkonsa maksamisen kannalta välttämättömät varat, mikä oikeuttaa komission korottamaan kyseistä sakkoa sen riittävän ehkäisevän vaikutuksen aikaansaamiseksi tämän yrityksen osalta (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok., s. II-1181, 241 kohta).

254 Käsiteltävässä asiassa on yhtäältä todettava, että – kuten edellä 18–23 kohdasta käy ilmi – komissio noudattanut suuntaviivoja, joissa vahvistetut edellytykset on esitetty tiivistäen edellä 253 kohdassa, ja määrännyt riidanalaisessa päätöksessään ensinnäkin Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti 22 700 000 euron sakon, joka vastaa sakon perusmäärää (ks. riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohta), ja toiseksi ainoastaan Arkema Francelle 20 430 000 euron sakon, joka vastaa sakon perusmäärän korottamista 90 prosenttia rikkomisen uusimisen vuoksi (ks. riidanalaisen päätöksen 2 artiklan d alakohta), ja kolmanneksi ainoastaan kantajalle 15 890 000 euron sakon (ks. riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohta), joka vastaa sakon perusmäärän korottamista 70 prosenttia muiden kuin rikkomiseen liittyvien tuotteiden myynnistä saadun huomattavan suuren liikevaihdon vuoksi.

255 Toisaalta on korostettava, että mikäli kantaja ja Arkema France muodostivat rikkomisen ajankohtana EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen, tätä yritystä ei ollut enää olemassa riidanalaisen päätöksen tekemisen ajankohtana, koska Arkema France ei ollut enää kantajan valvonnassa vuodesta 2006, kuten edellä 1 kohdassa on todettu.

256 Tässä tilanteessa komissio saattoi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhtäältä määrätä kantajalle ja Arkema Francelle, jotka yhdessä muodostivat tosiseikkojen tapahtuma-aikaan EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen ja joiden oli vastattava kyseisestä rikkomisesta, yhteisvastuullisesti sakon ja toisaalta edellä 255 kohdassa esitetyn tilanteen huomioon ottamiseksi määrätä suuntaviivojen 30 kohdan perusteella sakon perusmäärän korottamisesta ainoastaan kantajan osalta, sillä, kuten komissio on aivan oikein riidanalaisen päätöksen 548 ja 549 perustelukappaleessa todennut, riidanalaisen päätöksen tekemisen ajankohtana muiden seuraamusten kohteena olleiden yksiköiden liikevaihtoa selvästi suuremman liikevaihtonsa takia kantaja kykeni helpommin irrottamaan sakkonsa maksamiseen tarvittavat varat.

257 Kun komissio määräsi Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti sakon, jota se sitten korotti 70 prosentilla ainoastaan kantajan osalta, se toimi näin ollen niiden sakkojen määräämistä koskevien valtuuksiensa mukaisesti, jotka sillä asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla on ja joita se on sitoutunut noudattamaan suuntaviivojen mukaisesti. Kantajan väite, jonka mukaan komissio loukkasi oikeusvarmuuden periaatetta, kun se määräsi kantajalle ilman oikeudellista perustaa kaksi erillistä mutta kumulatiivista sakkoa, on hylättävä perusteettomana.

258 Kolmanneksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komissio on loukannut oikeusvarmuuden periaatetta ”poukkoilevalla päättelyllään”, jota se on soveltanut riidanalaisessa päätöksessä ja orgaanisia peroksideja koskevassa päätöksessään. Sen lisäksi, että komissio on näissä kahdessa päätöksessä asettanut kantajan samalla tavalla vastuuseen kyseisistä rikkomisista ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman perusteella, on syytä joka tapauksessa pitää mielessä, kuten edellä 60 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi, että vaikka komissio ei olisi aikaisemmassa päätöksessään kohdentanut vastuuta tällä tavoin, se ei joka tapauksessa estäisi komissiota tekemästä niin myöhemmässä päätöksessään.

259 Kuudes peruste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Seitsemäs peruste, joka koskee harkintavallan väärinkäyttöä

Asianosaisten lausumat

260 Kantaja väittää, että asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta ja määrätessään sille kaksi kumulatiivista sakkoa komissio on käyttänyt väärin asetukseen N:o 1/2003 perustuvaa harkintavaltaansa. Kantajan mukaan sille määrätyt seuraamukset ovat etääntyneet kyseisen asetuksen mukaisesta legitiimistä tavoitteestaan, koska komissio on pyrkinyt maksimoimaan seuraamuksen, jonka se määräsi muulle yritykselle kuin kantajalle, käsiteltävässä asiassa tämän tytäryhtiölle, joka oli tunnustanut syyllistyneensä kyseiseen rikkomiseen.

261 Komissio kiistää tämän väitteen.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

262 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätös voidaan kumota harkintavallan väärinkäytön perusteella vain silloin, kun objektiivisten, asiaan vaikuttavien ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että päätös on tehty yksinomaan tai ainakin olennaisilta osin muussa kuin esitetyssä tarkoituksessa (ks. yhdistetyt asiat T-333/95 ja T-204/95, IECC v. komissio, tuomio 16.9.1998, Kok., s. II-3645, 188 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

263 Yhtäältä siltä osin kuin kantaja väittää lähinnä, että komissio on käyttänyt väärin harkintavaltaansa asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä rikkomisesta, on syytä muistuttaa, että, kuten ensimmäisen perusteen viiden osan tutkinnassa todettiin, komissio saattoi perustellusti kohdentaa vastuun tällä tavoin, koska Arkema France ja kantaja muodostivat EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen.

264 Toisaalta siltä osin kuin kantaja väittää lähinnä, että komissio on käyttänyt väärin harkintavaltaansa määrätessään riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa kantajalle henkilökohtaisen sakon, on syytä huomauttaa, kuten kuudennen perusteen toisen väitteen tarkastelun yhteydessä todettiin (ks. edellä 249–257 kohta), että komissio on korottanut sakon perusmäärää ainoastaan kantajan osalta asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja suuntaviivojen 30 kohdan mukaisesti.

265 Seitsemäs peruste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Kahdeksas peruste, joka koskee henkilökohtaisen sakon perusteetonta määräämistä kantajalle

Asianosaisten lausumat

266 Kantaja väittää lähinnä, että sille riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa määrätyllä sakolla ei ole oikeudellista perustaa.

267 Kantaja katsoo ensiksi, ettei sille määrätyllä 15 890 000 euron sakolla ole oikeudellista perustaa ja että se on vastoin useita yhteisön oikeuden periaatteita.

268 Kantaja väittää, että henkilökohtaisen sakon määrääminen kantajalle on vastoin EY 81 artiklan 1 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa. Kantaja ei muodostanut taloudellista yksikköä Arkema Francen kanssa, joten kantajalle henkilökohtaisesti määrätty sakko ei voi olla perusteltu, koska se ei ole osallistunut kyseiseen rikkomiseen. Kantajan mukaan olisi myös ristiriitaista väittää, että kantaja ja Arkema France muodostavat yhden ainoan yrityksen ja samalla määrätä henkilökohtaisia seuraamuksia vain ensin mainitulle, jolloin myönnettäisiin, että samassa konsernissa oli kaksi yritystä. Kantaja väittää lisäksi, että ainoastaan välitön osallistuminen rikkomiseen synnyttää vastuun, josta voidaan määrätä henkilökohtaisia seuraamuksia. Kantaja huomautti istunnossa, että tällainen sakko merkitsee kaksinkertaisen seuraamuksen määräämistä samasta rikkomisesta, mikä on ristiriidassa Euroopan unionin perusoikeuskirjan kanssa.

269 Kantaja väittää, että sille henkilökohtaisesti määrätty sakko on vastoin suuntaviivojen 30 kohtaa, koska siinä viitataan ainoastaan mahdollisuuteen korottaa ”yrityksille määrättävää sakkoa”, ja että käsiteltävässä asiassa ainoa ”merkityksellinen” yritys Elf Aquitane -konsernissa on Arkema France.

270 Kantaja väittää, että sille ilman oikeudellista perustaa määrätty henkilökohtainen sakko loukkaa syyttömyysolettamaa, oikeushenkilön itsenäisyyttä koskevaa periaatetta, laillisuusperiaatetta sekä teon ja seuraamusten henkilökohtaisuutta koskevia periaatteita. Lisäksi komissio on kantajan mukaan rikkonut tässä yhteydessä toisen kerran laillisuusperiaatetta, sillä suuntaviivojen 30 kohdassa ei täsmennetä laskentamenetelmää ”sakon erityiselle korottamiselle pelotevaikutuksen vuoksi”. Kantaja väittää, että kantajalle määrätyn sakon määrän 70 prosentin korottamiselle ei ollut oikeudellista perustaa, mikä loukkasi laillisuusperiaatetta, jonka mukaan seuraamuksia

määräävän tekstin on oltava riittävän täsmällinen. Istunnossa kantaja huomautti lisäksi, ettei kyseisillä suuntaviivoilla joka tapauksessa ole samaa oikeudellista voimaa kuin oikeussäännöksillä.

271 Kantaja väittää toiseksi, että komissio on rikkonut yhteisön oikeutta kahdesti perustaessaan riidanalaisen päätöksen 545–549 perustelukappaleessa Arkema Francelle henkilökohtaisesti määrätyn sakon väitettyyn tarpeeseen varmistaa sen ehkäisevä vaikutus, ”kun otetaan huomioon yrityksen muiden kuin rikkomiseen liittyvien tuotteiden ja palvelujen myynnistä saama kokonaisliikevaihto”.

272 Kantajan mukaan olisi epäoikeudenmukaista määrätä sille henkilökohtainen sakko ehkäisevän vaikutuksen varmistamiseksi, kun tämä sakko lasketaan sellaisen Arkema Francelle määrätyn sakon perusmäärän perusteella, joka jo sisältää ehkäisevän vaikutuksen varmistamiseksi tehdyn erityisen korotuksen. Kantajalle henkilökohtaisesti määrättävä sakko on lisäksi merkityksetön, koska yritystä, jonka Arkema France ja kantaja komission mukaan muodostivat, ei enää ollut olemassa vuodesta 2006. Vaikka ehkäisevä vaikutus on kantajan mukaan tekijä, jonka komissio voi ottaa huomioon sakon määrää laskiessaan, se ei kuitenkaan voi olla varsinaisen sakon oikeudellinen perusta.

273 Kantaja katsoo, ettei komissio voinut käyttää kantajalle määrättävän henkilökohtaisen sakon määrän perusteena kantajan kokonaisliikevaihtoa, vaan sen olisi pitänyt ottaa huomioon ainoastaan kyseisen tuotteen vähäinen osuus kantajan kokonaisliikevaihdosta. Se muistuttaa tästä, että oikeuskäytännön mukaan yrityksen huomattavan suuri kokonaisliikevaihto on ainoastaan likimääräinen ja epätäydellinen peruste

sakon määrän määrittämiselle. Koska kantaja ei toimi ETA:n natriumkloraattimarkkinoilla, sillä ei väittämänsä mukaan ole taloudellisia valmiuksia haitata kilpailua näillä markkinoilla.

274 Kantaja väittää kolmanneksi, ettei komissio voi viitata metakrylaatteja koskevaan päätökseen perustellakseen tarvetta määrätä kantajalle henkilökohtainen sakko, sillä kyseisestä päätöksestä tehty kumoamiskanne on vireillä unionin yleisessä tuomioistuimessa.

275 Kantaja väittää neljänneksi, että on epäoikeudenmukaista käyttää sille henkilökohtaisesti määrätyn sakon laskennassa riidanalaisen päätöksen 511–513 perustelukappaleessa esitettyjä vakavuuden, keston ja ehkäisevän vaikutuksen kertoimia, joiden perusteita kantaja ei tunne, koska se ei ollut tietoinen kyseisestä rikkomisesta eikä voinut vaikuttaa näihin perusteisiin.

276 Kantaja väittää viidenneksi, ettei komissio ole kantajalle henkilökohtaisesti määrätyn sakon laskennassa ottanut riittävällä tavalla huomioon neljää seikkaa. Sen olisi pitänyt ottaa huomioon, että Arkema Francen rikkomisen kesto oli lyhyempi kuin EKA:n ja Finnish Chemicalsin rikkomisen kesto. Komission olisi pitänyt ottaa huomioon riidanalaisen päätöksen 401 perustelukappaleessa mainittu lieventävä seikka, joka koskee kantajan mahdollista huolimattomuutta tytäryhtiönsä osalta. Lisäksi komission olisi pitänyt ottaa huomioon menettelyyn liittyvät sääntöjenvastaisuudet, jotka merkitsevät kantajan toisessa perusteessa luettelemia perusoikeuksien loukkauksia. Komission olisi kantajan mukaan pitänyt ottaa huomioon myös se, että Arkema France teki komission kanssa yhteistyötä hallinnollisessa menettelyssä.

277 Kantaja väittää kuudenneksi, että henkilökohtaisen sakon määrääminen sille loukkaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta kahdella tavalla.

278 Riidanalaisen päätöksen kohteena olleista emoyhtiöistä, joita olivat kantajan lisäksi Akzo Nobel, ELSA ja Uralita, ainoastaan kantajalle määrättiin ehkäisevän vaikutuksen varmistamiseksi henkilökohtainen sakko, vaikka sakko perustuu epäoikeudenmukaisesti ehkäisevän vaikutuksen huomioon ottamiseen kahteen kertaan.

279 Kantaja huomauttaa lisäksi, että riidanalaisen päätöksen 524 perustelukappaleesta käy ilmi, että komissio on pyöristänyt Arkema Francelle ja kantajalle määrätyn sakon perusmäärää alaspäin ainoastaan 54 000 euroa, vaikka Finnish Chemicalsin sakon perusmäärää on pyöristetty vastaavasti alaspäin 660 000 euroa ja EKA:n sakon perusmäärää 213 500 euroa. Kantajalle henkilökohtaisesti määrätty sakko sen sijaan laskettiin alkuperäisen sakon perusmäärän perusteella.

280 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

281 Kantaja riitauttaa pääasiallisesti komission sille riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa määräämän 15 890 000 euron sakon. Se esittää tässä yhteydessä kuusi väitettä.

282 Ensimmäisessä väitteessään kantaja tuo esiin kolme perustetta, joiden mukaan olemassa ei ollut oikeusperustaa, jonka nojalla komissio olisi voinut määrätä sille henkilökohtaisen sakon.

283 Siltä osin kuin kantaja väittää, että sille riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa määrätyllä 15 890 000 euron sakolla ei ole oikeusperustaa ja se on ristiriidassa EY 81 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan kanssa, koska kantaja ei muodosta taloudellista yksikköä Arkema Francen kanssa, ja että tämän sakon määrääminen on vastoin suuntaviivojen 30 kohtaa, sillä siinä mainitaan ainoastaan mahdollisuus korottaa ”yrityksille määrättävää sakkoa” ja että käsiteltävässä asiassa ainoa ”merkityksellinen” yritys Elf Aquitane -konsernissa on Arkema France, on syytä todeta, että tässä väitteessä on muotoiltu uudelleen kuudennen ja seitsemännen perusteen toinen väite, ja se on hylättävä edellä 249–257 ja 264 kohdassa esitetyistä syistä. Komissio korotti asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa sille annettujen sakon suuruuden määräämistä koskevien valtuuksien, joita se on sitoutunut käyttämään suuntaviivojen mukaisesti, perusteella kantajan sakon perusmäärää 70 prosenttia, koska kantaja kykeni helpommin irrottamaan sakkonsa maksamiseen tarvittavat varat siksi, että sen liikevaihto oli huomattavan suuri riidanalaisen päätöksen tekemisen aikaan.

284 Siltä osin kuin kantaja väittää, että sille määrätty 15 890 000 euron sakko loukkaa syyttömyysolettaman periaatetta, oikeushenkilön itsenäisyyttä koskevaa periaatetta sekä teon ja seuraamusten henkilökohtaisuutta koskevia periaatteita, on huomautettava, etteivät mitkään esitetyt seikat tue kantajan mainitsemien periaatteiden loukkaamista ja että tämä väite on hylättävä erityisesti ensimmäisen perusteen toisen osan (ks. edellä 69–73 kohta) sekä toisen perusteen kolmannen osan (ks. 167–174 kohta), neljännen osan (ks. edellä 177–183 kohta) ja viidennen osan (ks. edellä 186–190 kohta) yhteydessä esitetyistä syistä. Koska Arkema France ja kantaja muodostivat EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen, komissio voi oikeushenkilön itsenäisyyttä koskevaa periaatetta, syyttömyysolettamaa koskevaa periaatetta, sekä teon ja seuraamusten henkilökohtaisuutta koskevia periaatteita loukkaamatta määrätä sakon perusmäärän korottamisesta ainoastaan kantajan osalta siksi, että kantajalla oli huomattavan suuri liikevaihto riidanalaisen päätöksen tekemisen aikaan.

285 Kantajan väitteestä, jonka mukaan laillisuusperiaatteen loukkaaminen on erityisen ilmeistä käsiteltävässä asiassa, koska suuntaviivojen 30 kohdassa ei täsmennetä riittävän tarkasti, että sakon perusmäärää voitaisiin vastaavissa olosuhteissa korottaa 70 prosenttia, on syytä muistuttaa yhtäältä, että suuntaviivat eivät ole oikeusperusta sakon määrän vahvistamiselle, vaan niissä yksinomaan täsmennetään asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan soveltamista (ks. analogisesti edellä 252 kohdassa mainitun Danone-tuomion 28 kohta), ja toisaalta, että sakon perusmäärä vahvistetaan rikkomisen mukaan, kun taas kyseisen rikkomisen vakavuus määritetään useiden muiden tekijöiden perusteella, joiden osalta komissiolla on harkintavaltaa (edellä 252 kohdassa mainitun Danone-tuomion 25 kohta). Komissio saattoi näin ollen asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja suuntaviivojen 30 kohdan, jota komissio on sitoutunut soveltamaan harkintavaltaansa käyttäessään, mukaisesti määrätä sakon perusmäärän 70 prosentin korottamisesta kantajan osalta sillä perusteella, että kantaja kykeni huomattavan suuren liikevaihtonsa takia helpommin irrottamaan sakkonsa maksamiseen tarvittavat varat kuin muut käsiteltävässä asiassa seuraamusten kohteena olleet yritykset.

286 Komissio ei näin ollen loukannut yhdenvertaisuuden periaatetta käsiteltävässä asiassa. Kantajan ensimmäinen väite on siten hylättävä perusteettomana.

287 Toisella väitteellään kantaja lähinnä riitauttaa sille riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa määrätyn henkilökohtaisen sakon määrän.

288 Ensinnäkin kantajan väitteestä, jonka mukaan on ”epäoikeudenmukaista” määrätä sille henkilökohtainen sakko ehkäisevän vaikutuksen varmistamiseksi, kun kyseinen sakko lasketaan Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon

perusmäärän perusteella ja kun tämä määrä sisältää jo ehkäisevää vaikutusta varten tehdyn erityisen korotuksen, on syytä huomauttaa, että kuten riidanalaisen päätöksen 523 perustelukappaleesta käy ilmi, kantajalle ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätty 22 700 000 euron sakko vastaa sakon perusmäärää, johon komissio on suuntaviivojen 25 kohdan mukaisesti lisännyt Arkema Francen myynnin arvosta lasketun 19 prosentin osuuden (ks. edellä 18 kohta) ”estääkseen yrityksiä osallistumasta hintojen vahvistamisesta, markkinaosuuksista ja tuotantorajoituksista tehtäviin horisontaalisiin sopimuksiin”. Ainoastaan kantajalle määrätty 15 890 000 euron sakko vastaa sen sijaan 70 prosentin osuutta sakon perusmäärästä ja sillä on suuntaviivojen 30 kohdan mukaisesti tarkoitus varmistaa, ”että sakoilla on riittävä pelotevaikutus” yrityksille, joiden muusta kuin rikkomiseen liittyvien tavaroiden ja palvelujen myynnistä saama liikevaihto on huomattavan suuri.

289 Tämän perusteella on todettava, että perusmäärän laskennassa suuntaviivojen 25 kohdan mukaisesti huomioon otetulla korotetulla määrällä, joka koostui Arkema Francen myynnin arvosta lasketusta 19 prosentin osuudesta, ja suuntaviivojen 30 kohdan mukaisesti kantajalle määrätyllä erityisellä korotuksella pyritään kahteen erilliseen ehkäisevää vaikutusta koskevaan tavoitteeseen, jotka komissio saattoi perustellusti ottaa huomioon kantajalle määrättävän sakon määrittelyssä. Kantajan tältä osin esittämä väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

290 Toiseksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komission olisi pitänyt kantajalle henkilökohtaisesti määräämänsä sakkosumman määrittämisessä ottaa huomioon ainoastaan kyseisen tuotteen pieni osuus yrityksen kokonaisliikevaihdosta. Kuten suuntaviivojen 30 kohdasta käy ilmi, nimenomaan tapauksissa, joissa yrityksen kokonaisliikevaihto on ”huomattavan suuri” suhteessa kartelliin liittyvien

tavaroiden myynnin arvoon, komissiolla on oikeus korottaa sakon määrää ehkäisevän vaikutuksen varmistamiseksi.

291 Kantajan toinen väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

292 Kantajan kolmannen väitteen mukaan komissio ei voi viitata metakrylaatteja koskevaan päätökseen perustellakseen tarpeen määrätä kantajalle henkilökohtainen sakko, sillä kyseisestä päätöksestä tehty kumoamiskanne on vireillä unionin yleisessä tuomioistuimessa. Tästä on huomautettava yhtäältä, kuten edellä 241 kohdasta esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi, että komission päätöksiä koskee laillisuusolettama niin kauan kuin niitä ei ole kumottu tai peruutettu. Mikään oikeussäännös ei näin ollen ole ristiriidassa sen kanssa, että komissio viittaa perustelujensa tueksi metakrylaatteja koskevaan päätökseen. Toisaalta vaikka unionin tuomioistuimet kumoaisivat metakrylaatteja koskevan päätöksen, sillä ei joka tapauksessa olisi vaikutusta riidanalaisen päätöksen laillisuuteen, koska, kuten edellä 256 ja 257 kohdassa on todettu, käsiteltävässä asiassa komissio määräsi henkilökohtaisen sakon kantajalle asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja suuntaviivojen 30 kohdan nojalla.

293 Tämän vuoksi kantajan kolmas väite on hylättävä perusteettomana.

294 Kantajan neljännen väitteen mukaan on epäoikeudenmukaista käyttää sille henkilökohtaisesti määrätyn sakon laskennassa Arkema Francea koskevia vakavuuden, keston ja ehkäisevän vaikutuksen kertoimia, joiden perusteita kantaja ei tunne, vaikka kantaja ei ollut tietoinen kyseisestä rikkomisesta eikä voinut vaikuttaa näihin perusteisiin.

295 Tästä on syytä todeta, ettei kantaja ole esittänyt perusteita tai näyttöä, jolla kyseenalaistettaisiin se, että komissio määräsi kantajalle henkilökohtaisen sakon asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja suuntaviivojen 30 kohdan mukaisesti, kuten edellä 256 ja 257 kohdassa on todettu. Tätä päätelmää ei horjuta se, oliko kantaja tietoinen kyseisestä rikkomisesta, eikä se, että kantajalle määrätty henkilökohtainen sakko laskettiin Arkema Francea koskevien tietojen perusteella.

296 Neljäs väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

297 Kantajan viidennen väitteen mukaan komissio ei ole ottanut huomioon neljää seikkaa kantajalle määrätyn henkilökohtaisen sakon laskennassa. Kantaja väittää, että komission olisi pitänyt ensinnäkin ottaa huomioon se, että Arkema Francen rikkomisen kesto oli lyhyempi kuin EKA:n ja Finnish Chemicalsin rikkomisen kesto, toiseksi komission riidanalaisen päätöksen 401 perustelukappaleessa toteama lieventävä seikka, joka koskee kantajan mahdollista huolimattomuutta tytäryhtiönsä osalta, kolmanneksi toisessa kanneperusteessa lueteltujen perusoikeuksien loukkaamista merkitsevät menettelyyn liittyvät sääntöjenvastaisuudet ja neljänneksi se, että Arkema France teki komission kanssa yhteistyötä hallinnollisessa menettelyssä.

298 Tästä on syytä muistuttaa, kuten edellä 254 kohdassa todettiin, että kantajalle määrätty 15 890 000 euron sakko vastaa ainoastaan suuntaviivojen 30 kohdan mukaista sakon perusmäärän 70 prosentin korotusta. Vaikka edellä 297 kohdassa luetellut seikat näytettäisiin toteen, komissiolla ei ole tämän kohdan mukaan velvollisuutta ottaa niitä huomioon päättäessään vastaavasta korottamisesta.

299 Viides väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

300 Kantajan kuudennen väitteen mukaan sille henkilökohtaisesti määrätty sakko loukkaa yhdenvertaisuuden periaatetta kahteen kertaan.

301 Kantaja väittää ensinnäkin, että yhdenvertaisuuden periaatetta on loukattu, koska riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetuista emoyhtiöistä, joita olivat kantajan lisäksi Akzo Nobel, ELSA ja Uralita, ainoastaan kantajalle määrättiin suuntaviivojen 30 kohdan perusteella henkilökohtainen sakko, vaikka sakko perustuu epäoikeudenmukaisesti ehkäisevän vaikutuksen huomioon ottamiseen kahteen kertaan.

302 Tästä on palautettava mieliin, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaista on, että toisiinsa rinnastettavissa olevia tapauksia kohdellaan eri tavalla tai että erilaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (edellä 196 kohdassa mainittu asia Advocaten voor de Wereld, tuomion 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

303 Käsiteltävässä asiassa on todettava, kuten komissio on riidanalaisen päätöksensä 548 ja 549 perustelukappaleessa esittänyt eikä kantaja ole sitä kiistänyt, että kantajan liikevaihto on huomattavasti suurempi kuin muilla yrityksillä, joille on määrätty sakko riidanalaisessa päätöksessä, sillä kantajan liikevaihto on 139 389 miljoonaa euroa, kun taas EKA:n liikevaihto on vastaavasti 550 miljoonaa, ELSA:n 509 000 euroa ja Uralitan 1 095 miljoonaa euroa. Koska kantajan liikevaihto oli näin ollen huomattavasti muiden seuraamusten kohteena olleiden yritysten liikevaihtoa suurempi, se ei ollut niihin verrattavassa tilanteessa, minkä vuoksi komissio saattoi perustellusti kohdella sitä eri tavalla kuin viimeksi mainittuja yrityksiä.

304 Komissio ei tämän perusteella ole loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta korottaessaan kantajalle määrättyä sakkoa suuntaviivojen 30 kohdan mukaisesti. Kantajan ensimmäinen väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

305 Kantajan esittämästä toisesta väitteestä, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen 524 perustelukappaleesta käy ilmi, että komissio on pyöristänyt alaspäin sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrättyä sakkoa ainoastaan 54 000 euroa, vaikka Finnish Chemicalsin sakkoja on pyöristetty vastaavasti alaspäin 660 000 euroa ja EKA:n 213 500 euroa, on syytä huomauttaa aluksi, että suuntaviivojen 26 kohdan mukaan ”komissio käyttää – – sakon perusmäärän määrityksessä pyöristettyjä lukuja”.

306 Kuten käy ilmi vastauksesta, jonka komissio on antanut unionin yleisen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin, ja komission tästä asiasta laatimasta sisäisestä asiakirjasta, jossa selvitetään menetelmää, jota komissio on käyttänyt kyseisille yrityksille riidanalaisessa päätöksessä määrättyjen sakkojen pyöristämisessä alaspäin, on lisäksi syytä todeta yhtäältä, että komissio on alentanut EKA:lle ja Akzo Nobelille määrätyn sakon määrää 116 243 541 eurosta 116 000 000 euroon, Finnish Chemicalsille määrätyn sakon määrää 68 773 445 eurosta 68 000 000 euroon, ELSA:lle määrätyn sakon määrää 42 322 120 eurosta 42 000 000 euroon, Arkema Francelle ja kantajalle määrätyn sakon määrää 22 754 400 eurosta 22 700 000 euroon sekä Aragonesasille ja Uralitalle määrätyn sakon määrää 9 969 300 eurosta 9 900 000 euroon. Toisaalta näistä alaspäin tehdyistä pyöristyksistä ilmenee, että, kuten komissio kyseisessä asiakirjassa selvittää, se on pyöristänyt alaspäin kunkin kyseessä olevan sakon määrää lähimpään miljoonaan euroon, kun pyöristäminen alaspäin ei alentanut kyseisen sakon määrää yli 2:ta prosenttia, ja lähimpään 100 000 euroon, kun pyöristäminen alaspäin lähimpään miljoonaan euroon olisi vähentänyt kyseisen sakon määrää yli 2 prosenttia.

307 Vaikka näin ollen EKA:n ja Akzo Nobelin sakkoa alennettiin vastaavasti 243 541 euron, Finnish Chemicalsin 773 445 euron ja ELSA:n 322 120 euron summilla, jotka ovat absoluuttisesti tarkasteltuina suuremmat kuin summat, joilla Arkema Francen ja kantajan sekä Aragonesan ja Uralitan sakkoja alennettiin suuntaviivojen 26 kohdan mukaisesti, on kuitenkin niin, että komissio sovelsi menetelmäänsä johdonmukaisesti kaikkiin seuraamusten kohteena olleisiin yrityksiin ja että kyseinen menetelmä on objektiivisesti perusteltu, koska komissio saattoi sakon määrittämistä koskevan harkintavaltansa mukaisesti varmistaa, ettei kyseisten sakkojen pyöristäminen alaspäin johda missään tapauksessa sakon määrän alentamiseen yli 2 prosenttia.

308 Tämän perusteella voidaan todeta, ettei komissio ole loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta pyöristäessään alaspäin kantajalle ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrättyä sakkoa. Kahdeksas peruste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan perusteettomana.

Yhdeksäs peruste, jonka mukaan Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon laskennassa ei ole noudatettu sakon laskentaa määrittäviä periaatteita ja sääntöjä

309 Kantaja riitauttaa lähinnä riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdassa sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrän. Kanneperuste jakautuu kahteen osaan.

Ensimmäinen osa, joka koskee Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon virheellistä laskentaa

– Asianosaisten lausumat

310 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on jättänyt huomiotta tiettyjä seikkoja laskiessaan sakkoa, jonka se on määrännyt riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdassa yhteisvastuullisesti kantajalle ja Arkema Francelle.

311 Kantaja riitauttaa ensiksi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdassa sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrän ja viittaa tässä yhteydessä neljään perusteeseen, jotka se on esittänyt kahdeksannen kanneperusteen viidennessä väitteessä, jossa se vastusti sille riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa määrättyä sakkoa (ks. edellä 297 kohta). Kantaja väittää tämän perusteella ensinnäkin, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon, että Arkema Francen rikkomisen kesto oli lyhyempi kuin EKA:n ja Finnish Chemicalsin rikkomisen kesto. Toiseksi komission olisi pitänyt ottaa huomioon riidanalaisen päätöksen 401 perustelukappaleessa todettu lieventävä seikka, joka koskee kantajan mahdollista huolimattomuutta tytäryhtiönsä osalta. Kolmanneksi komission olisi pitänyt ottaa huomioon kantajan toisessa perusteessa luettelemat perusoikeuksien loukkaamista merkitsevät menettelyyn liittyvät sääntöjenvastaisuudet. Neljänneksi komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, että Arkema France teki komission kanssa yhteistyötä hallinnollisessa menettelyssä.

312 Kantaja viittaa toiseksi kahdeksannen perusteen kuudennen väitteen ensimmäiseen kohtaan (ks. edellä 278 kohta), jossa se väittää komission loukanneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta määrätessään ainoastaan sille henkilökohtaisen sakon, vaikka muille emoyhtiöille määrättiin riidanalaisessa päätöksessä sakot pelkästään yhteisvastuullisesti niiden tytäryhtiöiden kanssa.

313 Komissio kiistää tämän väitteen.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

314 Kantajan neljästä väitteestä, joilla se pyrkii riitauttamaan riidanalaisen päätöksen 2 kohdan c alakohdassa määrätyn sakon laskennan, on ensiksi hylättävä perusteettomana väite, jonka mukaan kyseistä sakkoa olisi alennettava, koska kantajan rikkomisen kesto oli lyhyempi kuin EKA:n ja Finnish Chemicalsin rikkomisen kesto. Tästä on todettava, kuten riidanalaisen päätöksen 522 perustelukappaleesta nimenomaisesti käy ilmi, että komissio on soveltanut suuntaviivojen 24 kohdan mukaisesti Arkema Franceen ja kantajaan kerrointa 5, joka vastaa 4 vuotta 8 kuukautta kestänyttä osallisuutta kartelliin, kun taas EKA:n ja sen emoyhtiön sekä Finnish Chemicalsin ja sen emoyhtiön osalta komissio on soveltanut kerrointa 5,5 sillä perusteella, että nämä osallistuivat kyseiseen rikkomiseen 5 vuoden 4 kuukauden ajan. Kantajan esittämä väite näin ollen on hylättävä perusteettomana.

315 Siltä osin kuin kantaja vetoaa komission riidanalaisen päätöksen 401 perustelukappaleessa kantajan osalta toteamaan lieventävään seikkaan, joka koskee kantajan ”mahdollista huolimattomuutta” tytäryhtiönsä osalta, on yhtäältä todettava, että tämä väite perustuu kyseisen perustelukappaleen virheelliseen tulkintaan. Toisin kuin kantaja

väittää, komissio ei nimittäin tässä perustelukappaleessa tarkoita, että huolimattomuus, johon kantaja on mahdollisesti syyllistynyt tytäryhtiönsä toiminnan valvonnassa, muodostaisi lieventävän seikan, vaan päinvastoin, että ”huolimattomuus, jota [Arkema Francen] ja [kantajan] johto on osoittanut tehtäviensä hoidossa ja joka ilmeni siitä, etteivät näiden kahden yrityksen yhtiöjärjestyksen mukaiset elimet ja hallintoelimet väitetysti olleet lainkaan tietoisia työntekijöidensä toimista, ei voi olla perusteena sille, etteivät nämä kaksi yritystä ole vastuussa kyseisistä toimista.” Toisaalta kantaja ei joka tapauksessa ole esittänyt mitään perusteluja tukeakseen väitettään, jonka mukaan komissio on katsonut virheellisesti, että kantajan tytäryhtiönsä valvonnassa osoittama ”mahdollinen huolimattomuus” saattoi olla peruste sakon määrän alentamiselle. Tämä väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

316 Kantajan väitteestä, jonka mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon sen toisen kanneperusteen yhteydessä esittämät perusoikeuksien loukkaukset ja alentaa niiden perusteella kantajalle ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrää, on syytä pitää mielessä, että kuten kyseisen perusteen tarkastelussa todettiin (ks. edellä 204 kohta), komissio ei ole syyllistynyt mihinkään kantajan mainitsemista loukkaamisista. Myös tämä väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

317 Väitteestä, jonka mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, että kantaja teki komission kanssa yhteistyötä hallinnollisessa menettelyssä, on todettava, ettei kantaja esitä käsiteltävän kanneperusteen yhteydessä mitään erityisiä väitteitä, joilla riitautettaisiin komission riidanalaisen päätöksen 543, 544 ja 561–580 kohdassa tekemät arvioinnit, joissa todetaan lähinnä, ettei Arkema Francen tekemä yhteistyö voi olla perusteena sen sakon määrän alentamiselle vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamisalan mukaisesti tai sen ulkopuolella. Tämä väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

318 Perusteettomana on hylättävä myös kantajan väite, jonka mukaan komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun seuraamusten kohteena olleista emoyhtiöistä ainoastaan kantajalle määrättiin henkilökohtainen sakko. On syytä muistaa, että kuten kuudennen perusteen yhteydessä todettiin (ks. edellä 254 kohta), riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohdassa kantajalle määrätty sakko vastaa 70 prosentilla korotettua sakon perusmäärää, joka määrättiin riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdassa yhteisvastuullisesti sille ja Arkema Francelle, koska kantajan liikevaihto oli riidanalaisen päätöksen tekemisen aikaan huomattavan suuri muiden seuraamusten kohteena olleiden yritysten liikevaihtoon nähden, minkä vuoksi se kykeni helpommin irrottamaan sakkonsa maksamiseen tarvittavat varat. Sikäli kuin on kiistatonta, ettei muiden riidanalaisessa päätöksessä seuraamusten kohteena olleiden emoyhtiöiden liikevaihto ollut niin suuri, että sakon vastaava korottaminen olisi ollut perusteltua, on todettava, ettei kantaja ollut edellä mainittuihin yrityksiin nähden verrattavassa tilanteessa, jonka vuoksi komission olisi pitänyt kohdella niitä samalla tavalla.

319 Yhdeksännen perusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Toinen osa, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon yhteydessä

– Asianosaisten lausumat

320 Kantaja väittää, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, koska sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätty sakko on suurempi kuin muille riidanalaisessa päätöksessä seuraamusten kohteena olleille yrityksille määrätty sakko.

321 Ensiksi, kuten kantaja esitti myös kahdeksannen perusteensa kuudennessa väitteessä (ks. edellä 289 kohta), sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon perusmäärää pyöristettiin alaspäin paljon vähemmän kuin Finnish Chemicalsille ja EKA:lle määrättyjen sakkojen perusmäärää.

322 Toiseksi kantaja väittää, ettei Arkema Francelle ja sille yhteisvastuullisesti määrätyssä sakossa otettu suuntaviivojen mukaisesti riittävästi huomioon kahta seikkaa. Komissio ei nimittäin ole riittävällä tavalla ottanut huomioon Arkema Francen liikevaihdon pienuutta suhteessa sakosta vapautetun EKA:n liikevaihtoon ja Arkema Francen sakkoa neljä kertaa pienemmän sakon saaneen Finnish Chemicalsin liikevaihtoon ETA:n natriumkloraattimarkkinoilla. Komissio ei ole myöskään ottanut riittävällä tavalla huomioon Arkeman pientä, yhdeksän prosentin osuutta natriumkloraattimarkkinoista suhteessa EKA:n viisi kertaa suurempaan ja Finnish Chemicalsin kolme kertaa suurempaan markkinaosuuteen. Kantaja huomauttaa tästä lisäksi, että Arkema Francen sekä Aragonesasin ja Solvayn markkinaosuudet eroavat toisistaan ainoastaan neljä prosenttiyksikköä.

323 Kolmanneksi kantaja väittää, että sille Arkema Francen kanssa yhteisvastuullisesti määrätyssä sakossa ei ole otettu riittävästi huomioon sitä, että Arkema Francen osallistuminen kyseiseen rikkomiseen oli EKA:ta ja Finnish Chemicalsia vähäisempää.

324 Komissio kiistää nämä väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

325 Ensiksi kantajan väite, jonka mukaan sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon perusmäärää pyöristettiin alaspäin huomattavasti vähemmän kuin Finnish Chemicalsille ja EKA:lle määrätyn sakon perusmäärää, on täsmälleen identtinen kahdeksannen perusteen kuudennen väitteen kanssa (ks. edellä 279 kohta). Se on näin ollen hylättävä perusteettomana edellä 305–308 kohdassa jo esitetyistä syistä, joiden perusteella todettiin lähinnä, että menetelmää kyseisen sakon perusmäärän pyöristämiseksi alaspäin oli sovellettu johdonmukaisesti kaikkiin riidanalaisessa päätöksessä määrättyjen seuraamusten kohteina olleisiin yrityksiin ja että kyseinen menetelmä oli objektiivisesti perusteltu.

326 Toiseksi on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se ei ole ottanut riittävällä tavalla huomioon yhtäältä Arkema Francen vähäistä liikevaihtoa ETA:n natriumkloraattimarkkinoilla suhteessa EKA:n ja Finnish Chemicalsin liikevaihtoon ja toisaalta Arkema Francen pientä markkinaosuutta kyseisillä markkinoilla.

327 Yhtäältä on todettava, ettei kantaja ole esittänyt perusteita tai todisteita, joilla se pyrkisi osoittamaan, että komissio on soveltanut suuntaviivoja syrjivästi riidanalaisessa päätöksessä niiden seikkojen perusteella, jotka se otti huomioon kantajalle ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrittämisessä. Toisaalta Arkema Francelle ja kantajalle sekä yhteisvastuullisesti EKA:lle ja Akzo Nobelille sekä ELSA:lle ja Finnish Chemicalsille määrättyjen sakkojen määrät eroavat toisistaan merkittävästi, vaikka Arkema Francen osuus ETA:n natriumkloraattimarkkinoista oli pienempi kuin EKA:n ja Finnish Chemicalsin, sen vuoksi, että EKA ja Akzo Nobel vapautettiin sakosta kokonaan ja että Finnish Chemicalsin, jonka sakkoa alennettiin

50 prosenttia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisesti, liikevaihdon 10 prosentin katto oli lähes puolet pienempi kuin kantajan (ks. riidanalaisen päätöksen 524 ja 552 perustelukappaleen taulukot).

328 Kolmanneksi kantajan väitteestä, jonka mukaan komission sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määräämässä sakossa ei oteta riittävällä tavalla huomioon, että Arkema Francen osallisuus rikkomiseen oli EKA:ta ja Finnish Chemicalsia vähäisempää, on syytä huomauttaa, ettei kantaja ensinnäkään esitä kirjelmissään perusteita tai todisteita tämän väitteen tueksi, eikä se myöskään kiistä komission riidanalaisen päätöksen 536 perustelukappaleessa esittämiä perusteita, joilla hylätään kantajan tästä esittämät väitteet ja joiden mukaan erityisesti ”[kantaja] jatkoi tiivistä yhteydenpitoa kilpailijoihinsa koko kartelliin osallistumisen ajan” ja ”jo nämä alustavat yhteydenotot osoittavat sen osallistuneen aktiivisesti [kyseisiin] kilpailunvastaisiin sopimuksiin”, ja että kantajan väite siitä, että ”se ei voinut pienen markkinaosuutensa vuoksi toimia välittäjänä EKA:n ja Finnish Chemicalsin välillä, osoitetaan selvästi vääräksi [riidanalaisessa päätöksessä] esitettyjen esitetyn näytön perusteella”.

329 Kantajan kolmas väite ja koko yhdeksäs kanneperuste on näin ollen hylättävä perusteettomina.

Kuudes väite, joka koskee vuoden 2002 yhteistyötiedonannon noudattamatta jättämistä

330 Kantaja väittää pääasiallisesti, että komissio on tehnyt oikeudellisia virheitä ja tosiseikkoja koskevia virheitä, kun se ei ole myöntänyt kantajalle alennusta sakon määrään vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella. Tämä peruste jakautuu kahteen osaan.

Ensimmäinen osa, joka koskee kieltäytymistä alentamasta sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella

– Asianosaisten lausumat

331 Kantaja väittää, että komissio on jättänyt noudattamatta vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa, kun se ei ole alentanut sille ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrää siksi, että viimeksi mainittu ei esittänyt riittäviä todisteita. Kantaja väittää tässä yhteydessä, että koska tämä tiedonanto sitoo komissiota, komissiolla ei ole oikeutta kieltäytyä abstraktisti tai ”oikukkaasti” ilman perusteluja kantajalle määrätyn kahden sakon kaikenlaisesta alentamisesta.

332 Kantaja väittää ensiksi, että kuten riidanalaisen päätöksen 554, 561, 581 ja 584 perustelukappaleista käy ilmi, on kiistatonta, että Arkema France toimitti EKA:n jälkeen ensimmäisenä yrityksenä todisteita kartellista.

333 Kantajan mukaan toiseksi riidanalaisen päätöksen varsinaisista perusteluista käy ilmi, että, toisin kuin komissio arvioi riidanalaisen päätöksensä 568–580 perustelukappaleissa, komissio näytti kyseisen rikkomisen toteen Arkema Francen hankkimien todisteiden perusteella. Kantaja viittaa tässä yhteydessä riidanalaisen päätöksen 38 ja 46 perustelukappaleeseen ja 63, 76 perustelukappaleeseen ja alaviitteeseen 116, 94 perustelukappaleeseen ja alaviitteeseen 136, 98 perustelukappaleeseen ja alaviitteeseen 142, 243 ja 251 perustelukappaleeseen ja alaviitteeseen 302 sekä 254, 255, 259, 260, 273, 314, 344, 355, 589, 593 ja 594 perustelukappaleeseen ja alaviitteeseen 118, 259, 293, 337, 540 ja 542. Kantaja väittää lisäksi, että Arkema Francen toimittamien todisteiden avulla voitiin vahvistaa kyseiseen rikkomiseen liittyviä seikkoja, kuten riidanalaisen päätöksen 568, 569, 571–573, 575 ja 576 perustelukappaleesta käy ilmi.

Lisäksi riidanalaisen päätöksen 344 perustelukappaleen alusta käy kantajan mukaan ilmi, että Aragonesas katsoi Arkema Francen toimittamien tietojen tuoneen merkittävää lisäarvoa.

334 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

335 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on jättänyt noudattamatta vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa, kun se ei alentanut Arkema Francen sakkoa 30–50 prosenttia, vaikka se oli sakosta vapautetun EKA:n jälkeen ensimmäinen yritys, joka toimitti komissiolle merkittävää lisäarvoa tuovia todisteita.

336 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 20 kohdan mukaan ”yritykset, jotka eivät täytä [sakoista vapauttamisen] edellytyksiä, voivat saada lievennystä sakkoihin, jotka olisi määrätty muussa tapauksessa”.

337 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdan mukaan ”[sakkojen lieventämiseksi tiedonannon 20 kohdan perusteella] yrityksen on toimitettava komissiolle epäillystä kilpailusääntöjen rikkomisesta todisteita, joilla on merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa jo oleviin todisteisiin, ja sen on lopetettava osallistumisensa epäiltyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen viimeistään siinä vaiheessa, kun se toimittaa todisteet”.

338 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisessä alakohdassa on määrätty kolme vaihteluväliä, joiden mukaisesti sakkoja alennetaan. Yrityksellä, joka ensimmäisenä täyttää tiedonannon 21 kohdan mukaiset edellytykset, on oikeus 30–50 prosentin alennukseen sakosta, toisella yrityksellä 20–30 prosentin alennukseen ja seuraavilla yrityksillä enintään 20 prosentin alennukseen sakosta.

339 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan toisessa alakohdassa todetaan, että ”sakkojen lievennyksen tason ratkaisemiseksi kussakin näistä ryhmistä komissio ottaa huomioon sen, minä ajankohtana [tiedonannon] 21 kohdan mukaiset edellytykset täyttävät todisteet toimitettiin ja missä määrin ne sisälsivät lisäarvoa” ja että ”komissio voi myös ottaa huomioon yrityksen todisteiden toimittamispäivän jälkeisen yhteistyön laajuuden ja jatkuvuuden”.

340 Oikeuskäytännön mukaan komissiolla on sakkojen laskentatavassa laaja harkintavalta, ja se voi ottaa tässä yhteydessä huomioon lukuisia tekijöitä, joihin kuuluu kyseessä olevien yritysten yhteistyö komission yksiköiden toteuttaman tutkimuksen aikana. Komission on tässä yhteydessä suoritettava monimutkaisia tosiseikkoja koskevia arvioita, kuten arvioita, jotka koskevat mainittujen yritysten yhteistyötä (asia C-328/05 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, Kok., s. I-3921, 815 kohta ja yhdistetyt asiat T-456/05 ja 457/05, Gütermann ja Zwicky v. komissio, tuomio 28.4.2010, Kok., s. II-1443, 219 kohta).

341 Kun kyse on kartellin jäsenten tekemän yhteistyön arvioinnista, ainoastaan komission tekemä ilmeinen arviointivirhe voi olla arvostelun kohteena, koska komissiolla on laaja harkintavalta, kun se arvioi yrityksen yhteistyön laatua ja hyödyllisyyttä muun muassa suhteessa muiden yritysten myötävaikutukseen asian selvittämisessä (edellä 340 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomion 88 kohta). On myös

muistettava, että vaikka komission on perusteltava ne syyt, joiden nojalla se katsoo, että yritysten yhteistyötä koskevan tiedonannon puitteissa toimittamat seikat merkitsevät myötävaikutusta, joka oikeuttaa tai ei oikeuta määrättävän sakon alentamiseen, on sitä vastoin yritysten, jotka haluavat riitauttaa komission tältä osin tekemän päätöksen, tehtävänä osoittaa, että komissio ei olisi ilman tällaisia yritysten vapaaehtoisesti toimittamia tietoja voinut näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkomisen olennaista osaa ja siis tehdä päätöstä, jossa määrätään sakkoja (edellä 60 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomion 297 kohta).

342 Lisäksi sakkojen alentaminen kilpailulainsäädännön rikkomiseen osallistuneiden yritysten komission kanssa tekemän yhteistyön vuoksi perustuu näkemykseen siitä, että tällainen yhteistyö helpottaa komission tehtävää sen pyrkiessä toteamaan rikkomisen olemassaolon ja – tarvittaessa – saamaan sen loppumaan (edellä 45 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 399 kohta ja asia T-338/94, Finnboard v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1617, 363 kohta). Kun alennuksen olemassaolon syy otetaan huomioon, komissio ei voi sivuuttaa annettujen tietojen hyödyllisyyttä, jota on välttämättä tarkasteltava suhteessa sen hallussa jo oleviin todisteisiin (edellä 340 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Gütermann ja Zwicky v. komissio, tuomion 220 kohta).

343 Oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että kun yritys yhteistyön puitteissa pelkästään vahvistaa – epätäsmällisemmin eikä yhtä nimenomaisesti – tietyt sellaisista tiedoista, jotka jokin toinen yritys on jo toimittanut ollakseen yhteistyössä komission kanssa, sen yhteistyön asteen – vaikka siitä saattaa olla komissiolle tiettyä hyötyä – ei voida katsoa olevan rinnastettavissa nämä tiedot ensimmäisenä toimittaneen yrityksen yhteistyön asteeseen. Lausunto, jossa pelkästään tietyssä määrin vahvistetaan komissiolla jo oleva lausunto, ei nimittäin helpota komission tehtävää merkittävästi. Siten sen vuoksi ei olisi perusteltua alentaa sakkoa yhteistyön perusteella (ks. vastaavasti asia T-44/00, Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2223, 301 kohta; asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, 455 kohta;

jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen Danone-tuomio, ja edellä 340 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Gütermann ja Zwicky v. komissio, tuomion 222 kohta).

344 Sakkoa ei myöskään voida alentaa sen perusteella, että yritys on tehnyt asian tutkinnassa yhteistyötä, silloin, kun kyseinen yhteistyö ei ole mennyt pitemmälle kuin yritykselle asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla kuuluvista velvollisuuksista on seurannut (ks. vastaavasti asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-907, 341 ja 342 kohta ja edellä 343 kohdassa mainittu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen Danone-tuomio, tuomion 451 kohta).

345 Käsiteltävässä asiassa on aluksi todettava yhtäältä olevan riidatonta, kuten riidanalaisen päätöksen 561 perustelukappaleesta ilmenee, että Arkema France oli EKA:n jälkeen toinen yritys, joka esitti vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuvan hakemuksen. Näin ollen on tutkittava, ilmeneekö kantajan luettelemista ja edellä 333 kohdassa esitetyistä riidanalaisen päätöksen perustelukappaleista, että Arkema France toimitti komissiolle todisteita, joilla on vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua merkittävää lisäarvoa.

346 Ensiksi kantajan väitteestä, jossa esitetään lähinnä, että kantajan sakkoa olisi pitänyt alentaa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisesti, koska kantaja toimitti ensimmäisenä yrityksenä riidanalaisen päätöksen 38, 46, 344, 355 ja 589 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 62 esitetyt tiedot, on syytä todeta, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, ettei näillä tiedoilla ollut merkittävää lisäarvoa.

347 Riidanalaisen päätöksen 38 ja 46 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 63 on huomautettava, että ne koskevat Arkema Francen toimittamia tietoja tämän

tuotantokapasiteetista ja myyntiarvosta sekä ETA:n natriumkloraattimarkkinoilla toimivien yritysten markkinaosuuksista. Koska nämä tiedot eivät edellä 344 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti mene pitemmälle kuin Arkema Francelle asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla kuuluvista velvollisuuksista on seurannut, niillä ei voida katsoa olevan merkittävää lisäarvoa.

348 Riidanalaisen päätöksen 344 perustelukappaleesta on huomautettava, että komissio viittaa siinä Aragonesasin esittämään väitteeseen, jonka mukaan ”komission esittämät todisteet perustuvat keskeisiltä osiltaan EKA:n, Finnish Chemicalsin ja [Arkema Francen] [vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisesti] esittämiin hakemuksiin”. Tästä on pantava merkille, että vaikka komissio viittaa kyseisessä perustelukappaleessa pelkästään Aragonesasin esittämään näkemykseen, sen ei voida katsoa merkitsevän, että komissio tunnustaa, että Arkema Francen komissiolle toimittamilla tiedoilla on merkittävää lisäarvoa tai että komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen sulkiessaan pois sen mahdollisuuden, että Arkema Francen toimittamilla tiedoilla voisi olla merkittävää lisäarvoa.

349 Riidanalaisen päätöksen 355 perustelukappaleessa komissio toteaa pääasiallisesti, että ”toteamuksia, jotka ovat vastoin toteajan etuja, on lähtökohtaisesti pidettävä erityisen luotettavina todisteina”. Tästä on todettava, ettei komission tällaisesta yleisluonteisesta arviosta voida päätellä, että Arkema Francen toimittamat tiedot ovat käsiteltävässä asiassa helpottaneet merkittävästi komission tehtävää ja auttaneet sitä vahvistamaan rikkomiseen liittyvät tosiseikat ja että niillä näin ollen olisi merkittävä lisäarvo.

350 Riidanalaisen päätöksen 589 perustelukappaleessa komissio toteaa, että ”Finnish Chemicalsin toimittamien todisteiden arvon määrittämisessä on korostettava, että silloin, kun [Finnish Chemicals] otti yhteyttä komissioon, [viimeksi mainitulla] oli jo hallussaan EKA:n, Finnish Chemicalsin (vastauksessaan 10.9.2004 esitettyyn tietopyyntöön siltä osin kuin [Finnish Chemicals] ei mennyt sille esitettyä pyyntöä pitemmälle) ja [Arkema Francen] toimittamaa vakuuttavaa näyttöä”. Tästä on huomautettava, että vaikka kyseisen perustelukappaleen sanamuotoa voitaisiin tulkita siten, että komissio on katsonut Arkema Francen toimittaneen ”vakuuttavaa näyttöä”, tätä tulkintaa ei voitaisi puoltaa käsiteltävässä asiassa, kun otetaan huomioon asiayhteys, jossa komissio on tehnyt tämän arvioinnin ja komission toisaalla riidanalaisessa päätöksessä esittämät toteamukset. Ensinnäkin siltä osin kuin kyseinen komission arvio esitettiin Finnish Chemicalsin toimittamien tietojen lisäarvon arvioinnin yhteydessä, sillä on tarkoitetaan, että komission on jo saatavilla olevan asiakirja-aineiston tietojen perusteella tutkittava sitä, onko Finnish Chemicalsin toimittamilla tiedoilla merkittävää lisäarvoa, eikä sillä tarkoiteta, että Arkema Francen toimittamilla tiedoilla on merkittävää lisäarvoa. Lisäksi kyseisellä arviolla ei kyseenalaisteta komission riidanalaisen päätöksen 561–580 perustelukappaleessa esittämiä toteamuksia, joiden mukaan kaikki kantajan ja Arkema Francen riidanalaisessa päätöksessä esittämät väitteet siitä, että Arkema Francen toimittamilla tiedoilla oli merkittävää lisäarvoa, on hylättävä. Lopuksi komission riidanalaisen päätöksen 589 perustelukappaleessa tekemä arvio ei joka tapauksessa osoita, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen katsoessaan, ettei Arkema Francen toimittamilla tiedoilla ollut merkittävää lisäarvoa.

351 Toiseksi riidanalaisen päätöksen 76, 254, 255, 259 ja 273 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 116 ja 337, joihin kantaja viittaa, on todettava, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, ettei kyseisillä tiedoilla ollut merkittävää lisäarvoa.

352 Riidanalaisen päätöksen 76 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 116 on alkuun todettava, että komissio kuvailee siinä yleisesti kartellin toimintaa, jolle oli ominaista erityisesti ”kahden- tai monenvälisiin kokouksiin ja puhelinkeskusteluihin perustunut tiivis yhteydenpito, joka ei kuitenkaan noudattanut erityistä kaavaa”. Komissio lisää, että ”[Arkema Francen] mukaan luettelo yhteisistä asiakkaista ja myyntimääristä, joita kullakin kartelliin kuuluvalla natriumkloraatin valmistajalla oli lupa niille toimittaa, oli laadittu heti kartellin alussa” ja että ”[Arkema France] ei kuitenkaan ole esittänyt kyseessä olevaa luetteloa komissiolle”. Sen lisäksi, että sakoista vapauttamista koskevasta EKA:n suullisesta hakemuksesta käy ilmi, että se oli jo toimittanut tietoja komissiolle kyseisten yritysten välisestä yhteydenpidosta, tällä tiedolla, jota Arkema France ei ole tukenut asiakirjatodisteilla, ei ollut merkittävää lisäarvoa edellä 343 kohdassa mainitun oikeuskäytännön perusteella.

353 Toiseksi riidanalaisen päätöksen 254 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 305 komissio toteaa päätöksessä lisäksi Arkema Francen ilmoittaneen, että ”[sen edustaja L] uskoo muistavansa Finnish Chemicalsin ja [Arkema Francen] välisen kokouksen, jossa pyrittiin selvittämään, miksi [asiakkaana ollutta] MODO:ta koskevia jakosääntöjä ei enää noudatettu” ja että ”tässä kokouksessa, joka [L]:n mielestä pidettiin vuoden 1999 ensimmäisellä vuosineljänneksellä Suomessa, Finnish Chemicals ilmoitti, että siitä oli tullut [MODO]:n yksinomainen toimittaja sen emoyhtiön MODO:n kanssa tekemän sopimuksen johdosta, ja rikkoi siten EKA:n, Finnish Chemicalsin ja [Arkema Francen] tämän asiakkaan osalta voimassa olevaa sopimusta”. Tästä on todettava, että riidanalaisen päätöksen 255 perustelukappaleessa komissio toteaa lisäksi, että ”kun MODO:n ja Finnish Chemicalsin välinen sopimus kuitenkin tehtiin vasta syyskuussa 1999, komissio katsoo, että [L] on sekoittanut päivämäärät ja paikat ja tarkoittaa todellisuudessa 9.11.1999 Kööpenhaminassa pidettyä kokousta”. Sen lisäksi, että kantajan antamat suulliset tiedot ovat sen itsensä mukaan epävarmoja (”[L] uskoo muistavansa”) ja epätarkkoja, on näin ollen joka tapauksessa todettava, että komissio toteaa nimenomaisesti riidanalaisen päätöksen 255 perustelukappaleessa, että nämä tiedot ovat virheellisiä, mitä kantaja ei myöskään kiistä. Tästä on todettava, ettei komissio

ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä sulkiessaan pois sen mahdollisuuden, että tällaisella tiedolla voisi olla merkittävää lisäarvoa.

354 Riidanalaisen päätöksen 259 perustelukappaleessa komissio viittaa Arkema Francen edustajan L:n matkakulutositteisiin, jotka käsittävät vuoden 1999 loka–joulukuun ja jotka Arkema France on toimittanut komissiolle. Tässä perustelukappaleessa todetaan näiden asiakirjojen sisältävän myös maininnan ”15/12 EKA Roissy” ja Arkema Francen päätelleen, että ”tämä maininta saattaa viitata EKA:n edustajien kanssa Pariisissa Roissy-Charles-de-Gaullen lentokentällä 15.12.1999 pitämään kokoukseen”. On syytä huomauttaa komission todenneen kyseisessä perustelukappaleessa, ettei EKA muista tätä kokousta. Komissio ei näin ollen ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, ettei tällä tiedolla, josta Arkema France ei ole varma ja jota ei ole vahvistettu, ole merkittävää lisäarvoa. Tässä yhteydessä on korostettava, että se seikka, ettei komissio sisällyttänyt Roissy-Charles-de-Gaullen lentokentällä pidettyä kokousta kartelliin liittyvien kokousten ja puhelujen luetteloon (ks. riidanalaisen päätöksen liite 1), vahvistaa sen, ettei tällä tiedolla ollut merkittävää lisäarvoa.

355 Riidanalaisen päätöksen 273 perustelukappaleessa komissio täsmentää, että Arkema France on tehnyt selkoa EKA:n, Finnish Chemicalsin ja Arkema Francen välillä ”keväällä 2000” pidetystä kokouksesta. On kuitenkin huomattava, että komissio toteaa kyseisessä perustelukappaleessa myös, ettei EKA eikä Finnish Chemicals ole vahvistanut kokouksen pitämistä. Lisäksi komissio toteaa, että EKA:n toimittamien tietojen ja riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleessa esitettyjen tietojen perusteella voidaan olettaa, että kyse on 9.2.2000 pidetystä kokouksesta. Sen lisäksi, että Arkema Francen toimittamat tiedot ovat epävarmoja, komissio on huomauttanut eikä kantaja ole sitä kiistänyt, etteivät muut seikat tukeneet näitä tietoja siten, että komissio olisi voinut näyttää ne toteen. Tästä on todettava, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä

arviointivirhettä sulkiessaan pois sen mahdollisuuden, että tällä tiedolla olisi merkittävää lisäarvoa.

356 Komissio täsmentää edelleen riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 337 kyseisen päätöksen 284 perustelukappaleen sisältöä, jossa komissio toteaa erityisesti, että ”vaikka joitakin puhelinkeskusteluja ja kokouksia pidettiin vielä tammi- ja helmikuussa 2000 – –, yhteistyö ei enää palautunut tavanomaiselle tasolle, johon kuuluivat pääasiassa myyntimäärien jakamiseen tähtäävät toimet, keskinäisen luottamuksen häviämisen ja muiden kilpailijoiden eri lausunnoissaan mainitsemien tähän liittyvien syiden vuoksi.” Komissio huomauttaa riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 337 kartellin päättymispäivästä, että ”EKA ja [kantaja] viittaavat omiin sisäisiin [kilpailusääntöjen noudattamista koskeviin] ohjelmiinsa, jotka EKA otti käyttöön vuonna 1999 ja kantaja vuonna 2000”, kun taas ”Finnish Chemicals ilmoittaa, että suhteet kilpailijoihin eivät ole enää voimassa MODO:n kanssa tehdyn sopimuksen jälkeen”. Tästä on lisäksi pantava merkille, että komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 575 perustelukappaleessa, että Arkema Francen edustaja L ”vahvisti ainoastaan EKA:n lausunnon, joka koski [kilpailusääntöjen noudattamista koskevien] ohjelmien käyttöönoton vaikutusta, eikä esittänyt tältä osin uusia todisteita”. Lisäksi komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 593 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 540, että ”silloin, kun se sai Finnish Chemicalsilta vastauksen tietopyyntöön ja [yhteistyö]pyyntöön, sen asiakirja-aineisto sisälsi jo kahdelta riippumattomalta lähteeltä [EKA:lta ja Arkema Francelta] saatuja tietoja, joiden mukaan rikkominen ei ollut päättynyt ennen kevättä 2000”. Komissio täsmentää riidanalaisen päätöksen 594 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 542, että ”se oli jo [EKA:n] toteamuksesta päätellyt”, että EKA oli irtaantunut kartellista keväällä 2000.

357 Edellä 356 kohdassa mainittujen komission riidanalaisessa päätöksessä esittämien toteamusten valossa on katsottava, että kyseisillä Arkema Francen esittämillä tiedoilla ei ollut merkittävää lisäarvoa silloin, kun ne toimitettiin komissiolle. Arkema Francen

toimittamat tiedot, joiden mukaan kartelli olisi päättynyt kilpailusääntöjen noudattamista koskevien ohjelmien käyttöönoton jälkeen, eivät ole riittävän tarkkoja sen täsmällisen päivämäärän osalta, jonka komissio on ottanut huomioon todetakseen rikkomisen päättymisen, eli 9.2.2000 [ks. riidanalaisen päätöksen 2 artiklan e alakohta], ja tämän lisäksi komissio on – kuten riidanalaisen päätöksen 290 perustelukappaleesta ilmenee – voinut EKA:n esittämien täsmennysten pohjalta osoittaa, että rikkominen oli päättynyt 9.2.2000 pidettyyn ammattijärjestö CEFIC:n kokoukseen.

358 Kolmanneksi riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 196, 98 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 142, 243 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 293, 251 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 302, 260 perustelukappaleesta, 593 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 540, 594 perustelukappaleesta ja alaviitteestä 542 sekä alaviitteestä 118 ja 259 on todettava, että niissä viitataan joko tietoihin, jotka riidanalaisen päätöksen mukaan olivat jo komission hallussa silloin, kun Arkema France jätti vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuvan hakemuksensa, tai tietoihin, jotka eivät olleet riittävän täsmällisiä tai perusteltuja, jotta komissio olisi voinut vahvistaa rikkomisen tosiseikat niiden avulla, taikka tietoihin, jotka komissio saattoi hankkia asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan mukaisesti.

359 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 136, että ”Finnish Chemicalsin mukaan SAS Royal -hotellissa Kööpenhaminassa pidettiin 17. toukokuuta [1995] kokous, johon osallistuivat [EKA, Finnish Chemicals ja Arkema France]”. Komissio huomauttaa tässä yhteydessä, että Arkema Francen edustajan D:n matkakulutositteet vahvistivat tämän osallistuneen kokoukseen. Tästä on yhtäältä todettava, että komissio on riidanalaisen päätöksen 95 ja 96 perustelukappaleessa vahvistanut tämän kokouksen pitämisen Finnish Chemicalsin esittämien todisteiden perusteella, mitä kantaja ei kiistä. Komissio itse asiassa täsmentää riidanalaisen päätöksen 96 perustelukappaleessa, että Finnish Chemicalsin edustajan S:n 17.5.1995

pidetystä kokouksesta tekemät muistiinpanot ”osoittavat [Arkema Francen] osallistuneen kartelliin”. Toisaalta on joka tapauksessa todettava, että pelkästään Arkema Francen edustajan matkakulutositteiden, joiden avulla voidaan varmistaa tämän osallistuminen kyseiseen kokoukseen, toimittaminen on yhteistyötä, joka ei edellä 344 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti ole mennyt pitemmälle kuin kyseiselle yritykselle asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla kuuluvista velvollisuuksista on seurannut. Komissio ei näin ollen ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, ettei Arkema Francen tässä yhteydessä esittämillä todisteilla ole merkittävää lisäarvoa.

360 Riidanalaisen päätöksen 98 perustelukappaleesta ja alaviitteestä nro 142 komissio toteaa nimenomaisesti, että ”EKA ilmoittaa myös, että vuoden 1995 tienoilla päätettiin yhdessä Finnish Chemicalsin ja [Arkema Francen] kanssa ’tehdä merkittävä hinnankorotus, joka toimi’ Portugalin osalta escudon arvon alenemisen vuoksi” ja että ”EKA:n esittämät todisteet osoittavat, että vuonna 1995 yritys nosti portugalilaisilta asiakkailta perimiään hintoja 31 prosenttia ja 44 prosenttia vuoden 1993 hintoihin nähden”. Komissio toteaa lisäksi, että ”[Arkema France] ilmoittaa myös vuonna 1995 tehdystä onnistuneesta hinnankorotuksesta”. Riidanalaisen päätöksen tekstistä ilmenee siis, että tästä vuonna 1995 tehdystä hinnankorotuksesta päätettiin EKA:n suullisesti antamien tietojen ja sen toimittamien asiakirjojen perusteella, mitä kantaja ei kiistä. Näin ollen vaikka Arkema Francen suullisesti esittämät tiedot vahvistavat EKA:n tiedot, on komission tapaan huomautettava, ettei tällä tiedolla voida edellä 343 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön perusteella katsoa olevan merkittävää lisäarvoa, koska Arkema France ei ole esittänyt hinnankorotuksesta uusia yksityiskohtaisia tietoja EKA:n toimittamiin tietoihin nähden.

361 Riidanalaisen päätöksen 243 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 293 komissio toteaa, että ”EKA ja [Arkema France] ovat lausunnoissaan ilmoittaneet, että niiden edustajat pitivät kokouksen helmi- tai maaliskuussa 1999” ja että ”[Arkema France] vahvisti, että [W.] toimi EKA:n edustajana tässä kokouksessa”. Tästä on todettava,

että komissio toistaa kyseisessä perustelukappaleessa nimenomaisesti EKA:n suullisesti antamat tiedot. Lisäksi on huomautettava komission todenneen riidanalaisen päätöksen 245 perustelukappaleessa niin ikään, että ”vaikka kokouksen pitämisestä ei voida olla täysin varmoja, komissio pitää todennäköisenä sitä, että kilpailijoiden välillä on käyty keskusteluja EKA:n kuvaamalla tavalla”. Komissio katsoo näin ollen, eikä kantaja ole sitä kiistänyt, että sen lisäksi, että komissio sai tietää kyseisestä kokouksesta ja sen sisällöstä ainoastaan EKA:n toimittamien tietojen perusteella, rikkomisen tosiseikkoja ei voida varmuudella vahvistaa kyseisen tiedon perusteella. Näin ollen on todettava, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä sulkiessaan pois sen mahdollisuuden, että Arkema Francen toimittamilla tiedoilla voisi olla tältä osin merkittävää lisäarvoa.

362 Riidanalaisen päätöksen 251 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 302 komissio huomauttaa, että ”Finnish Chemicals ilmoitti komissiolle kokouksesta, joka pidettiin Kööpenhaminassa 9.11.1999” ja johon osallistuivat Arkema Francen ja Finnish Chemicalsin edustajat. Kyseisessä kohdassa täsmennetään lisäksi, että Arkema France ”on vahvistanut, että tällainen kokous pidettiin ja [että se] toimitti komissiolle [edustajansa L:n] matkakulutositteet, jotka osoittavat hänen saapuneen Kööpenhaminaan 9.11.1999”. Tästä on huomautettava yhtäältä, että pelkästään Arkema Francen edustajan matkakulutositteiden toimittaminen, mikä osoittaa edustajan osallistuneen kyseiseen kokoukseen, on yhteistyötä, joka ei edellä 344 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti ole mennyt pitemmälle kuin kyseisellä yritykselle asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla kuuluvista velvollisuuksista on seurannut. Toisaalta komissio toistaa riidanalaisen päätöksen 252 perustelukappaleessa Finnish Chemicalsin toimittamat täsmälliset tiedot, joista käy ilmi kyseisessä kokouksessa käytyjen keskustelujen sisältö, kun taas riidanalaisen päätöksen 254 perustelukappaleessa viitataan Arkema Francen kyseisestä kokouksesta esittämiin epätarkkoihin lausuntoihin. Lisäksi kyseisistä perustelukappaleista käy ilmi, ettei Arkema Francen toimittamilla tiedoilla voitu tukea komission asiakirja-aineiston seikkoja silloin, kun nämä tiedot toimitettiin, mutta Finnish Chemicalsin toimittamien tietojen perusteella komissio saattoi näyttää kyseiset seikat toteen. Näin ollen komissio ei ole tehnyt

ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, että näiltä Arkema Francen toimittamilta tiedoilta puuttui merkittävä lisäarvo.

363 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 260 perustelukappaleessa, että ”Finnish Chemicals on todennut [edustajansa S:n välityksellä], että [Arkema Francen] ja Finnish Chemicalsin edustajat tapasivat toisen kerran 21.12.1999 – – Tukholmassa” ja että ”myös [Arkema Francen] toimittamat [L:n] matkakulutositteet vahvistavat tämän kokouksen.” Tästä on huomautettava, että sen lisäksi, ettei komissio ole näyttänyt tätä kokousta toteen Finnish Chemicalsin toimittamien tietojen perusteella, kuten kyseisestä perustelukappaleesta käy ilmi, sellaisten Arkema Francen edustajan pelkkien matkakulutositteiden toimittaminen, jotka vahvistavat tämän osallistuneen kyseiseen kokoukseen, on yhteistyötä, joka ei edellä 344 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti ole mennyt pitemmälle kuin kyseiselle yritykselle asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla kuuluvista velvollisuuksista on seurannut.

364 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 118, että ”[Arkema France] on vahvistanut EKA:n kuvaileman markkinoiden jakojärjestelmän ja korvausjärjestelmän olemassaolon”. Tästä on huomautettava, että sen lisäksi, että tämän perustelukappaleen mukaan komissio vahvisti rikkomisen tosiseikat EKA:n suullisen lausunnon perusteella, mitä kantaja ei kiistä, pelkästään tämän tiedon suullisen ja epävarman varmistamisen ei voida katsoa antavan merkittävää lisäarvoa, kuten edellä 343 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä käy ilmi.

365 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 207 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 259, että ”on huomattava, että niiden Finnish Chemicalsin ja [Arkema Francen] käymien keskustelujen yhteydessä, jotka koskivat MODO-nimistä [asiakasta], [L] soitti [B]:lle (Finnish Chemicalsin ranskalaisen maahantuojan Quadrimexin

edustaja) keskustellakseen [Arkema Francen] menettämistä määristä" ja että "näissä 2. ja 5.10.1998 käydyissä puhelinkeskusteluissa [L] moitti skandinaavien aggressiivisuutta ja vaati [Arkema Francelle] määrällistä korvausta". Riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 257 mainituista asiakirjoista ja saman päätöksen 4.3.1.20 kohdasta, joka on otsikoitu "1998 – MODO-nimistä asiakasta koskeva kiista", ilmenee, että komissio käytti pelkästään Finnish Chemicalsin sille toimittamia tietoja määrittäessään täsmällisesti kilpailijoiden välisen yhteydenpidon, joka koski toimituksia MODO:lle, näiden yhteydenottojen ajankohdat ja jaetut määrät komissio on tukeutunut kokonaan Finnish Chemicalsin sille toimittamiin tarkkoihin tietoihin. Komissio ei siis ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä sulkiessaan pois sen mahdollisuuden, että kantajan tässä yhteydessä toimittamilla tiedoilla olisi merkittävää lisäarvoa.

366 Neljänneksi riidanalaisen päätöksen 568, 569, 571–573, 575 ja 576 perustelukappaleesta, joihin kantaja viittaa, käy ilmi, että komissiolla oli nämä "kahdesta lähteestä" saamansa tiedot hallussaan sillä hetkellä, jona Arkema France toimitti ne (riidanalaisen päätöksen 568 perustelukappale), että Arkema France "oli vahvistanut jakamista koskevan järjestelmän olemassaolon yleisin sanamuodoin, mutta ei [ollut] toimittanut siltä ajankohdalta, jota tosiseikat koskevat, mitään kirjallisia todisteita, joiden perusteella komission olisi ollut helpompi näyttää toteen kyseessä olevat tosiseikat" (riidanalaisen päätöksen 569 perustelukappale), että Arkema Francen toimittamat tiedot sen yhteyksistä kilpailijoihinsa olivat "perusluonteisia eikä komissio voinut niiden perusteella vahvistaa kyseisiä seikkoja" (riidanalaisen päätöksen 571 perustelukappale), että vuosina 1993–1995 tehtyjä hinnankorostuksia koskevat tiedot vahvistivat komissiolla jo hallussa olleet tiedot "erittäin yleisin sanamuodoin" (riidanalaisen päätöksen 572 perustelukappale), että MODO-nimisen asiakkaan hankintoja koskevat tiedot "oli jo vahvistettu EKA:n toimittamien asiakirjojen perusteella" (riidanalaisen päätöksen 573 perustelukappale), että Arkema France "vahvisti ainoastaan EKA:n lausunnon, joka koski kilpailusääntöjen noudattamista koskevien ohjelmien käyttöönoton vaikutusta, eikä esittänyt tältä osin uusia todisteita" (riidanalaisen päätöksen 575 perustelukappale) ja että komission arvio, jossa se toteaa, että "vaikka [Arkema France]

on pystynyt vahvistamaan tietyt kartellin toimintaan liittyvät näkökohdat hyvin yleisluonteisesti, se ei ole tehnyt sitä tavalla, joka voisi parantaa tuntuvasti komission mahdollisuuksia näyttää rikkominen toteen" (riidanalaisen päätöksen 579 perustelukappale). Näin ollen on todettava, ettei missään näistä perustelukappaleista todeta, että Arkema Francen toimittamilla tiedoilla olisi merkittävää lisäarvoa.

367 Edellä esitetyn perusteella on todettava, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se ei alentanut Arkema Francelle määrättyä sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella. Kymmenennen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Toinen osa, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

368 Kantaja väittää, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se ei antanut Arkema Francelle, toisin kuin Finnish Chemicalsille, mitään "tunnustusta" sen komissiolle toimittamista tiedoista, joista komissio on kuitenkin todennut riidanalaisen päätöksen 568, 569, 571, 572, 573, 575 ja 576 perustelukappaleessa, että se saattoi niiden perusteella vahvistaa rikkomisen tosiseikat. Tämä erilainen kohtelu lisää kantajalle määrätyn sakon määrää, vaikka kantajan ja Arkema Francen sakon

määrää olisi pitänyt alentaa 30–50 prosenttia suhteessa kyseisille yrityksille ja erityisesti Finnish Chemicalsille määrättyihin sakkoihin.

369 Komissio kiistää nämä väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

370 Kantaja väittää lähinnä, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se on alentanut Finnish Chemicalsille, muttei Arkema Francelle, määrättyä sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella.

371 Edellä 196 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei kohdella eri tavalla ja että erilaisia tilanteita ei kohdella samalla tavalla, ellei tällaista eroa voida objektiivisesti perustella.

372 Siltä osin kuin käsiteltävässä asiassa yhtäältä todettiin kymmenennen perusteen ensimmäisen osan tarkastelussa (ks. edellä 367 kohta), ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, ettei Arkema Francen toimittamilla todisteilla ollut merkittävää lisäarvoa, ja toisaalta kantaja ei kiistä komission tästä tekemää arviointia, jonka mukaan Finnish Chemicalsin toimittamilla tiedoilla sen sijaan oli merkittävää lisäarvoa, on todettava, etteivät Arkema France ja Finnish Chemicals olleet toisiinsa rinnastettavassa tilanteessa, kun tarkastellaan sakon määrän alentamista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella.

373 Näin ollen voidaan todeta, ettei kantaja ole osoittanut komission loukanneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun tämä ei alentanut Arkema Francelle määrättyä sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella.

374 Kymmenennen perusteen toisen osa ja siten koko kymmenes peruste sekä kantajan ensimmäinen vaatimus on hylättävä.

2. *Toissijainen vaatimus, joka koskee sakon määrän muuttamista*

Asianosaisten lausumat

375 Yhdennellätoista perusteellaan kantaja vaatii, että kantajalle määrätyt sakot kumotaan tai niitä alennetaan siinä tapauksessa, ettei unionin yleinen tuomioistuin kumoa riidanalaista päätöstä kantajan osalta.

376 Kantaja väittää ensinnäkin, että olisi epäoikeudenmukaista määrätä sille riidanalaisessa päätöksessä sakkoja saaneista yrityksistä korkein sakko, vaikka Arkema Francen on huomattavasti vähäisemmässä määrin vastuussa rikkomisesta kuin EKA ja Finnish Chemicals. Kantaja huomauttaa tässä yhteydessä, että rikkomisen kaksi päätekijää olivat EKA ja Finnish Chemicals, kuten riidanalaisen päätöksen perusteluista käy ilmi, ja että nimenomaan näiden kahden kilpailijan pohjoismaisten markkinoiden jakamisesta käymän kamppailun seurauksena muut kartelliin osallistujat, kuten Arkema France, ryhtyivät toimiin ja suojelemaan omia markkinoita toiminta-alueillaan.

377 Kantaja katsoo toiseksi, että unionin yleisen tuomioistuimen on harkintavaltaansa käyttäessään otettava huomioon yhtäältä se, että Arkema France osallistui EKA:ta ja Finnish Chemicalsia vähäisemmässä määrin rikkomiseen, ja toisaalta kantajan kahdeksannen perusteen ensimmäisen ja toisen väitteen (ks. edellä 267–273 kohta), yhdeksännen perusteen ensimmäisen ja toisen osan (ks. edellä 310–312 ja 320–323 kohta) ja kymmenennen perusteen (ks. edellä 331–333 ja 368 kohta) yhteydessä esittämät seikat.

378 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

379 Unionin tuomioistuinten komission kilpailuasioissa tekemiin päätöksiin kohdistamasta valvonnasta on muistutettava, että oikeuskäytännön mukaan unionin yleiselle tuomioistuimelle asetuksen N:o 1/2003 31 artiklassa EY 229 artiklan mukaisesti annettu täysi harkintavalta, joka merkitsee enemmän kuin pelkkää laillisuusvalvontaa, jota harjoitettaessa voidaan vain hylätä kumoamiskanne tai kumota kanteen kohteena oleva toimi, merkitsee sitä, että tämä tuomioistuin voi muuttaa riidanalaista toimea jopa silloin, kun sitä ei kumota, ja ottaa huomioon kaikki tosiseikat muuttaakseen esimerkiksi sakon määrää (ks. asia C-534/07 P, Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7415, 86 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

380 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo ensinnäkin vaatimuksesta, joka koskee kantajalle ja Arkema Francelle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrän muuttamista sen perusteella, ettei siinä otettu riittävästi huomioon Arkema Francen vähäisempää osallisuutta kartellissa suhteessa EKA:han ja Finnish Chemicalsiin, ettei sitä voida hyväksyä, koska, kuten edellä 328 kohdassa on todettu, kantaja ei esitä perusteita tai

todisteita, joilla voitaisiin osoittaa Arkema Francen vähäinen osallisuus konsernissa, mikä olisi peruste sille tässä yhteydessä määrätyn sakon määrän alentamiselle.

381 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo edellä esitettyjen perusteiden mukaisesti ja kantajan tästä esittämien muiden väitteiden puuttuessa toiseksi vaatimuksesta, joka koskee Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti ja kantajalle henkilökohtaisesti määrättyjen sakkojen määrän muuttamista kahdeksannen perusteen ensimmäisen ja toisen väitteen, yhdeksännen perusteen ensimmäisen ja toisen osan ja kymmenennen perusteen yhteydessä esitettyjen näkemysten perusteella, ettei perusteita tällaiselle alentamiselle ole.

382 Kantajan toinen vaatimus ja koko kanne on näin ollen hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

383 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian, se on velvoitettava komission vaatimuksen mukaisesti korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Elf Aquitaine SA velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Pelikánová Jürimäe Soldevila Fragoso

Julistettiin Luxemburgissa 17 päivänä toukokuuta 2011.

Allekirjoitukset

Sisällys

Asian tausta ..... II - 2160

Menettely ja asianosaisten vaatimukset ..... II - 2168

Oikeudellinen arviointi ..... II - 2170

1. Ensisijainen vaatimus, joka koskee riidanalaisen päätöksen kumoamista ..... II - 2170

Ensimmäinen peruste, jonka mukaan on rikottu rikkomista koskevan vastuun kohdentamisesta konsernissa annettuja sääntöjä ..... II - 2171

Ensimmäinen osa, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen asettaessaan kantajan vastuuseen kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta ..... II - 2171

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2171

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2173

Toinen osa, joka koskee yhtiöiden oikeudellisen ja taloudellisen autonomian periaatteen loukkaamista ..... II - 2181

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2181

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2183

Kolmas osa, jonka mukaan komissio on tehnyt virheen, koska sen riidanalaisessa päätöksessä esittämillä seikoilla ei vahvisteta ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa ..... II - 2184

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2184

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2185

Neljäs osa, jonka mukaan komissio on virheellisesti katsonut, ettei kantaja ole esittänyt aihetodisteita ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi ..... II - 2186

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2186

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2190

Viides osa, jonka mukaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevasta olettamasta on tehty olettama, jota ei voida kumota ..... II - 2195

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2195

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2197

Toinen peruste, joka koskee kuuden perusperiaatteen loukkaamista asetettaessa kantaja vastuuseen kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta ..... II - 2199

Ensimmäinen osa, joka koskee kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaamista ..... II - 2199

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2199

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2202

Toinen osa, joka koskee menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaatteen loukkaamista ..... II - 2208

Asianosaisten lausumat ..... II - 2208

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2208

Kolmas osa, joka koskee syyttömyysolettaman loukkaamista ..... II - 2210

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2210

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2212

Neljäs osa, joka koskee yksilöllistä vastuuta ja seuraamusten yksilökohtaista määräämistä koskevien periaatteiden loukkaamista ..... II - 2214

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2214

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2215

Viides osa, joka koskee nullum crimen, nulla poena sine lege -periaatteen loukkaamista ..... II - 2217

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2217

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2217

Kuudes osa, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomista .... II - 2218

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2218

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2220

Kolmas peruste, joka koskee kantajan esittämän aihetodisteiden kokonaisuuden vääristelyä ..... II - 2222

Asianosaisten lausumat ..... II - 2222

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2223

Neljäs peruste, joka koskee riidanalaisen päätöksen perustelujen ristiriitaisuutta .. II - 2223

Ensimmäinen osa, joka koskee EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen käsitteen soveltamisperusteiden ristiriitaisuutta ..... II - 2224

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2224

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2225

Toinen osa, joka koskee riidanalaisen päätöksen ristiriitaisia perusteluja siitä, oliko kantaja tietoinen kyseisestä rikkomisesta ..... II - 2227

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2227

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2227

Kolmas osa, joka koskee ristiriitaisia perusteluja sen valvonnan laadusta, jota emoyhtiön on kohdistettava tytäryhtiöönsä, jotta emoyhtiö voidaan asettaa vastuuseen tytäryhtiön tekemästä rikkomisesta ..... II - 2228

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2228

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2229

Viides peruste, joka koskee hyvän hallinnon periaatteen loukkaamista ..... II - 2230

Asianosaisten lausumat ..... II - 2230

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2231

Kuudes peruste, joka koskee oikeusvarmuuden periaatteen loukkaamista ..... II - 2233

Asianosaisten lausumat ..... II - 2233

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2234

Seitsemäs peruste, joka koskee harkintavallan väärinkäyttöä ..... II - 2239

Asianosaisten lausumat ..... II - 2239

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2239

Kahdeksas peruste, joka koskee henkilökohtaisen sakon perusteetonta määräämistä kantajalle ..... II - 2240

Asianosaisten lausumat ..... II - 2240

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2244

Yhdeksäs peruste, jonka mukaan Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon laskennassa ei ole noudatettu sakon laskentaa määrittäviä periaatteita ja sääntöjä ..... II - 2252

Ensimmäinen osa, joka koskee Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon virheellistä laskentaa ..... II - 2253

– Asianosaisten lausumat ..... II - 2253

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 2254

Toinen osa, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista Arkema Francelle ja kantajalle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon yhteydessä ... II - 2256

– Asianosaisten lausumat ... II - 2256

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II - 2258

Kuudes väite, joka koskee vuoden 2002 yhteistyötiedonannon noudattamatta jättämistä ... II - 2259

Ensimmäinen osa, joka koskee kieltäytymistä alentamasta sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella ... II - 2260

– Asianosaisten lausumat ... II - 2260

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II - 2261

Toinen osa, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista ... II - 2275

– Asianosaisten lausumat ... II - 2275

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II - 2276

2. Toissijainen vaatimus, joka koskee sakon määrän muuttamista ... II - 2277

Asianosaisten lausumat ... II - 2277

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II - 2278

Oikeudenkäyntikulut ... II - 2279